

is minus efficacibus. Id quod in electarijs quoque mollibus quidam hodie etiam faciunt. Nec fortasse alienum à ratione est, quod hodie sicco electario, quam humido minus puluerem miscemus, quod in subiecto sicco valentiores appareant, præsertim cum maxima ex parte potentia sint calidi. Sunt autem, qui pulueres electarijs vtriusque parcius misceant, non de palato ægrotum solliciti, sed sumptum fugientes, præcipue cum puluis præciosus est, ut in electarijs cardiacis. Quam rem à medicis animaduerti, quam diligentissime vellem. Alij præciosa medicamenta pondere medico appendunt, alia viliora pondere (quod medicum quoque, sed grassum vocant) tam graui tamen, ut vncijs suis xij. (quot libra medica complectitur) æquet pondus vnc. sexdecim, quot libra mercatoria, & negociatoria continent. Nec defunt quibus drachmas nouem vncia habet: & octo his præciosa, illis vilia appendentes, hoc semodo compositioni satisfecisse rati. Quam vero differentiam Arabistarum vulgus inter confectionem, hoc est, compositionem, omni composito medicamento conuenientem. & electarium sunt, commenti, non seruant ipsi perpetuo, ut illa solum sit electarium solidum: electarium vero lauius pateat, & etiam molle comprehendat. Quam nominum confusionem plane indicabat Mesuæ interpres, scribens confectionem de bacis lauri, confectionem alkermes, confectionem pilularum talium, & talium, & alibi sæpe. Sed hæc nominum portenta ex Mes. de industria sustulimus, ut facie paulo tersiore lectorem magis alliciat, & contentum reddat. Nec tantum dulcia, & amara sunt electaria, sed etiam acida, ut diaprimum, diatamar Indorum Nicolai, & quouis sapore prædita inueniuntur. Sed ad hos sapores duos, dulcem & amarum, tanquam ad gratum, & ingratum Mes. reduxit, quomodo & odorum species omnes, (quæ Gal. tot sunt, quot saporum, sed non omnes nominata) ad stauacolum, & graueolum, seu odorem gratum, & ingratum reduxerunt maiores nostri. Nec omittendum est, quod cæteris paribus electarium molle valentius est sicco: hoc est, si pondus idem specierum libra mellis ad molle, libra sacchari ad durum acceperit, potentius ager molle, quam sicum, etiam si mox à componendo vtrumque sumatur. Quæ de causa hieran mellitam potentius purgare censuit Galen. libro septimo meth. sed si vtrumque seruetur, quod dicimus apparebit euidetius, nam electaria sicca initio sunt valentiora, & quo diutius feruantur, quia vis eorum promptius exhalat ex corpore tabellarum tenui, eo imbecilliora euadunt. Mollia contra tempore in se mutuo agentibus ipsis simplicibus, & patientibus, à suo calore nativo tandem coquantur illa sua velut fermentatione, tantarum virium, ut medicamentum vires acquirat, non modo his quas recens habebat contrarias, sed à simplicium omnium viribus diuersas, vnam scilicet velut specificam formam nouam adeptum: id quod theiæ & opiata multa alia medicamenta Sole clarius ostendunt, quæ mox, ut sunt composita, tam valentes habent opij, & aliorum refrigerantium vires, ut stupefaciant, & tanquam partes mortificent, ubi vero post menses, aut annos coctionem acceperunt, nunc celeriores, ut si optimum recipit cinnamomum theiæ, nunc tardiores, si deterius: iam calefaciunt, & quo diutius seruiata sunt viribus integris, eo calidiora euadunt, & suam velut florentem ætatem ostendant. Tuncque non modo calefaciunt pro simplicium suorum ratione, sed etiam valentius: & facultatem fortuuntur à forma acquisita nouam: ut cum ex maza feruendo euasit fermentum, vires à maza diuersas omnino nanciscitur, & ex vino acetum, & ex vino nouo vinum idem vetus, id quod Galen. in theiæ abunde docuit, & in Antidoto Philonis libro methodi medendi. Ut molle item electarium sicco sit præstantius, nisi quando potentius sicandum, non mediocriter facit promptior ipsius in corpus distributio. Ut enim potu, quam cibo impleri est facilius, sic medicamenta quanto leuius trita sunt & liquidiora, tanto celerius in corpus rapiuntur: tamen pro cuiusque palato nunc illud, nunc hoc sumendum est, nisi aliud intercedat, quod vnum altero reddat, vtilius. Electaria autem tam solida, quam mollia non purgatoria, sumantur horis. ij. ante cibum, si apparare humores expulsionem, obstructions liberare, vrinæ, aut menses, aut sudores mouere, erudos in corporis habini succos coquere debent: horis quoque. ij. ante cenam sumi possunt, quæ vero coctionem iuuant, partes nutritorias roborant, aut etiam cor, illa mox ante, vel post, vel etiam inter epulas sumi possunt, vt & analeptica inter cibos ferè sumuntur, quæ alimenti in corpus distributionem iuuant, absoluta in ventriculo coctione, id quod ex cibi ingesti quantitate, qualitate, & tempore coniectabis: ad hæc ventriculi coctricis robore, aut imbecillitate consueta: ad hæc ructum nullam alimenti prioris qualitatem referente, ventriculi timore iam submisso, & noui alimenti appetentia. Quæ cerebrum roborant, mox à cibo, vt, quæ os ventriculi respiciunt, simul enim enim vapore ex alimentis elato,

A vis medicamenti sursum tollitur. Cerebrum autem roborantia, quidam exhibent hor. ij. à cena: quæ appetentiam inuuant, paulo ante cibum: quæ status dissipant, cruditates & obstructions corrigunt, ventriculo vacuo. ij. aut. iij. hor. ante cibum: quæ coctionem iuuant, etiam inter epulas, & paulo ante, aut paulo post cibum, aut etiam mox à cibo: sed cardiaca ore tenenda. Quæ item hypnotica sunt, paulo post cenam, hora scilicet quæ æger per sanitatem dormire consuevit, sumenda sunt: eadem stupefacientia si ad dolorem sedandum, aut sanguinem sistendum, dantur horis. v. ante cibum, stomacho vacuo. Purgantia vero mane hor. ij. iij. ante cibum, pro medicamenti virib. tardis, celeribus, & corporis humore multo paucio, crasso, tenui, lento, liquido, pleni natura, & morbi temperie. Ad annum seruari possunt: sed electarium quo vtuntur Reges, ad dies tantum xx. aut xxx. nam rancescit facile. Pulueres autem miscendi mellis, vel saccharo modice refrigeratis, non autem multum adhuc calentibus: nam aromatum vires calor dissipat.

B DISTINCTIO PRIMA DE ELECTARIIS.

Et primum de delectabilibus Triginta sex.

LECTARIUM de aromatibus, Galeno adscriptum, ad ventriculi, & hepatis affectus frigidos, ex pituita crassa, & flatibus natos efficax. status enim dissipat, coctionem iuuat; ob id acidus ructus, nauseam, cibi fastidium compescit, colorem cuti floridum affert, canitiem tardat, oris, & sudoris odorem commendat: sed hepar & renes immodice calfacit, ac inde semen & venerem promouet. Recipit autem igni aloes crudi, rosarum, ana. aur. xij. calami aromatici aureos quatuor galliæ moschatæ, macis, doronici, piperis longi, nucis mosc. mentæ siccæ, spicæ, nardi, cassiæ, mastiches, cinam. caryoph. asari, ana. aur. iij. croci, cardamomi maioris, & minoris, trium fantalorum, rhabarbari, costi, cubebari, zingiberis, seminis fœniculi, & anisi, & lygustici, ana. aur. ij. sacchari vnc. vj. miuæ aromaticæ vnc. xij. mellis despumati, quantum sufficit. Datur à drach. ij. vsque ad aur. sex.

CHRISTOPHORI GEORGII EXPOSITIO.

LECTARIUM de Aromatibus, dicit fuisse inuentum à Gal. non tamen reperitur liber in quo ipsum posuerit. Certum tamen est, quod Galen. magnum antidotarium composuit, quod translatum penes nos non habemus: sed ipsum vidit, & habuit hic auctor, Auicenn. Nic. & alij authores, qui ipsum approbant, & allegant. Notandum, quod licet in hac descriptione ponatur rhabarbarum, non tamen propter hoc redditur sensibilibiter solutiuum, quia quantitas eius est adeo parua comparatione aliorum quæ hic ponuntur, ut eius virtus facile obumbretur in parua dosi qua assumitur. Notandum etiam, ut habeatur conueniens modus constructionis cuiuslibet electarij, tam solutiu, quam non solutiu, & similiter

Mesuæ.

P 3

cuiusli-

eniuslibet veræ confectionis tendentis ad formam solidiorem per vltiore decoctionem, quam in electarijs nõ facimus, siue fiant cum zuccharo, siue cū melle conuenienter, & sicut consuetum erat antiquitus, quod ad quilibet libram mellis, vel zucchari apponantur, sicut, & debent. iij. vnc. aromatum ingredientium compositionem talis electarij, vel confectionis: licet, vt est superius dictum, minor quantitas aromatum requiratur ad compositionem confectionis, quā electarij: hodiernis autem temporibus solum vnc. ij. ponuntur aromatum: & minor quantitas in confectionibus propter complacentiam infirmorū, querendo potius delectationem in gustu, quā vilitatē infirmi, & salutem ipsius, propter defectum eorum, qui ipsa de nouo construunt, & conficiunt. & ex hoc nec electaria, nec confectiones virtualiter operantur sicut ab auctoribus describuntur. Circa hoc autem est habenda diligentia magna, & maxime in electarijs: nam operationes fortificantur, ac etiā minuuntur, secundum quod additur, aut minuitur in aromatis, quæ ponuntur ab vnc. ij. vsque ad iij. cum lib. mellis, vel zucchari.

Vltius generaliter est notandum, quod omnia electaria non solutiua, de quibus ad præsens est sermo, siue sint cum zuccharo, siue cum melle, regulariter debent assumi ante alicuius cibi, vel potus assumptionem per duas horas ad minus: immo etiam facilius, & melius operantur si mundificato stomacho assumantur, à superfluitatibus, quæ multiplicantur in ipso, à cibo prius assumpto. Nec est inconueniens si quandoque sumantur mane, vel vespere, cum accelerare volumus operationem. & eodem modo est sequendum, si ad formam solidam confectionis reducuntur, & fiant, quæ cum solo zuccharo construuntur. Electaria autem, quæ habent inducere somnum, & generaliter omnia somnifera sunt per horam sumenda post cibum, vt facilius, & melius cum virtute euaporent ad caput, ad somnum prouocandum, & similiter est sumendus syrupus de papauere, vt inferius patebit. Electaria autem solutiua ante cibum sunt præmittenda: immo cibus, vel potus nullatenus est assumendus post assumptionem electarij solutiui, vel alterius consimilis medicinæ in quacunque forma exhibitæ, siue in forma dactyli assumatur, siue in forma potionis, nisi vbi totalis ipsius operatio sit completa de ventris solutione, vt notabiliter inferius declarabitur. Communiter autem confectiones confortatiuæ virtutis, sicut est confectio de margaritis, & similes, possunt conuenienter simul assumi cum cibo & ante, & post, ad placitum agrotantis: aliæ autem confectiones sunt præmittendæ, vt de electarijs dictum est.

MANARDVS, In Electarium de Aromatibus.

ARODRATIS rebus nomen accepit, ex quibus componitur: nusquam tamen, quod norim, paratum inuenitur. **Q**UOD scripsit Gal. Cum ingrediantur Sandali, non potest esse Galeni: siquidem apud eum, aut antiquos alios, de his nulla mentio. **L**IGNI aloes.) Agallocon Græci vocant. **C**RVDI.) Quia si coquatur, vt quidam excipiendi odoris gratia faciunt, vim amittit. **G**ALLIÆ muscatæ.) Compositio est, quam habes infra inter trochiscos.

ECASSIÆ.) Intellige quod nunc cinnamomum vocant. **M**ACIS.) Cortex est nucis moschatæ interior, duplici enim tegitur. Græci macerem, Plinius maci-rem vocat, nisi in libris sit menda.

DORONICI.) Doronicum vocant: sunt radices odoratæ passim cognitæ. **S**PICÆ.) Nardum intellige.

CINNAMOMI.) Verum ad nos nunc non adfertur. pro eo accipe vulgare duplo pondere. Calami aromatici.) Et hoc catemus: radicem enim, non calamum officinæ ostendunt: atque alterius rei, non ipsius calami.

CARDAMOMI maioris, & minoris.) Quod Græci cardamomum, id Arabes Cordumeni vocant. Plinius quatuor species cardamomi enumerat. Vidi ego tres, quæ nunc cardamomum dicuntur, inter quas nescio an vna sit, quæ verum sit cardamomum. **C**HESIN.) Ligysticon Græci vocant, pro quo herbam aliam ostendunt officinæ, quæ non est verum Ligysticon, verumtamen nunc cæpit agnosci.

SYLVII ANNOTATIO.

Ec medicamentum ex aromatum catalogo commistum, unde nomen habet. valenter calfacit, leniter adstringit: in visu esse delit, neque ignauum fuerit etiam si componatur absque cinnamomo, vel calamo aromatico, cardamomo, semine libithy, ci, simplicibus & hodie in Gallia desiderari, atque etiam sine reliquorum bona parte, quando singula prope idem pollent, calfaciunt enim tenuant, incidunt, tergent, quædam adhuc leniter adstringendo roborant. Hoc antidotum non esse Galeni aperte declarant gallia moschata, nux moschata, macis, doronicum, caryophylla, santala, rhabarbarum, cubebe, miua aromatica. omnia Galeno ignota, & sacchari visus infrequens: etiam si non id modo, sed alia non pauca tam simplicia, quam composita Galeno, vel ignota, vel indicta Mesles, ex Galeno citet, nisi fortasse antidotarium aliquod falso Galeni titulo circumlatum viderit Mesles, & præter eum Auicennas, & Nicolaus medicus Salernitanus in Antidotario suo, tum magno, tum paruo Galenum perscrutantur auctorem compositionum ipsi indictarum. Quamquam certum esse magnum aliquod antidotarium à Galeno scriptum, nondum tamen Launitate donati assermet Christophorus Georgius Florentinus, quod falsum esse præter dicta facile conuenit, quod eius nusquam Galenus meminit, nec in numero, nec in ordine librorum suorum, nec in libris duobus de Antidotis, homo alius eius rei studiosus maxime. Rhabarbarum huic inest parcius, quam vt purgare possit.

IOANNIS COSTÆI

ANNOTATIONES.

N hac Syluij quam proponimus versione non Syluij nomen, sed proprium Authoris Mesus institutum seruandum putauimus. Ob id ordinem in proponenda diuisione huius libri à Syluij perturbatum restituiimus. reliqua vt ab ipso scripta sunt, fide reliquimus, varijs tamen lectionibus ex veteri interpretatione margini affixis, vt siam quisque in hisce parandis medicamentis iudicium, & genium sequatur.

ELECTARIUM de Aromatibus, Gabrielis est antidotum, cuius frequenter meminit: non Galeni, cui ex his aromatibus ignota sunt plura.

Ligni aloes crudi. Probatissimum intellige, quod neque ignis vim sit passum, neque adulterium vllum. De quo fusius suo loco.

Gallia moschatæ. Galliam moschatam sume, de qua hic author distinet. s. vbi de trochiscis. Errant vero qui Nicolai galliam vsurpant, quam Mes. ne nonit quidem.

Doronici. Doronicum quod affertur Venetiæ ex Apulia,

Apulia, aconitum esse pardalyanchen Dioscoridis, & Telyphonon Theophrasti, quem alij etiam scorpionem vocant, collata historiae planta plane discet ita nobis. Marantha vir doctissimus in suo de cognoscend. simpl. meth. persuasit. Neq; ab hac sententia nos mouet quod obijciunt inesse plura doronico folia quā Diosc. illi aconito ascribat: quod item huic folia non sint cyclamini, aut agrestis cucumeris: quod admotum non stupefaciat scorpionem: neque exhibitū feras necet. Pulchre enim quod ad folia attinet, satis facit Marantha: quando neque omnibus locis idem foliorum est numerus. in colle quippe prope Venusiam vidit Maran. folia illi inesse nō plura tribus aut quatuor, alibi tamen etiam ad denariū numerum accedere. folia vero cyclamini, aut agrestis esse cucumeris, & radicem scorpionis similem certius est quam ut quis ambigat. An autem scorpio illo admotō stupeat, nobis obseruatum nō est: sed neque Diosc. aut Theophr. pro certo affirmant, qui ita ferri aiunt. Quod vero feras necet, astipulatur experimentum. Iacobus Ant. Cortesius vir diligētissimus atq; idem mentiri nescius, canes, simias, & sues doronico enecatos affirmat. Ergo, si doronicum aconitum est, uti ne eo medicis licet & Theophrastus suum telyphonon quamuis feras necet, hominibus tamen epotum contra scorpionum ictus proficere literis tradidit. Et vere doronicum praegnantibus exhibitum nihil vnquam perniciosi attulisse a multis est obseruatum. Repentinus tamen Conradi Gesneri interitus post assumptum doronicum, quamuis senorum symptomatum in quā incidit, in frigida potione ipsemet reiecerit, nos ab hoc medicamento adeo deterret, ut vel nullo pacto usurpandum, vel non nisi exigua admodum mensura, atque alijs commistis aromatibus, ut Arabum est mos, assumendum putem. ita etiam viperarum carnes, crocum, & alia quae seorsum necant, si alijs miscentur rebus, neq; modum excedunt, venenis aduersaria, & salutaria reddi solent.

Mentae sicca. Venerijs menta alitur quam garyophyllatam vocant, odoratissima. hanc semper deligerem, & ex sicciore solo. quā autem vliginosa, aut stercoreosa provenit, inutili scatet humore, neque admittenda, si copia sit alterius. sunt vero odore, & sapore praestantiores plantae, quae arido loco nascuntur. falli ergo eos puto, qui ex vdo loco colligendam hanc aiunt, quum humida mente sit mentio. Crassum vero etiam id, quod siccam in electario hoc assumi dicunt, quia recens status pariat, & ventrem perturbet. si enim puluerada est, ut cetera, siccamandam quoque antea constat. cum tot vero etiam discussorij rebus, quae hic cum ea simul veniunt, quid statum excitare possit recens, non intelligo.

Cassia. Cassia odorata est quicquid fere ad nos sub cinnamomi seu cannella nomenclatione affertur, ut peritioribus placet. Eius historiam fusius docent Dioscor. & Gal. fusissime vero Matthiol. & Garcias.

Cubebae. De Cubebis agens Auic. eadem refert quae de carpesio Gal. in eo tamen varius, quod erithrodano ipsum coparet, pbi vero Gal. De his tamē agens Serap. primum eadem affert quae Dioscor. de oximyrsine, post etiam quae de carpesio. Gal. quae res in Serapionem oēs excitauit, turpi, ut aiunt, errore agrestem myrtum cum carpesio confundentem. Ceterum, horum pace, non ignorauit Serap. differre ab oximyrsine carpesium: quin potestremo loco scribens, neq; Diosc. egisse de cubebis, neq; Gal. de myrtho agresti, differre haec inuicem inuicem, sed eodem tamen nomine nūcupari, quod apud Arabes for-

te Serapionis tempore obseruabatur. Quare quum potestremis verbis scribit. Et vidi quod decriptio Galeni super cubebas est descriptio Dioscor. super myrthum agrestem, descriptionis voce nō historiam sed titulum intelligendum existimari. admonere, scilicet, Serapionem historiam de carpesio Galeni, & de oximyrsine Dioscoridis ascriptum fuisse titulum de cubebis, quamuis haec inter se differant. qui error licet non sit in Graecis, aut Latinis codicibus, in Arabibus forte erat Serapionis aetate. Sane de carpesio quid sit, & de vulgatis cubebis quid sint, adhuc obscurum est. Illud autem certum, vulgatas cubebas Galeni carpesium non esse, quādo cubebe semina sunt, carpesium festucas esse herbae pbi similis. i. lib. de antido. ait Galenus. Cubebas autem nostras eiusdem esse generis cum pipere illo caudato, quod in Benin Aethiopia regno nascens vulgato pipere longe acrius, Lusitanorum idiomate vocatur pimienta del Rabo: sicuti ubi vtriusque faciem spectes verisimile est: ita vel non nisi multa vetustate tabidas ad nos afferri, vel certe alio solo ortas longe imbecilliores esse est arbitrandum. tantum enim abest, ut haec vulgato pipere acriores sint, ut ne vix quidem acrimoniae quidpiam habeant, quum caudati piperis semunciam vulgati piperis selibra efficaciorum esse ex recentioribus historijs constet.

Costi. De costi fusius in Diacosto. nunc eius loco Zedoaria sumi potest.

Zucchari. Antiquorum saccarum salis modo coactum, dentibus, ut sal fragile, ac splendidum, ex eadem plonta provenire ex qua nostrum saccarum vulgare, discet ex India commentarijs. adhuc enim apud Bathecam India tale videre est usdem arundinibus sponte adnascens, ex quibus reliquum purius atq; impurius conficitur. Antiquo illi tam simile est nostrum factitium candidum, ut nihil supra. Falluntur ergo qui antiquorum saccarum concrecere ex rore, & mellis speciem esse contendunt. neq; enim sole dissoluitur ut mel seu acreū seu quod colligere apes: sed concrecit magis. quare Diosc. & Gal. eiusdem vtriusque generis arbitantes saccari historiam non satis norunt. neq; mirum, quando non tam late patuere Indiarum tractus illorum aetate, ut nostra. Sane factitij sacchari conficiendi, & depurandi ratio non vulgata est etate nostra albisimū crebra depuratione, (ut hac voce utar,) redditur. id vero taberzeth sicut, & probatissimū mel Mauritanis scriptoribus nūcupatur, medicis nostris albū, vulgo fino, quod fine assequitum sit puritatis, & candidius reddi arte non possit. tale autem etiam siccius, & calore inferius est impuro.

Meminit & de saccharo Albusar seu Allasser Auic. qd mannam quoq; vocat. sed diuersa res haec. inest enim illi amaror & astrictio, quae non saccaro, propterea etiam non facit sitim, quia minus dulce: & ex arbore colligitur Serapionis testimonio nō ex arundine, quanquam & in hoc a Serapione differt Auic. quod hic rorem, is gummi eius arboris putat. quā in re falli Auic. potuit, ut nostri qui mannam Calabram rorem esse arbitrantur. Ex his ergo patet infirmum esse recentiorum argumentum, quo antiquorum saccharum rorem esse contendunt. Illud autem animaduersione hoc in loco dignum, cur in electarij huius confectione vtrique & succharum, & mel veniant. Si enim ut Nicolaus quoq; Alex. docet, mellis in medicamentis componendis triplex est vsus, conseruandi, abstergerendi, & condiendi, conseruat autem siccitate praesertim sua quā aduersatur putredini, & lentore

ore qui ambientis aeris aditum excludit, abstergit eadem siccitate, condit dulci sapore, cuius gratia præstat, & alia multa potest, quæ in lib. Can. Mes. atque eadem comoda præstat saccarum, servare potest siccitate, & lentore suo, abstergere siccitate, condire sapore dulci, Cur ergo utrumque hic? nonne alterum satisfaciat? Ait nonnulli inmiscendi ratione addi saccarum, nempe quum ad discutiendos flatus hoc paretur medicamentum, addito saccaro, diutius hæere ventriculo ob illius lentorem. Atqui non minus lentum mel puto. atque, quum multa ab hoc eodẽ scriptore pro discutiendis flatibus describantur medicamenta, cur nõ in omnibus tamen saccarum assumitur? Arbitror ergo condimenti potius gratia ipsum adijci, suavius enim est melle. At cur non solum saccarum satisfacit? Quia mel abstergit magis.

Mix. Mix. parandæ modos quinque describet hic author distinc. 6. Hic vero non alia quam aromatica usurpanda est ex authoris præscripto, quanquam in ea conficienda multa veniunt, quæ in hoc itidem electario assumuntur.

Mellis despumati, &c. Mellis vsus in medicina admodum est frequens, sed non vno tantum modo usurpatur. sæpiissime coctum, interdum etiam crudum admittitur Mes. in confect. de moscho, & in cardiacis medicamentis Auic. crudum fere assumit, in cæteris despumatum. arbitror ea in cardiacis poni non importune quæ flatibus mediocriter pariunt, quod spiritus vitales flatibus ipsi excitant, ac veluti alacriores reddunt, propterea crudum in ijs mel sed purissimum tamen atque ignis expers quod virginicum vocant accipitur. In cæteris, præsertim flatuum discussorijs despumatum quaeritur. coctione enim quidquid flatuosum aut cereum illi inest seponitur. At vero mellis coquendi ac despumandi ratio non eadem est ubi crassum atque ubi liquidum parare oportet medicamentum. ubi crassum futurum est per se coquitur, ubi liquidum, aqua, vinum, acetum, aut herbaceus aliquis succus addi solet pro scopo medici diuerso. Nunc quando electarij conficiendi gratia mel despumatum exposcit Mes. atque coquendum id per se neque aliud immiscendum, quo pacto fieri hoc debeat paucis dicam. Quia mel igne multo immodice effervescit, exundat atque incendi periculum incurrit, propterea vasi amplo aut æreo, & stanno illito, aut quod longe melius est lapideo, tales autem lebetes. Italia ad coquimas usurpat, aut lateritio quod sit vitro incrustatum, injiciendum purissimum mel. admoendum vero lenissimus ignis. ubi feruere, & extumescere incipit, aliqui aquæ exiguum injiciunt, quam, si non multa sit, non improbo: evanescit enim quæ paucæ est paruo negotio. tu vero aut ignem subtrahes, aut vas suscolles: & mox sedato paulum tumore despumabis. admovebis autem rursum igni vas, atque quum rursum effervescit idem ages quod prius, ac id sæpius repetes quousque purior spuma appareat, & mel crassescat. hic enim erit coctionis finis. nempe expectandum hic non est, si absque humore incoxeris, ut mel spumam non regerat, quando ea etiam trigesies detracta alia semper emergit spuma. Hoc pacto ergo despumandum mel quod in crassiora medicamenta est usurpandum. præstatque hic ut absque humore omni mel coquas, quod diutius servantur, & situm nunquam contrahunt quæ alieni humoris expertia sunt. Sed hic etiã nisi pharmacopæus diligentissimus sit id periculi imminet, ne mel supra modum excoquatur atque amarescat. Quo

fit ut alia coquendi ratio mihi magis arrideat, in duplici vase quod balneum marie vocant. vsusque ea est Gal. in arteriaca cuiusdam compositione 7. de compo. med. per loca. hoc autem pacto si mel excoquas, emergit primo fere feruore quicquid illi sordium inest, ac detracta ea spuma, tam purum id remanet ut nullam aliã spumam regerat, aut aliam operam desideret. longe præstat hic despumandi modus superiori, & elegantia, & facilitate: sed maioris etiam is medicina est vsus, quando neque veluti in superiori ut affetur atque amarescat periculum est, neque ut acrius euadat: sed sua mellis temperie nihilum immutata sorde omni expurgatur, & servandis rebus quarum gratia excoquitur, redditur præstantissimum. His ita constitutis quia Mes. de certa mellis mensura in hoc electario recipienda nihil firmi affert, sed quod satis est assumi tantum iubet, ambigunt seplasiarj quantum mellis assumendum, & certam dari normam postulant. Id autem hic dubitandi ansam præbet quod eorū quos in medicina veluti duces sequimur, nullus certam unquam mensuram præscripsit. quin, si eorum institutum spectes, nonnunquam mellis quadruplum, collato, scilicet speciebus melle assumunt, ut indiamoscho dulci, & Philonio ex inuentione propria Mes. quandoque triplum, ut in Triphera magna Auic. interdum tantundem, ut in hierapicra nonnunquam fieri idem Auic. testatur: aliquando etiam sexcuplum, ut in diacydonite purgatorio Mes. dist. 3. in quo binis specierum vncijs mellis lib. 1. adiungi observabis, succo cydoniorum excepto. Hæc ergo quum ita se habeant, non mirum si torquentur pharmacopæi atque hac in re hesitent. Cæterum si in tanta discordia nobis quoque periclitari liceat, de electarijs primum omnium ita puto distinguendum. sint ne purgatoria an non. Quibus. n. expurgandi vis inest, sicuti maiori exhibentur periculo, ita & maiori solent construi artificio. Quæ non expurgant, si perpendas, ex tam multis eiusdem vsus interdum constant, ut fortuito congesta potius videantur quã consilio, quamquam, & in ijs componendi ratio atque ars non deest. ita equidem in Theriaca, Mithridatica antidoto, & alijs id genus. Contra vero in purgatorijs si a docto viro sint constructa, artificium statim elucet mirum. vnius etenim aut alterius simplicis medicamenti actio quum sit, id autem basim vocant, cætera quæ adduntur nihil afferunt præter basis illius castigationem. Ergo, quum artificio careant electaria quæ non purgant, si purgantibus comparentur, sicuti in non purgantibus parum interest plus mellis addas aut minus, ita in purgatorijs plurimum refert. De purgantibus igitur primum, ut agamus, in ijs illud statim, atque ante omnia spectandum puto, quid in ipsis sit cuius vi humorum fiateductio. sit ne vnum aut plura: soluentia intelligo, de lenientibus enim postea. In memoriam autem reuocanda, aut ex Mes. petenda summa eorum mensura qua expurgent, quam recepto iã in medicinam vsu dosim vocant. Ad hæc etiam, summa electarij dosis ab authore præscripta perpendenda est. ac id statuendum, tot dosium cumulum explere totum electarium oportere, quot doses fuerant eorum simplicium à quibus in hoc purgandi vis emanat. His ita intellectis, atque toto electarij pondere ita posito, simul supputanda ea omnia sunt, ex quibus electarium confici scribunt, spectandumque quantum desit, ut desideratum pondus expleant. ac tantum mellis, si modo adiungi mel debet, deesse, & addi oportere pronuntiabis. Sed exemplo rem patefacio. Sit diaphanicum Mes. parandum

dum in quo mellis certum pondus non præscribitur. Ante omnia spectare oportet, quæ simplicia hic sint, à quibus in hoc electarium purgatoria vis deriuat, deprehendens autem duo, turbitum ac scammonium. videndum est scorum quæ nam horum suprema sit dos. Atque turbitum ait Mes. lib. simpl. exhiberi à drach. i. ad duas, atque adeo summa eius dosis duas erunt drachmæ. assumit autem in hoc electario drachmas eius trigintaquinque: erunt ergo doses turbitum ipsius decem, & septem cum dimidia. pro quibus ponas decem, & octo doses. id enim parum refert. Videnda deinceps est suprema scammonij dosis: ea ex libro simpl. duodecim est granorum: atque ideo singula drachma quinas explet doses. in hoc igitur electario quod scammonij recipit drach. duodecim, sexaginta erunt eiusdem doses. quas si supputabis cum decem, & octo turbitum dosibus, colliges simplicium soluentium doses in diaphanico Mesue esse in vniuersum octo supra septuaginta. In totidem ergo totum etiam diuidi electarium ubi confectum erit, prædicabis. Atque eius dosim ab aureis iij. ad 7. ac propterea summam dosim esse decem drachmarum cum dimidia Mes. scilicet pronunciam dum ergo totum electarium id pondus octo, & septuaginta dosium ut expleat oportere, atque adeo vnciarum fore vnius supra nonaginta. His ita positis, supputanda simul omnia sunt, & pulueres, & reliqua quæ author enumerat deprehendens: explete summam drachmarum ducentarum, & duarum supra quinquaginta, hoc est fere vnciarum viginti octo. Tunc vero si quantum ab vncis viginti octo ad vnam supra nonaginta deest, id est vncias tres, & sexaginta suppleueris addito melle, cõ redactum erit electarium, ut ex authoris præscripto drachma illius decem cum dimidia, id est aurei septem possint tuto exhiberi in quod tamē in robustioribus erit corporibus obseruandum. Hæc ergo esset in compositis soluentibus, mea quidem sententia, obseruanda norma, ubi certa mellis mensura ab eorum authoribus non præscribitur. Sed & in tenentibus compositis similem quoque legem non importunam existimo. nempe ubi adnotaris quot sint simplicium alium subducentium doses, & quo itidem pondere totum exhibeatur electarium: tunc etiam supputatis, & speciebus, & ceteris quæ ab authore ponuntur, videbis statim quantum mellis adijcere sit oportuum. Quod si quis non quadrare normam hanc compositis scriptorum medicamentis asserat; quando si ea supputes, mellis interdum plus, interdum minus assumitur quam hæc regula doceat: non equidem diffitemur neque illorum tamen formulas improbamus, quam liceat cuique ut libet medicamenta construere, modo ne in ijs exhibendis modum excedat: at ubi certum mellis non est præscriptum pondus, nullam arbitror certiore hac dari posse normam quam quis sequatur. Cõstat profecto vulgatam seplasiarum consuetudinem, qua tribus puluerum vncis mellis lib. 1. generatim adijciuntur, nulla aut ratione, aut auctoritate fulciri. quando si rationem quæras, nihil in promptu habeat præter diamoschi exemplum, auctoritas vero contra docet, interdum triplum, quandoque sexcuplum, aliquando etiam tantumdem mellis assumi, exemplo Triphere magna, & uicendyacydonites, ac hiera simplicis. Quin si modo auctoritas atque exemplum sequendum esset in purgantibus pro exemplo diamoschi non est usurpandum, quod non purgat, sed potius dyacydonite illud purgatorium. atque adeo prudentius agi videretur, si in purgantibus binæ puluerum vncia, ad libr. mellis vnam adderentur.

A Est ergo vulgata ea lex inconflans, si & rationem quæras, & auctoritatem. Porro veterum aliud etiam fuisse consilium animaduerto. optasse enim potius videntur, ut melle addito electarium mediocrem consequeretur consistentiam, neque plus iusto crassius esset aut liquidius. Ita Gal. interdum coquendum mel docet, ut ne manus inquinet: Ita & Mes. in hiera Hermetis addendum ait mel quantitate qua fiat maza. sed incerta admodum hæc quoque lex videtur, quando pulueres ex quibus electarium, alij humoris plurimum, alij parum exungunt, atque electaria aliqua præter pulueres, succos quoque, & liquores alios recipiunt, id quod seplasiarum consilium de mellis mensura, non mediocriter perturbet, nisi longo vsu certam mellis mensuram obseruarit, qua medicamentum, neque disfluat, neque plus iusto crassescat. Illud certe peritiores pharmacopæi aduertisse atque vsu longo obseruasse testantur, tribus generatim puluerum vncis vnci mellis libra comistis electarium mediocrem assequi consistentiam, reiectis interea succis, lacrymis, gummi, fructibus, pinguibus, atque alijs omnibus, quæ in puluerem redigi non possunt, reiecto quoque etiam saccharo, & rebus ceteris quæ leni humoris momento disfluunt, qualia penidia: hæc vero omnia neque in mellis, neque in puluerum serie ponuntur: sed seorsum, paratis reliquis, suo pondere ab authoribus præscripto assumuntur. Verum, ut dicebam, quum neque ratio vlla, neque certa auctoritas huic consuetudini assipuletur, non facile ego quidem illi assentiar, quum de purgantibus agitur medicamentis. secus quum de alijs quæ purgandi vires non habent. in ijs enim non tantum interest plus mellis aut puluerum sumas, a quibus non tantum periculi imminet, aut noxa, & ipsis, nostra etiam sententia, vulgata consuetudo perbellè quadrat, siue addas pro vna mellis libra duas puluerum vncias æstate, tres vero hyeme, ut aliqui faciendum censent: siue etiam quouis anni tempore eadem pares mensura. Hæc ergo de mellis mensura vniuersæ sint dicta. Quod si non melle, sed saccharo medicamentum conficere sit animus: tunc si mollius electarium uelis, eadem ratione, & mensura saccharum qua mel, usurpandum puto: distinguendumque eodem pacto purgatorium ne sit, aut non. in purgatoris enim à regula hic à nobis tradita nõ tutò discedere vllum puto. quum in non purgatorijs vulgata tamen consuetudo satisfaciatur. secus si solidius medicamentum velis: tunc vero nõ electarium amplius, sed quia in morsulos effingi solet, morsuli etiam nomine nuncupatur. hic autem sat erit si vnam pulueris vnciam aut drachmas sex libra sacchari vni adijcias. sed tunc liquores, si qui in parando ex ijsilem speciebus electario sumendi erant, pretereundi sunt: veluti in electario de quo modo agitur prætermittenda esset mira, alioqui vix aut uix quidem solidesceret. Atque hæc satis.

B Expendende nunc essent simplicium, & rerum omnium quæ in hoc electarium de aromatibus veniunt facultates, conferendæque ijs quas toti electario à Mes. ascribuntur vires. Sed egeret res hæc longiori animaduersione: præsertim si quis cur tot addantur, rationem postularet. illud ergo nunc dixisse satis esto, non temere Mesuem tam multiplex ex hoc medicamento presilium polliceri, corroborandi ventriculi & cordis, & discutiendi flatus, quando si singula perpendas, ea eiusmodi viribus insigniter pollent. poterant vero etiam pauciora simplicia idem prestare. sunt. n. ex his nonnulla earundem prorsus facultatū, atque adeo assumpto vno prætermitti alia poterant.

MESVAE DE ELECTARIIS

erant. Verum sicuti, & in theriaca atq; antidotis illis magnis, vitio vertendum non est, quod plura assiman- tur, quando tamē pauciora possent satisfacere, ita in hoc atq; alijs non est ut paucioribus agi posse quispiam contendat redduntur certe plurimum usum qua plura reci- piunt quam que pauciora. praesertim quod insunt singu- lis preter rebus manifestas qualitates, innate illis forme, ex quib. singulis singule, ac mirae proprietates emanat. ex quibus demum commistis, ac fermentato, vt aiunt, electario peculiaris forma alia insurgit à prioribus for- mis varia: earum tamen omnium vires suo velut sinu amplexa, & longe quam ille singule admirabilior.

MESVE.

ELECTARIUM ex Gemmis ad fri- gidos affectus cerebri, cordis, ventri- culi, hepatis, vteri, efficacissimum: nam melancholicos sine causa ma- nifesta tristes, timidos, solitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat. emendat cordis tre- morem, syncopen, ventriculum à frigida intem- perie imbecillum roborat, & coctione tum eius, tum hepatis meliore reddita, corpus bene colo- ratum, & odoratum efficit. ob id sumptum Re- gibus, & magnatibus magis in usu est.

Accipit verò margaritarum albarum drac- mas † duas: saphiri, hyacinthi, sardiniis, granato- rum, smaragdi fragmentorum, ana drac. vnam & dimidiam, zedoariae, doronici, corticum ci- tri, macis, seminis † ozymi caryophyllati, ana drac. ij. coralli rubri, electri, limaturae eboris, ana drac. vnius partes duas: ben albi, & rubri, caryo- phyllorum zingiber. piperis longi, spicae nardi, folij, croci, cardamomi, ana drach. vnam, trochi scorodiarodon, ligni aloes, ana drach. quin- que, cinnamomi, galangae zurumbet, ana, drac. vnam, & dimidiam: auri argenti foliorum, ana † aurei dimidium: moschi boni drach. dimidiā, ambræ drach. duas. Confice cum melle embli- cato, & † melle rosatocolato, ana, † vel etiam sac- charo rosato si solidum facturum es, non molle. Datur ab aurei semisse ad aureum vnum cum a- qua buglossi, & vino odoro.

CHRI. PRAESENS electarium habetur in usu, sub diuer- sis tamē formis: quia nonnulli eo aliquando vtun- tur remouendo aromata calida, aliquando etiam ni- hil remouendo nec addendo. Primo vtuntur pro fe- bricitatibus, & in causa calida. Secundo modo in cau- sa frigida, & valet ad ea, quae scribuntur in textu. & dicitur electarium de gemmis à gemmis in ipso in- trantibus, & dominantur gemmae lapides preciosi. Vnum hic notabimus pro euitatione cuiusdam erro- ris, ferè ab omnibus aromatarijs commissi. Est enim, quod zurumbeth cum h, & zurumbet sine h reperi- tur scriptum apud bonos auctores. & est zurumbeth per h scriptum radix similis cypero eandem habens virtutem sicut, & zedoaria. Sed zurumbet sine h est illud, quod dicit Serapio ex speciebus scilicet odorife- ris in virtute sua simile cassiae lignae, & cubebis, quod etiam ponitur, vt vult Possidonius loco cinnamomi, & istud zurumbet intellexit hic Mes. & non aliud, si- mile zedoariae, propter quod errant aromatarij ponen-

tes loco zurumbet radice illam rotundam, sed melius facerent ponendo loco zurumbet cassia ligneam, vel cubebas in eodem pondere, vt satis patet per Serap. cui magis credendum est, quam multis alijs.

Nec hoc in tabernis inueniuntur, alioqui, & eo pos- sunt carere homines. Gemmis enim in antidotis non iunt vsi antiqui: nec ego libenter vtor: siquidem, quae eis contritis ad confortandum vis? Et si qua etiam sit, bo- nas perfringere oporteret, non ramentis quibusdam vti, quibus nulla praeterquam coloris cum veris gemmis conformitas. Similiter argenti, & auri folia non nisi ad decorem, & ostentationem puto conducere. MARGARITAS.) Non in totū sperno, sicuti Corallium. HYACINTHI.) Auicenna prima parte lib. 5. ex eo, & granata medicamentum parat. SARDINIS.) Sardinum lapidem eum puto, qui nunc Corneolus dicitur. ZEDOARIAE. Radix nunc vulgo nota, antiquis, vel in- cognita, vel sub alio nomine scripta. Doronici.) Doro- nicum vocant etiam antiquis non notum. ALFELIENISCK.) Id est, iocim. CARABE.) Suc- cinum latine dicitur. BEEN album & rubrum.) Radices de quibus Arabes, olim ex Armenia ferebantur, nunc in Italia inuenta, sed, vel alia, vel non aquae bonae, HEYT.) Cardomomi species, FOLII.) Et hoc caremus: Graeci ma- labathrum vocant. TROCHISCI diarthodon.) Horum compositionem habes infra. GALANGAE.) Radix, vt nunc notissima, ita priscis ignota. Zurumbet. Satis non constat, apud Arabes. Quidam faciunt speciem Zedoariae, aliqui arborem, vt videri potest apud Serap. Auicenn. herbam. AMBRA.) Res noua, quā non tantū facio quanti aestima- tur. Medici post Gal. Ambar vocant, de qua latius infer- rius agam, vbi Diambrā declarabo: sicuti, & de moscho in diamuscho. SVCCVM emblicorū.) Cum recentes ha- bere nō valeamus, potuerunt qui parare vouerint, ex sic- cis, bene vino vel aqua maceratis, succum exprimere, GELENABI.) Roiaecū vel mel, vel saccharū intellige.

Sic parandum est hoc electarium ad frigidos dictarum partium affectus salubre, ad calidos vero, & cum febre coniunctos abla- tis aromatibus componendum est, nisi detur, vt lib. 12. meth. vinū calidum odorum tenuium partium in syncope etiam cum febre, & à bile flaua stomachum mordente vbi vero succus, & spiritibus ob tenuitatem, corporis raritatem facile multum dilutis sit syn- cope, vt nec vinum tenue, sic neque hoc electarium conuenit, nisi ablatis aromatibus. Rarum est in tabernis, & si gemmis his facul- tas aliqua dictis partibus roborandis apta insit optimae gemmae sunt leuigandae, non fragmenta, & rasurae quadam veris gemmis solo colore affines, & earum, vel purgamentum, vel si gignuntur in terra, & aluntur gemmae metallorum modo (vt chymistis pla- cet) gemmarum sunt velut rudimentum à natura excoli ceptum, nondum absolutum. Quamvis autem hos gemmarum pulueres Graeci veteres non sumplerint: tamen esse efficaces Arabum expe- rientia probauit, nec à Graecorum placitis abhorret, cum etiam in- tegrum iaspidem viridens regione stomachi appensum, roborare ipsum affirmet Gal. lib. 9. simpl. & margaritae, & corallium vi- ribus non obscuris valent. Auri vero, & argenti folia, an ad decore addantur tantum, & sumptum, ostentationemque, an vires praete- rea aliquas medicamento, vt Mesues vult, afferant, docui in simpli- cibus. zurumbeth à zedoaria hic separat: id cū desideretur zedoaria illi facultate similis duplum est miscendum. Cum emblicas re- centes habere non possumus, quarū succo puluere excipias, vt qui- dam legunt, (vt in simplicibus dictum est, & post in conditis) ex siccis vino, vel aqua probe maceratis succum exprime: Id electa- rium siccum, & puluere Parrhisij hodie seruatur: potest tamen cum saccharo in aqua buglossi (cui infuse sint myrabolani embli- cae) soluto percoqui in formam siccam, & sicari in offas quadran- gulas, vel rhomboides, vt cum melle in electarium molle.

LBARVM margaritarum. Margaritas quanquam aceto resolutas Romanis olim luxus in conuiuia traduxit, Plinio auctore lib. 9. antea in medicina vsu etiam tunc, vel antea venerint, non constat. Fuere ea Arabi- bus inter cardiaca medicamenta reposita, ac possint cer- te sui siccitate putredine amoliri, atq; adeo, quod aiunt Arabes,

Arabes, vitales spiritus illustrare, quum puriores remaneant spiritus putridis vaporibus refecatis, & ressecatis. sed ascribunt ijs etiam occultas in venena potestatis nonnihil, quod non aspernantur quinaturae vires non de-
 vident. Earum ortus, nunc ex Indiarum historijs late patet. Quibus eadem ornamentis gratia expetuntur, quaruntur candore, magnitudine, orbe, lenore, ac pondere excellentes. in medicina satis faciunt candidissima, grauissima, & quae nullum passa artificium. in ijs equidem quae muliebris ornatus gratia perforantur, praecipua pars aufertur, intima scilicet, & quae veluti illius est centrū. ob id non negligenda eorum observatio qui non perforatas petunt. Porro quum ad medicinae usum soleant margaritae lapideo mortario teri, & porphyritide tabula leuigari, dum teruntur autem, ac leuigantur ex mortario tabulae corradi etiam nonnihil necesse sit: longe praestare arbitror si aceto aut limonum acido potius resoluantur. ut enim in has ita resolutas nihil sordium cadit; ita & acetum, & limonum acidus ille succus opportunus plerumque in cardiacis est affectibus: atque, si forte importunus, addito liquore alio pro medici scopo, & oblati, & auferri eius vis omnis potest, & praeterea hinc aut sole extrahi quicquid humoris inest paruo licet negotio: ut una margaritarum substantia remaneat.

Fragmentorum. Gemmarum usum in medicina in cordis affectibus, & ubi veneni aut pestilentis vitij quidpiam inest, Arabes probant. multi tamen ex recentioribus non probant, quod ijs Graeci non sint vsi in antidotis. Cur autem & quo pacto cordi hec prosint? An forte densando, ac adstringendo (sunt enim veluti latum) arceant à corde noxios vapores; Atqui quae ita densant, dum obstructions faciunt, putredinem quoque maiorem faciunt. & multis adstringendi vis maior inest quam gemmis, quae in hunc tamē usum non veniunt. An forte quia insigniter exsiccant, & siccitate putredini obsistunt? At pumex longe est quam gemmae siccior, qui in hunc usum non cadit. Neque venenum omne desiccando curari debet, quod fit etiam ex siccitate, ut quod ex dipsade: & ex frigidityte ut ab opio: & ex calore ut ab euphorbio: & ex humiditate ut fere à fingis, sunt enim hi nihil aliud quam mucus: & ex secundis qualitatibus, puta ab arsenico quod corrodingo agit: & ex tertijs, ut à cantharidibus, & lepore marino: & a proprietate substantiae, ut à regulo. Caterum ad hanc. Gemmis antidoti loco vsos fuisse veteres Dioscorid. & Gal. constat testimonio, sapphirum epotum ad ictum scorpionis commendatum. eae vero in cordis affectibus, quanquam manifestis interdum qualitatibus opem ferre possunt exsiccando: ob obscuras tamen praesertim proprietates solent usurpari, quas illis inesse non negent Graeci, Iaspidi atque alijs id genus occultas vires interdum ascribentes. quare etiam in pestiferis, & cardiacis affectibus promiscue omnibus ab Arabibus longa experientia edoctis assumuntur, non siccitatis aut manifestae ullius qualitatis gratia, sed ob occultas vires. At quo pacto, dices? ubi haec confusa ac in tenuissimum illum pollinem deducta sunt, vires adhuc inesse illis possunt à proprietate? Dicam, quo pacto, & lapis cyaneus, & purgatoria alia ut lib. can. vniuersi diximus, expurgandi tamen vi pollent, ita & has agere, à ratione non esse alienum. Ita autem, & quod obijciunt, has dum obstruunt putredinem quoque augere, non puto esse necessarium, sicuti & bolus armena longe quam haec viscidior neque obstruit neque putredinem affert maiorem. Porro fragmentorum no-

mine, seplasijs haec quinq; veniant gemmae sapphirus, hyacinthus, sardonius, granata, smaragdus. adduntur vero etiam corallia, & margaritae, sed duo haec gemmae non sunt. In his autem deligendis consulendi gemmarum peritissimi, quanquam etiam illud maxime ambigo quid nā sardinis voce intelligendum sit, an corneola ut Manar. quum ex Alberto constet differre haec inter se, qui de corneola, & sardine veluti diuersis agit rebus: quid item pro granata sit usurpandum, an vulgaris granata, an carbunculus quem vulgo rubinum vocant, est enim ut ait Albertus, carbunculi species granata. At vero, ut ingenue dicam, quanquam inesse admirabiles gemmis vires verisimile est: non multi tamē fortasse detrimenti medicinae futurum est si & earum vsus omittatur, id quod si per me liceat, ego profecto semper consuluerim. quando, & vix fieri potest quin quae aere, & marmore etiam porphyritide sunt duriores, terendo ac leuigando aeris aut marmoris secum aliquid non ferant. & suppetit amplissima stirpium atque aliarum rerum copia, quibus uti pro antidotis licet. Vnum hic de sapphiro mittendum non est quum Plin. lib. 37. aureis punctis notari illum scribit, non errare tamen aut cum cyaneo lapide sapphyrum confundere: si enim eos consulas quibus gemmas poliendi est cura, priusquam poliantur, inesse illi aurea illa interdum puncta intelliges.

Zeodoaria. Zeodoariam vocat Serap. lib. Simpl. & Zumbeth, & radicem esse ait figura aristolochiae rotundae, colore autem zingiberis. haec fere, & Auic. de Zeodoaria verba faciens. 2. Can. At rursum idem Serap. lib. 741. Zumbeth arborem libani montis esse dicit; additque alia quae Paulus de Arnabo lib. 5. & Auic. de zarnabo. Scribit deinceps de Zumbeth Auic. & radicem esse ait cypero similem, quae & flatus discentiat, & vinum alij ac caparum halitum emendet, & ad alia multa utilis fit. Agit postremo etiam de Zeduar seu Zedar Auic. atque idem esse dicit ex Dioscorido. quod Algeduar fer. Atque adeo res insigniter est intricata. Sed extricabitur paucis. Zumbeth primum Serapionis idem est quod Auicenna zedoaria seu geduar, ut Bellumensis vertit: atque id collata utriusque historia plane docet. Secundum vero Serapionis Zumbeth, Pauli Arnabo est, & Auic. Zarnabum. huic enim ascribit Serap. quae Paulus suo Arnabo, & subdit arborem esse Libani montis, ac reliqua, quae de zarnabo Auic. De Zumbeth vero Auic. & eiusdem Zedar seu Zeduar, nihil Serap. Sed haec nullius aut pauci sunt vsus: Illud multi si quid Zedoaria, quid Zumbeth, quid Arnabo, quid Zeduar sit, intelligamus. Profecto quum Zedoaria nomine nobilis ea radix vsuueniat zingiberi non dissimilis, digitali crassitudine, odore iocundo, sapore acri & subamaro, colore fere buxeo: hanc nos quia aristolochiae instar rotunda non est, non esse Auic. aut Serap. zedoariam, sed Auic. eiusdem Zumbeth putabamus. quam scilicet radicem esse cyperi ait, & vini, alij, ac caparum halitum emendare. obseruare scilicet quotidie est, vulgatam hanc Zedoaria, vini, alij, ac caparum halitus gratia expeti, ne de veteri statibus quicquam dicam, quos ea valenter discuti experimur. quas dotes omnes suo Zumbeth. Auic. ascribit. Confirmabat autem sententiam hanc nostram, quod Mauritano Idiomate vulgarem hanc Zedoariam nunc etiam Zumbeth vocari audiebamus. Caterum dum haec perpenderem, occurreretque dum hanc radicem tracto, rotunda illa radix, quam Zeduarie admistam lo-rypedem seu Zoppam vocant, haec rursum dum intueor, deprehendo

Cap. 9.

Cap. 172.

Cap. 741.

Cap. 271.

Cap. 741.

D

deprehendo longam, & vulgatam zedoariam lortpe-
dis huius esse appendicem: neq; has sapore, colore, odo-
re aut re alia differre. hoc ingenue fateor me a priori
opinione ita dimouit, ut vulgarem zedoariam ego qui-
dem legitimam ab Auic. & Serapi. descriptam pro cer-
to habeam: sed rotundum illud capitulum, zedoarie, lon-
gam vero appendicem, zurumbeth vocabulo veluti di-
uersam rem fuisse ab Auic. nūcupatam, ignaro scilicet,
ex quali nam planta aut regione eiusmodi radix pro-
ueniret, quod nunc quoq; post tot novos inuentos orbes
ignoratur. Neq; obitare illud puto quod zedoaria ea
loripes adiuncta longa appendice aristolochia rotunde
similis non sit, quando seorsum inspecta qualis scilicet
plerumque ad nos fertur, & Auic. puto, ac Serapionis
tempestate afferebatur, aristolochia faciem habet. Ex
his primum quidem illud sequi arbitror, quum in Ara-
bum prescriptionibus zedoaria, & zurumbeth eodem
sepe loco expetantur, non aliud tamen quam vulgatam
zedoariam cum longam tum loripidem esse assumen-
dam. dein vero etiam vulgatam curcumam non esse,
quod aliqui suspiciantur, Auic. zurumbeth. neque enim
curcuma fetentem halitum emendat, neque insignem
illum croceum colorem fuerat Auic. pratermissurus. Vi-
detur autem curcuma cyperi potius Indi esse species de
qua Diosc. nempe, & zingiberis effigiem ita praefert, ut
nihil magis, & māducata amaro sapore est, & ea tenu-
iora coria depilantur ac croci colore inficiuntur, quibus
manicae sunt, quas chirothecas vocant, atque adeo cro-
ci, & psilothri vim reddit. Sane, quod superest, quid
Graecis zedoaria sit dicemus in costii historia quid Pau-
li arnabo, & Auic. zarnabum, quid item Auic. ze-
duar fateor ego certe ignorare. illud vero satis constat
falli eos, qui Arnabo Pauli aut zedoariam, aut Vn-
guenti esse speciem putāt, aut qui vulgarem zedoariam
Auic. zeduar esse existimant.

Alfeleniemich. ocymum caryophyllatum interpre-
tantur. Verum quā ocymi species tres colat Italia, maxi-
mum, medium, minimum, quodnam caryophyllatum
sit, ambigitur. Atque alij minimum esse aiunt, vulgo
basilico gentile. alij maximum. Nobis minimum ca-
ryophylli odorem parum certe refert, maximum vero
citrum potius quam caryophyllum redolet, minimum
tamen illud caryophyllati nomine intelligi pro certo
habemus, quando maximum ipsemet autor paulo post
citratum vocat, ubi de Diamoscho.

Corallorum. Corallum propinasse veteres ad inter-
nos affectus aliquos docemur ex Diosc. ad sanguinis re-
iectiones, ad vrinae difficultatem, & lienem ipsum com-
mendante, & ex Gal. 7. de comp. med. per loca. Arabes
vero etiam ad venena traduxerunt non frustrato euen-
tu. ad quem vsus, & Diosc. in Graeco Matthioli codice
vsurpat. Commendatur in cordis affectibus praesertim.
exiccando equidem putrescentes absumere vapores po-
test, ac praeterea non absq; occulta vi innatum calorem
inuare, quod vel ex eo persuademur, quod stomacho
admotum eius dolorem (ut aiunt) leuat, & colitionem
procurat. Rubri tantum, & nigri meminit Diosc. sed spe-
ctatur, & candidus. Sint vero tres hi diuersarum spe-
cierum, ob Brasauoli viri grauiissimi obseruatione quis
ambigat: is enim eadem planta album, & nigrum, &
rubrum ac nigrum spectasse affirmat. Sed vere, siue id
veluti natura sit lus, quae diuersarum specierum sunt,
coniungentis: siue vnus esse putes speciei immaturi
tantum ac maturi ratione differentes, distinguuntur hi

E non colore solum sed substantia crassitudine, densitate,
duritie, & proceritate. crassiores sunt rubri, minus ni-
gri, & his minus albi. rubri densissimi, nigri minus, albi
vari, & spongia instar intus caui ac à lateribus forami-
nulent. duriores rubri, minus duri albi, his rursus mi-
nus nigri. proteriores nigri qui cubitum etiam superāt,
rubri breuiores, & his inferiores albi. quae omnia differ-
re hos specie innunt. De coralli ortu plura Plin. lib. 32. Cap. 21
Verum an mollis sit prius quam colligatur, an baccas
proferat, commodiori fortasse loco alias. audio certe
secus se habere. Nunc quod ad hunc locum pertinet,
questione dignum puto, an corallus in medicamenta
vsurpandus, vrendus sit, vel terendus. Plinius equi-
dem ad tormina, & vesicae calculum vrit, & ubi foris
admoet etiam vrit. nostri tamen terunt ac porphyri-
tide lapide leuigant. sed cuiusnam autoritate terant
non sat scio. Satiū vero ipse arbitror vsto vti, quali
F vsos veteres docemur. quamuis ipsius etiam Plinij te-
stimonio difficile vritur.

Limaturae eboris. Qui vero ebore carere nos putāt
longe falluntur. Videri est Venetijs elephantum dentes
frequentissime, interdum tricubitales, ex quibus pesti-
nes, & alia multa conficiunt. ut propterea seplasiarj
laborandum non sit, ut verum ebur inueniant. Eboris
scobe, quam limaturam vocant, vsus est Diosc. ad redu-
uias: an tamen ore assumpserint veteres, non constat. Vt
Arabes sunt passim, & exhibent nunc ad albas mulie-
rum fluxiones multi successu non prorsus irritō. & vis
certe illi astringens à Diosc. ascribitur, cuius forte gra-
tia in hoc electario à Mesue recipitur, ob ventriculi, &
cordis robur, eligenda autem scobes ex quam albissimo
ebore, & tunc deradenda quando vti est animus. Leni-
G ganda tamen in porphyritide tabula priusquam vtare.
Sane autem vritur nostra tempestate ebur, & pro spo-
dio vsurpatur à pharmacopœis multis. Sed neque quod
veterum vllus vsto eo sit vsus, noui: neque quis poste-
riorum vrendum docuerit hactenus deprehendi.

Been albi, & rubri. Been album, & rubrum, ut scri-
psimus alias, dum in Auic. meditaremur, vulgatas Ca-
rotas albas, & nigras esse suspicor. His hic quoque vte-
rer, quod legitima planta appareant.

Auri & argenti. Auro, & argento Arabes vim cor-
roborandi cordis ex substantia proprietate ascribunt,
praesertim auro. ut ex Serap. videre est, & ex Auic. 2.
Can. & lib. de virib. cordis. Sed miras Chymistae vires
auro tribuunt tuenda vita, & producenda. ut quosdam
ego norim, qui potabile mancipatum aurum putarint
morbis omnibus aduersari. Quanquā vero non respon-
det large promissioni euentus, longa tamen experientia
H obseruasse videntur Arabes, cor, auri deuorato pulue-
re, muni, & vires sumere. Derident tamen nonnulli, &
incoercibile esse ipsam clamant, contumax, ut ab innato no-
stro calore superetur, atq; adeo ineptū, ut praestet, quae il-
li ascribitur. Nos vero, ineptum certe illud fatebimur
ut alat, non tamen ut in corpus agat medicamentū instar.
quis autem ignorat medicamenta non euinci, sed cōtra
quam alimenta euincere? At vero quibus auro atq; ar-
gento vti in medicina est animus, abstinendū ab adulte-
rato, & chymistarum capitella experto, quādo vix fie-
ri potest quin ex calchantho, atq; id genus alijs ex quo
capitellum, aliquid viti contrahat. Vbi autē purissimū
delegeris, aut tenuissima limula corradendum, terenda
autē deinceps porphyritide in tabula scobes: aut, quod
commodissimum est, foliato vteris, in tenuissimas scili-

et lamellas ducto, quale ad inaurandum traducitur, quod & hic author exposcit.

Melle emblicorum. Manar. succum legit. sed vulgata lectio verior. vtiur enim frequenter melle emblicorum Mes. in hoc genere medicamentorum. Eius conficiendi modus non aliunde sumendus, quam ex ipsomet Mes. & lib. simpl. ubi de emblicis, & hoc lib. dist. 4. ubi de conditis. appellat autem emblicorum nutritionem. Quod vero parat Rhasis, quum chebulos quoque recipiat, non est mel emblicorum. Huius mellis loco usurpari potest non incommode saccharum emblicorum, qui conditi Venetias ex Syria quotidie afferuntur.

Geleniabin. Geleniabin ex rosa, mel est, aut saccharum, in quo condita sit rosa. violatum in quo viola. Nō faciunt ex authoris prescripto, qui mel rosaceum vulgare ex rosarum infuso hic sumunt, sed ex tota rosa parandum, quo pacto & saccharū, quod docet lib. 5. Auic. tract. 7. saccharum vero rosaceum hoc loco opportunū, quod ex Mesue sit instituto distim. 4. Horum ergo alterum, aut mel aut saccharum ex authoris precepto percolandum, & quod effluxerit e colo, usurpandum.

M E S V E.

LECTARIUM ex Granis tinctorijs ad cordis palpitationem, syncopem, mentis alienationem, seu desipientiam, mororem sine causa manifesta. facultates enim nostrum corpus dispensantes mirifice roborat. Accipit † serici succo granorum tinctoriorum recenter tincti libram vnam, succi pomorum dulcium, & aquæ rosarum, ana libram vnam, & dimidiam, vigintiquatuor horis macerandam, deinde paulisper his incoquendam, donec liquores isti rubcant. Quos expresso, & abiecto serico coque cum sacchari optimi † libra vna, & dimidia ad mellis crassitudinem; ab igne depositis, sed adhuc calentibus misce ambra crude minutim concisa drach. iiii. qualiquata, inijce puluerem sequentem, ligni aloes crudi, † cinnamomi crassi, ana drach. vi. † lapidis cyanei loti, & preparati, margaritarum albarum, ana drach. ij. auri boni foliorum drachm. vnam, moschi laudatissimi scrupulum vnum. Datur ab aureo vno ad aur. ii. & dimidium.

Confessio
alchermes.
† Serici tin-
cti ex cher-
mīs.

† drach. ci.

† darfeni.
† lap. laz.
boni & pp.
drach. xij.
habent ali-
qui ex vet.
cod. sic &
lib. simpl.

MAN.

IN hac quoque nunquam iactatem pecunias, nam neque in serico vocato, neque in cocco, vel baphico, vel chermes nuncupato, agnosco vim nisi cōstringentem: colorisque rubri ratione, ledere potius videtur cor quā iuuare, spiritus, & sanguinem trahendo, propter similitudinem. Cyanei vero ratione, vomitum, & secessum citabit, quod præ exigua eius quantitate perficere nō valens, ledet magis, quam iuuabit.

ALGESGES. Desipientiam vocant Arabes. SETAM) Bōbyx latine dī. Darfeni. Cinnamomi genus intellexit.

SYLV.

IN simplicibus eadem hæc compositio in lapide cyaneo à Mesue describitur, ponderibus errore librariorum non parum deprauatis. Efficacissima multorum etiam Regum ac Reginarum in Gallia testimonio est probata, maxime, in quibus, vel longo morbo fessis, & iam moribundis, vel ab eō reualescentibus, natura languet: etiam si quibusdam maxime improbari audiam dicentibus coccum baphicam solū adstringere, & suo colore rubro sanguinem, & spiritum similitudinis ratione magis ad se distrahere, & dissipare, quam cogendo firmare: præterea lapidem cyaneum vomitu, & deiectione purgatorium naturam turbare tantum, & humores melancholicos exagitare ob quantitatem tam exiguā non

vacuare. Quæ obiectio momenti non est maioris, quam de rhubarbaro in electario precedenti, vtrumque enim largiore copia sumptum, est purgatorium: parcior vero, alia sua substantia roborat, purgatrice imbecilla ne mouet quidem corpus, vel tantillum. Rationabilius obijcerent, hæc purgatoria, cum inferiora sunt ob paucitatem, verti in humorem eum, quem attrahere nata sunt. Sed id verum est, ubi sola sumuntur, non castigata aliorum hanc noxam prohibentiū mistione. *Siā karkūy sagmāy*, idest ex granis tinctoris dici potest. Sericum autem rusum, & crudū tingitur succo ex granis tinctorijs recentissimis extracto: id triduo siccatum maceratur vno die aquæ rosarum solius lib. tribus, vel aquæ rosarum, & succi pomorum dulcium, ana lib. vna, & dimidia, calfactumq; modo dice in vase duplici lauatur, exprimitur, expressus liquor cum sacchari lib. vna, & dimidia percoquitur ad mellis crassitatem. auferatur igni, & calido adduntur, quæ Mesues docet. Siccum idem medicamentum usurpari hodie video.

SETAB. Sericum latinis à loco, ex quo alias. Seres COST.
Senim India Orientalis vrbs antiquissima, à qua in vniuersum orbem serica opera ferebantur. A vermiculis quos bombyces vocant, sponte in arboribus nullo cultu conficiebatur, vt & nunc in T a p r o b a n a referente Lodouico Rom. & in Calabria Italia, vt alij affirmant. Sed longe melius sericum, quod cultum sensit. Hoc sumendum in medicina vsus. Neque autem serica fila, quæ interdum sumi vidimus, opportuna sunt: sed ipsimet folliculi deligendi probatissimi, nullum passi artificium, detracta externa, & interna veluti aranea, & de tracto vermiculo priusquam sponte vel vi intereat. ex eo enim vt putredinis aliquid sericum cōtrahat, necesse puto. Sed de serici viribus plura Auic. lib. de virib. cordis, & plura Serap. Commendatur ad affectus cordis, & ad alia multa. Sunt tamen hac de re controuersie. Ac primum de eius temperamento, quod Arabes calidum, & siccum faciunt ordine primo. Contra persuadet ratio inter frigida reponendum, quando bombycis alimentum mori sunt folia, quæ frigida. Vtiur præterea Mes. hoc in loco serico infuso ex cocco: At contra, Auic. ne infuso vtatur, interdicit. Adde quod Manar. quæ vis in serico aut cocco nisi astringens? Sed, & coloris rubri ratione ledi ab his potius quam iuuari cor videtur, dum spiritus, & sanguis trahuntur ob similitudinem. Verum ad hæc, paucis. De temperamento, ac de mori folijs an sint frigida non constat. amara equidem sunt, quo sapore indicari caloris non nihil solet. sed neq; id refert, quando à bombyce deuorata, in alimentum eiusdē animalculi temperamento proximum vt vertantur necesse est, quod an calidum sit vel frigidum ignoramus. constat tamen animalia caloris habere non minimum. At bombyces certum est non mori tantum, sed & ficus folijs ali, vt in Aegypto, & Syria. nos vero vefci cimīs vrtica vidimus. quare alimenti vnius gratia frigida serico temperies ascribi non potest. Quod vero Auic. infestum colore non admittat, de eo intelligendum quod coquendo inficitur, vt in vestium vsus fieri solet. id enim vritur ferē. at crudum expetit Auic. non coctum. quale scilicet, & Mes. infici enim potest, præterquam coquatur. quod quidē quo pacto fiat, mox explicabo. Nūc quod de serici, & cocci viribus Manar. obijcit, vt illi satisfaciam. esto vt astringant tantum. at quanti vsus in cordis corroboracione sunt astringentia? Sed non id solum, verum etiam exiccant, & alia possunt multa totius substantiæ proprietate, quā norunt Arabes longa obseruatione. Neque vero quanquam rubrarum rerum inspectio spiritus ac sanguinem potest concitare, ingestum tamen rubrum aliquid idem facit. ridiculum enim hoc est, ac si inesse sanguini, & spiritibus

Mesue.

Q

ritibus

ritibus videndi sensum, & de visis iudicandi rationem quis dicat. Atque, ad quam partem attractio hæc? quid ex ea noxa? Si ubi quis sericum, & coccum assumat ad ventriculum commeari sanguinem, & spiritus dicat, proderit forte id cordi, dum refrigerij præbet occasionem, & ventriculo dum illius eorum concursu fouetur calor: si ad cor potius concurrant, vitalis itidem calor intenditur, id quod corporis adauget robur. Sed de hac re satis. Nunc quod ad sericum pertinet quo in medicina est vtendum, ubi coccum delegeris, de quo mox, probatissimum, contusumque maceraueris fontana aqua, aut quod magis placet, stillatitia ex boragine aut melissa; ubi etiam tantisper efferverit, vt eius vis in aquam transmigrarit: folliculi tunc optime antea expurgati, & in minimas partes dissecti in calidum id decoctum injiciendi, & macerandi, vt cocci colorem probe suscipiant: quod ferè bidui fit spacio. Extrahendi autem tunc ne diuturna mora putrefeant, & expressi desiccandi non ad solem. Sed roget aliquis ad inficiendum coccum sericum quantum cocci, & aqua sumendum? Id Mes. non docet. si tamen infectorum exemplum sequamur, solent ij pro singula serici libra, cocci uncias tres aut quatuor in id aqua macerare, vt aqua immersum sericum digitorum quatuor mensura exuperet. Satisfacere vero hoc in loco eadem potest ratio. sed mea quidem sententia, præstabit coccum liberalius sumi. ita enim eius colore, & viribus sericum magis saturabitur, & præstantius red-detur medicamentum.

Chermes. Chermes Arabum idem esse cum tinctorio cocco de quo Dioscor. nulli dubium, qui expenderit quæ Serap. de chermes. Hoc Plinio etiam adnotante, lib. 16. ab illice ac quercus specie producit vulgato aquifolio arbori simillimo, & videre certe quotidie est Venetijs cum cocco foliola spinis horrida qualia aquifolio, & glandes quercinis similes, & earum calyculos. Vulgo grana nuncupatur, & ad lanea ac serica inficienda opera summo est precio. Sed aliud nunc in eisdem vsu venit ab Arabum Chermes longe diuersum, idem tamen apud vulgus sortitum nomen. Granum est seu verius ouum adnascens ad radices pimpinellæ illius quam cum aceto prima mensa Italia vsurpat, cocco plus minusve crassum, sed oblongum, transuersim striatum, purpureum, & purpureo humore plenum. hoc mense ferè Iulio ineunte erutis pimpinella radicibus colligitur, & aceto inespargitur, vel butyro aut aliqua alia pinguedine inungitur, & exiccatur: idque protinus. si enim prorogetur, cum radicem, tum huius collectio, enasci aiunt cortice relicto inani, & nullius vsus, animalcula quedam alata cimici similia, euolantia, brevis tamen vita. Sed, & ubi exiccatum est id granum, cimicis nigrioris faciem quãdam habet. sed compressius est, intumescit autem si in calida aqua maceraueris, & suspensus recetis figuram resumat, quod eos docet falli qui animalcula ipsam esse putant. Quo Italia vtitur, præsertim ex occidentalibus Indis, vt audio, affertur. Sed, & in Hetruria, & Umbria colligitur probatissimum, pusillum tamen. Sane autem quod ad hunc locum facit, errant qui vulgatum hoc chermes in hoc electario sumunt, quod non norunt veteres siue Græci, siue Arabes, neque aliud hic sumendum quam, quod granam vocant, latinorum coccum, & ipsissimum Mauritanorum chermes.

Lapis lazuli. De hoc supra lib. simpl. Hic de præ-

parandi huius ratione opportunum est, vt dicamus. Mes. lib. simpl. teredum atq; abluendū trigesies docet. Dios. vri ait vt chalcitidē, & lauari vt cadmiam quo pacto aut vratur chalcitis, & cadmia abluatur docet lib. 5. Sed longe nobilius est artificij quo hodie paratur hic lapis. quicquid interdū redigitur pulchritudinis ac puritatis picture gratia, vt auro ipso quadruplo sit p̄ciosior. Vritur fictili vase (crucibulum vocant) vt fictile cādeat. tunc in vas aliud in quo humanū sit locū recens aut acetum inuertitur. fitq; hac ratione friabile. Abluitur dehinc frigida, & pura aqua. atq; exiccatur teritur aneo mortario, & tabula prophyrītide ad leuorem: paratoq; ex mastice terebinthina, colophonina, & propoli pastillo solidiori, & qui nō diffluat, totus in pastillum colligitur lapis. tū iniecta in lateritiā scutellā ampliorē vitro incrustatam tepida aqua, pastillum quoque in eandem injicitur, & manu parumper tractatur. rursum affusa in aliā scutellam tepida alia, atq; pertractato in eadē, vt prius pastillo, ad tertiam scutellam, & quartā, & deinceps si libet ad decimā redis. ac seruata singulis in scutellis aqua in quibus pastillum tractasti, videbis subsidere cyaneū lapidē puriorem in prima, minus purum in secunda ac tertia, & deinceps vltima, cetera. n. sordes quæ lapidi inerant, pastillo inherent. Effunditur tū inclinatio leuiter vase singulo, aqua, & quod subsedit colligitur, desiccatur, & seruatur. Pulcherima hac est abluendi, & paradi huius lapidis ratio, quā sequi pharmacopœos velim: neq; enim ys asseriri possum, qui marmore a tabula tritū ita sordidū in pastillos cōfingūt. Ceterū dignū animaduersione hic est, an recte Cyaneus lapis in hanc antidotū recipiatur, quæ nō purgandi, sed roborandi cordis gratia paratur. Quā n. exigua sit eius lapidis portio, et minor quam q̄ possit expurgare: turbari eo ventrē oportet atq; adeo cor potius offendi quā inuari. N. crū Manardo hac obijcienti dandam, lapidem cyaneū ea mensura assumptū qua non expurgat, ventrem subuersurū, nisi castigaretur. at castigatur hic multorum aromatum accessione, vt propterea perturbare nullo pacto possit: præstare autē insita proprietate cordi auxilium possit. Illud etiā hic quærendū de huius lapidis mensura, an drach. xij. sumenda vt in lib. simpl. an dua, vt hoc loco in omnibus fere passim codicibus legitur. Iudicio nostro quum lib. simpl. sapientes quosdā eius drach. viij. vni antidoti libræ adiunxisse asserat insigni cum auxilio ad affectus melancholicos, & ad eorum imitationem ipse quoq; suum hoc paret: subesse hoc in loco errorem arbitrandum, & drach. xij. pro duabus reponendum.

Ambra crudæ minutim, &c. Impressi codices fere omnes habent drach. sex, & paulo post ligni aloes crudi, & darseni ana drach. iij. sed legēdū ambra drach. iij. ligni aloes, & darseni ana drach. sex. Ita scilicet in lib. simpl. & in impresso Mediol. ac manuscriptis omnibus legitur. Dignū autē animaduersione est quod ambra crudā exposcit, & in calidū mel injici iubet vt dissoluatur. Est etiā cocta ambra? Ac, quid interest, dissoluatur ne calore antetendo? Cur in electario de gemmis & sequentibus antidotis de cruda ambra aut eius liquefactione nihil? Sane de ambra cruda neq; hic alibi, neque aliud quod ipse obseruauim: atq; adeo suspicari licet crude vocē pro grisea vocabulo irrepsisse: deligit n. Auic. & nostri griseā, si tamē crude legendū sit, cauet Mes. ne ambra sumas q̄ extrahēdi odoris gratia liquorī calido alicui immersa fuerit, q̄ forte eius tēporis unguētarijs mos erat, ut et de xiloaloe, pbatissima, ergo deligit,

deligit, à qua odor artificio non sit extractus. Quod autem liquefaciat, non terat; non parum certe interest, ut ne eius odor diffuset, qui terendo magis euanesceat. Sed, & hoc ad ambra delectum facere arbitror, ut eam scilicet deligas quæ liquecat, talis autem pinguis est, & quæ vetustatem non sensit. quæ enim arida seu ob ætatem seu alia quavis de causa, non facile liquefcit. ne interea illud quoque fileam, admoneri nos, ut pureissimam deligamus, cui nihil sit permistum, adulterari enim solet gypso, ut monet Auic. & xiloaloes scobe atque arborum mosco ut Agricola. ac quæ eiusmodi est non prompte liquefcit. Ob has ergo fortasse causas crudam ambra ut calido in melle dissoluas iubet, quod quanquam in electario de gemmis ac alijs sequentibus non repetit, memorie tamen pharmacopœo tenendum est in omnibus, in quibus præsertim multum ambra assumitur, neque enim si probatissima est facile teritur, ob lentorem. Teri tamen itidem potest cum alijs aromatis, & saccaro sicuti etiam moschus: sed minus facile, si, ut dixi, probatissima est. Tunc vero non statim tota puluerum massa addenda, sed paulatim, & industriè terendo commiscenda. atque in calidum mel, non calidissimum tamen, ne ambra, atque alia id genus pingua rursus coeant, omnia iniicienda, & rudicula agitanda, ut exactissime permisceantur.

M E S V E.

Confectio
xiloaloes.

LECTARIUM xiloaloes morbos cordis, ventriculi, hepatis frigidos sanat, & partes ipsas roborat. Ob id cordis palitationem, syncopen sanat, exhilarat, coctionem iuuat, ac inde, & odore suo halitum oris commendat. Accipit autem ligni aloes crudi, rosarum rub. ana drachm. viij. caryophyllorum, ipicæ nardi, macis, nucis moschatæ, galliæ moscatæ, cubebæ, cardamomi vtriusque, mastiches, cinnamomi, cyperi, schoenuanthus, zedoariæ, behen albi, & rub. folij, serici crudi, margaritarum, coralli rub. succini, citri corticum, & foliorum, ozimi caryophyllati, † sisymbrij aquatici, menthæ siccæ, piperis longi, zingiberis, ana drach. iij. ambra drachm. i. & s. mosch. scrip. vnum. excipe melle emblicarum, & miua aromatizata. Datur à drach. i. ad drach. iij.

Vetus ad-
dit sampsu-
chi.

MAN.

DE cubebis non constant inter se Arabes, nam Serapion putauit esse oxymyrfinem, & sic esset Ruscus, Auicenna Carpesion, & sic essent festuca quedam non semina. Quibus vero nunc utimur, semina aromatica sunt, quæ facis hic congruere videntur. **SQVINANT I.** Floris videlicet Ichœni. Afferuntur autem nunc non flores, sed ipsa absque floribus planta. **MIVA.** Ex cotoneorum iucco confecta, de qua inferius.

COST.

LIGNI aloes crudi. Agallochum, & Xiloaloen vocant de quo Dioscor. lib. I. Porro quum decem huius differentias esse dicat Symeon Sethi, fortasse oleastrum Rhodium quod pro agollocho superiori seculo usurpabatur inter eas erat. quæ tamen res, ut se habeat, probatissimus agallochus, Indus est. quum enim cetera species si cerebro sufflantur, propter dulcedinem, ut ait Sethi, pediculos gignant, solus Indus ob sui acrimoniam eorum ortum prohibet. Triplex au-

Atem Indus est agallochus, ut in India Commentarijs Lud. Rom. qui in Taprobana oritur, præstantissimus, Calampat vocatur: secundo precio est Loban: tertio Borchor. Calampat manu tractatum miro odore fragrat, quare illius studiosissimi, & auro opulentissimi Indi reges pro delicijs habent, quo fit, ut raro ad nos eius quidquam afferatur. Quo vulgo utimur, loban esse crediderim, quem scilicet ex flumine quodam arripi Lud. Rom. ait. At vero quid crudi agallochi nuncupatione hic Mes. velit, quum digladiantur inter se recentiores, exponam quod sentio. Agallochi ortus natales atque historia fuit superiori ætate quantum coniectari possumus incerta, & longe quam nostro tempore obscurior. hinc ex deliciarum hortis (paradisum vocant) illum ad uehi maiores nostri existimarunt. hinc etiam, quia raro eius arboris quidpiam ad nos affertur, cuius extima superficies exesa carie aut limo non sit obducta; emanasse illud videtur quod Serapion, & Simeon Sethi de eo prodidere. consueffe scilicet Indos, excisos eius arboris ramos multo puluere obruere cœciliandi odoris gratia, quo quandiu incorruptum est, caret, ut Sethi ait; aut delibrandi causa ut Serap. Sunt autem hæc iudicio nostro fabula, quando paradysi quidem locus ignoratur: rectem autem agallochum rationi consentaneum est odoratissimum esse: & quibus instrumentis ex arboribus absconduntur rami, is etiã delibrari possint. alioqui certe, quod tãto superuacaneo humore is affluat qui cœnatum humorem obruat, ut aiunt, aut quod tantus cortici insit lentor cuius gratia ferro detrahi non possit, adduci non possint ut credã. Hinc ergo ob incertam xiloaloes historiã ac ob probatissimi penuriã, illius ætatis homines varia suspicatos fuisse, proptereaq; ad quos forte exigua tantum frustula afferrentur quæ inodora essent, excipiendi odoris gratia decocta, & adulterata existimasse, ac crudi exquirendi diligentia inualuisse etiã existimari. Quæ quidẽ si ita se habent, crudi agallochi nuncupatione eum qui ignis vim expertus non sit, intelligi à Mes. & Nic. Myreps. erit arbitrandum. In agallochi tamen de lectu nostra tempestate qua multi, & crassissimi eius arboris, rami ducentarum etiã librarum pœdus equãtes aduehuntur, ubi grauissimus, odoratissimusq; agallochus occurrerit, de adulterio, aut elixatione nihil verẽdũ erit.

Macis, nucis moschatæ. Nucis moscatæ, & macis ortus, ut ex India Commentarijs legere est, in Bandan seu ut alij Bachian est Molucharum. Arbor est si planta, & foliorum imaginem spectes, nostræ regis nuci non dissimilis, quanquam alij persici faciem illi ascribunt. fructus triplici tunica obducitur, extima crassa quale putamen est nostratis; secunda tenui retis instar, quam macim vocant quem hic author exposcit, tertia testacea, qualis etiam nostris inest putamine amoto. in hac intruditur nux quæ moschata vocatur, à moschi odore. Feruntur ad nos integræ saccharo conditæ nostratibus duplo interdum crassiores, suauissime autem, & odoratissimæ. Ex his eorũ opinio excluditur, qui macim nucis huius sortem asserunt, debiscentem quidem primo, fructu vero maturesciente coeuentem, contra enim ratio docet debiscere illum quum maturefcit ob siccitatẽ oportere aliorum exemplo: præterquam quod historia fides illis refragatur. Errare etiam cõstat qui macim Arabũ, macerem Græcorum putant. est enim ut diximus macis nucis moschata, macer vero non fructus sed magnæ cuiusdam radicis cortex, ut Plin. lib. 8. atque ille etiam crassus ut testatur Diosc. quare, & Auic. quum Talisafat

MESVAE DE ELECTARIIS

et omnia ascribat quae Diosc. suo macheri, de maci po-
stea diuerso agit loco. Fuere tamen ante Serapione qui
de hac quoque re ambigerent, ut ex eius historia patet.

Squinanthii. Iuncum odoratum vocat Diosc. Gale-
nus. 7. de comp. med. per loc. iuncum odoratum rotun-
dum. Quum de hoc dissentiant peritiores etatis nostrae
herbarij, si recte tamen intueare, vulgare squinathum
ipsissimum est odoratus iuncus de quo Diosc. Theor. Pli.
atque alij quanquam enim calami facie refert dum erre-
bris à radice nodis insurgit, circumuestientibus ut in
arundine foliolis, quod tamen ijs includitur non est cau-
ut in arundine, sed solidum iunci modo, quod eos refel-
let qui hunc ipsum calami aromaticum esse prodide-
re. Neque vero cappillamenta ea radicum radices esse
arbitror, quibus veteres utebantur, in odore enim sunt
& insipida, sed crassior ille est caudex cui culmi insi-
dent: quem frequenter vident qui iuncum frequenter
tractant. hac pars est odore, & sapore insigni veluti
etiam caulis ipse medius qui foliolis arte contegitur,
nisi modo vetustate contabuerit. Flores huius iunci fre-
quentissime nos vidimus quales fere habet cyperus, de-
ciduos, odore, & sapore cum folijs pari, quamuis nun-
quam rose odorem senserimus, id quod in recenti for-
tasse tantum observatur. Cetera quae obflare huic vi-
dentur opinioni Matthioli refellit.

Sylimbrij. Duplex silymbrium, campestre, & aqua-
ticum. de campestri hic menthae amulo intelligit, quod
rursum duplex ex Theoph. 6. de hist. plant. & 5. de caus.
pl. sylvestre, & sativum illud describit Diosc. & repe-
rit Matthioli in valle Anania. hoc habemus passim
menthae facie odore, ac sapore tam proximum, ut nihil
supra, sed folia tamen illi rotundiora, crispata, ferre la-
nuginosa, & acrimonia atque odor longe acutior quam
in mentha. Degenerat hoc neglecto cultu in mentham
odore, specie vero quasi in calamintem, ut Theoph. 2.
de caus. plant. quem emulatur Plin. lib. 19. recte ille
quidem Theophr. ut puto, mentum assequutus.

MESVE.

LECTARIUM lactificans Hamech fi-
lij Zacchariae ad affectus cordis, ven-
triculi, hepatis, quas partes etiam
roborat. palpitationem cordis emē-
dat, valenter exhilarat, coctionem iuuat, proin-
deque oris, & corporis reliqui odorem com-
mendat, coloremque viuidum facit. Accipit
vero rosarum, ligni aloes, ana drach. vj. macis,
nucis moscate, gallicae moscate, cardamomi vtri-
usque, ana drach. ij. cinnamomi, croci, ana drac.
ij. & semis. cyperi. drac. v. caryophyl. mastiches,
spicae nardi, alari, ana drach. iij. Excipe melle em-
blicarum, aromatiza moschi granis xv. Datur à
drach. i. ad drach. iij.

MAN. **H**aec compositio satis conferre videtur ad ea, quae
laudatur, & nihil est in ea obscuri praeter duo car-
damomi genera, quae etsi, ut quomodo apud antiquos
vocentur, nesciamus, tamen ea quibus vulgo utimur,
& per se bona sunt, & satis hic congruentia. Aliam
eiusdem lactificantis compositionem habes ab ipsomet
Mesite cap. de Melancholia, à Raze, & Nicolao, &
alijs. Fertur, & alia sub Gal. nomine, quam tamen non-
dum apud illum legi.

STLV. **L**ACTIFICANS compositio haec apud Rasim (quem Ha-
mech filius Zacchariae vocatum quidam volunt) est lib. 5. conti-
nentis, quibusdam tamen mutatis: alia eidem lib. 9. ad Almanf.

cap. de melancholia, multo praestantior isto etiam Mes. cap. de me-
lancholia: alia Mes. & Nicolao ex Gal. (quo tamen lib. nondum
legi) citata: alia denique Nicolao Salernitano vltus frequens Hie
vero descripta, quanquam in vltu non sit, tamen ad ea, quae polli-
centur est efficax: horum omnium loco frequentius vsu est elect.
lactificans Conciliatoris differentia 196.

CARDAMOMI. Cardamomi historiam tam **COST.**
Canguste ac varie tractant omnes, ut quid hoc
sit adhuc ambigant peritiores. Serapion cardamenum
id vocat quod Dioscor. cardamomum, cardamomi vo-
ce aliud intelligens. Plinius lib. 12. quatuor facit car-
damomi genera, Arabes duo maius, & minus; ac
praeterea etiam de heyl mentionem faciunt, quod ter-
tia cardamomi species videtur. Vt patitur nunc quod
granum paradysi, & melegettam vocant quanquam
id etiam verum esse cardamomum negant. Nos in-
tam intricata re nihil certi pollicemur. Vulgatum ta-
men cardamomum nihil fortasse obstat, quo minus le-
gitimum censeamus, de quo Graeci si enim cardamo-
num semen est, ut ex Damocrate colligitur carmine
de Theriaca; estque album ut ex Paulo: & follicu-
lo includitur, ut ex Galeno 2. de antid. ubi detrahend-
um ait folliculum. atque haec omnia in vulgari sunt
cardamomo. At obijciunt non esse acre, non amarum,
non fractu contumax, non caput feriens, quas in eo no-
tas Dioscor. optat. Ego vero, quanquam non semen
solum, sed etiam folliculus, quod semen includit, de-
scribitur à Dioscor. (conueniunt enim haec voces, ple-
num, oclusum, fractum, non semini, sed folliculo) ut
tamen has notas semini concedam conuenire, sicuti,
quod eas habet probatissimum esse cardamomum affir-
marim, ita quod ijs caret non statim negarim esse legi-
gitimum. sed, si cetera consentiant, cardamomum es-
se dicam, sed minus probatum. Ita ergo vulgari no-
stro, si non acre est, non amarum, non fractu contumax,
non caput feriens, deesse optimi notas dicerem, non
esse tamen legitimum ac verum affirmare non ausim.
vetustate enim, imo celi solique conditione, quae alias
esse solent praestantissimo odore ac sapore, & substantia
duriori, in odora insipida friabilia euadere quotidiana
docemur experientia. At vulgato cardamomo neque
odor nec acrimonia prorsus desunt: amarorem vero
abesse non mirum, quae in optimo, & recenti leuis esse
solet. subamarum enim est Diosc. At non est fractu co-
tumax. Plinius quod maxime laudatur, acutis angulis,
& contumax fricanti esse ait: atque adeo non friatu, sed
fricatu difficile quod optimum est facit, id quod in angu-
lorum acutiem, ut ita dicam, referendum est fricantis
manus offendentem non temere ergo suspicari quis pos-
set esse mendum in Diosc. Sed est tamen vulgare car-
damomum fractu etiam contumax, si digitis ac denti-
bus, non autem ferreo pistillo experiaris. Ceterum, ut
haec se habeant, pro cardamomo, & hely hic expetito,
ac pro maiori, & minori, quod interdum exposcunt, non
aliud quam vulgatum, sapore tamen atque odore ma-
xime praestans est assumentum.

MESVE.

LECTARIUM ex Citro, cor,
& ventriculum roborat, coctio-
nem iuuat, oris halitum commen-
dat, status crassos dissipat. Acci-
pit autem corticum citri aur. xx. caryophyl.
ligni aloes, cinnamomi, macis, galange,
ana

ana drach. ij. cardomomi, zingiberis, ana drach. i. moschi drachm. v. melle excipitur. Datur ad vnc. v.

MAN. **P**LACET mihi hoc commixtum, cui si apponeretur citra condita, suavis esset, nec minus utile. **GALANGA.** Est Radix nunc notissima, quam, ut supra quoque dictum est, apud Græcos nondum euidenter inueni.

SYLV. **I**N vsu non est, sed cortex citri saccharo tum liquido, tum sicco conditus, ad cordis, & ventriculi robur, & coctionem probiorem diligenter manditur per se, vel alijs mistus: odore enim aromatico, & calore mediocri, & tota sua substantia dictis partibus confert: huncque sicci loco miscere presenti compositioni, ut sit suavior, nec minus efficax, præstitit. Moschi largior quantitas hic est: suffecerit enim scrip. dimid. Adhæc in dosi pro vnc. v. legerem drach. s.

COST. **C**ORTICVM citri. Citri quum partes sint quatuor, extimus cortex, caro, acidum, & semen: de horum temperamento dissentiunt scriptores miro modo. Gal. 7. simp. in semine ait acidam aut siccam vim prævalere, uterij sit ordinis siccantium & refrigerantium: corticem siccum secundo excessu, in calore autē aut temperatum, aut paulo infra: carnem crassi succi, & pituitosam ac frigidam. At Auic. 2. Can. corticem in primo ordine calidum in secundo siccum; carnem calidam, & humidam in primo: acidum in tertio frigidum, & siccum: semen calidum in primo, & siccum in secundo. Verum idem Auic. in lib. de viribus cordis aliter. nempe corticem calidum, & siccum ordine tertio: acidum tertio frigidum, & siccum: carnem primo humidam, & calidam: & corticem tertio calidum, & siccū statuit. atq; ita res admodum est varia. Ceterum, quanquam non ignoramus Manardum aliqui doctissimū lib. epist. xi. longe aliter sensisse, & Auic. ut eius moris est, erroris damnaſſe: si liceat tamen nobis proferre, quod sentimus, neq; ob vnius Galeni auctoritatem aliorum iudicium tam parui æstimandum censeo, ut qui a Galeno dissentiunt, statim falsi omnes sint iudicandi: neq; minori notandus culpa esset Galenus, si modo tam præpiteret de magnis viris ferre sententiam. Quis rogo citri semen acidum esse dixerit, ut Gal. ait? Quo pacto idem semen amarum, ex Galeni lege, frigidum tertio est ordine? At idem Gal. eodem in loco discutiendi huic vim ascribit: nō discutiunt autem quæ frigida. Sed quā mire illud varium? semen initio in tertio siccantium ordine collocat, postmodum secundo gradu siccum pronunciat. Cur autem acida pars omiſſa est à Galeno? Hæc erant etiam à Manardo perpendenda. Age autē ut breuissime nos rem explicemus. De citro subesse in Galeni libris mendum ob hæc q̄ modo dicebamus, semper fuimus suspicati. confirmavit uero id suspensionem hanc nostram, quod Serapio de eodem longe aliter ex Galeno, quam vulgata eius lectio habeat. neq; autem irrepſiſſe hunc in Galeno errorem nunc tantum, puto, sed iā multo antea, quando, & Aetius, & Paulus in eadem sunt culpa. Ergo de citri partibus ita sentio. Extimum quidē corticem, qui & acris, & feruidiusculus est gustatu, nō solum calore temperatum, sed primo etiam ordine calidum cum Auicenna: non attingit tamen tertium ordinem, ut author lib. de virib. cordis. siccum vero etiā ordine secundo cum Galeno, & Auic. puto. Caro autē, aut cum Galeno frigida atq; humida est, nempe pituitosa, aut forte (quod magis placet) calida, & humida primo ordine. dulcis equidem est, neq; nisi crassiori constat.

Aret substantia, tam promptum pituita generanda esset alimentum. Acida porro pars, insigniter acida quā sit, tertio ordine cum Auic. refrigerare, & siccare potest. hoc vero etiam scripsisse Galenū arbitror, nempe quæ in vulgata lectione semini ascribuntur, de acida hac parte dici verisimile est: quamuis Serap. ex Galeni auctoritate in secundo gradu collocet. semen vero tantū abest, ut frigidum tertio excessu putandum sit, cū vulgata Galeni scriptura, ut contra in primo saltem ordine calidorum cum Auic. poni debeat. amarū enim est mediocriter. non tamen in gradu tertio calidum dixerim, ut author libri de viribus cord. siccum vero idem esse in secundo gradu alijs assentiatur. Atq; hæc de citro. Sanè autem, quod ad hunc locum pertinet, quales nam cortices citri assumendi in hoc antidoto, sicci ne an recentes, in quo habere quosdam video, apertum fiet ijs, qui norint maiorem longe acrimoniam, atque odorem inesse recentibus quam siccis. deligendi ergo recentes. ita vero in syrupo de corticibus citri hieme author recentes iubet assumi.

M E S V E.

LECTARIUM dulce ex Moscho, ad frigidos cerebri affectus, melācholiā, & ei connatam tristitiam sine causa manifesta, vertiginē, epilepsiā, paralyſin, oris torturam, seu spasmus cinicon, cordis palpitationem, pulmonis affectus, & spirandi difficultatem. Accipit autem croci, doricis, zedoariae, ligni aloes, macis, ana drachm. ij. margaritarum alb. serici crudi vſti, & electri, corallij rubri, ana drach. ij. & semiss. galliæ moscatae, ozimi citrati, ana & drach. ij. & semiss. been albi, & rubri, folij, spicæ nardi, caryophyllorum ana drach. i. zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drach. i. & s. moschi scrup. ij. Excipe mellis crudi quadruplo, vase vitreo conde: datur à drachm. i. ad drach. ij. Amara autem fiet, atque ad prædicta efficacior, & præterea ventriculi humores etiam putres potentius absumet, si addantur absinthij, rosarum, ana drachm. iij. aloes lotæ drach. iij. castorij, ligustici ana drach. i. cinnamomi & drach. i. & semiss.

Confectio de musco dulci.

† cherabe
† vertus. non
habet muscificam.
† draci.

† drach. ij.

CONFECTIO de Musco. i. compositio de musco dulci. denominatur autem à musco propter muscum qui ingreditur compositionem ipsius: & dicitur diamuscum dulce, quando est sine additione rerū amararum, quæ ponuntur in fine huius descriptionis, & dicitur diamuscum amarum, quando aloes, & alia amara ponuntur in ipso: & ipsius esset efficacia maior, est enim istud electarium conferens debilitati cordis: & ad omnes egrotudines melancholicas absque febre subtiliando spiritus cordis, & cerebri, exacuendo sensus intrinsecos, principaliter cerebrum confortando: unde summe confert omnibus passionibus frigidis cerebri, & nervorum, & plura habet alia iuuamenta, quæ ponuntur in litera. Dosis autem eius est à drach. i. vsque ad ij. secundum quod corpora sunt debilia, vel robusta, de mane ante cibum ad minus p duas horas, stomacho bene vacuato à superfluitatibus quāto plus est possibil. In oībus operationibus supradictis efficacior est diamuscus amarus, quam

Mesue.

Q 3

quam

quā dulcis, sed dimittitur propter displicentiā eius in gustu: & tempus assumptionis eius, & dosis eius esset eadem sicut de diamusco dulci, vel minus. Restat descriptionem eius legendo verificare particulariter, declarando quęcumq; simplicia cōponentia ipsum: & primo Recipe croci: est calidę cōplexionis in secūdo gradu, & sicce in primo, & est medicina valde cordialis prouocans risum. *Doronigi* est radícula paria, saporis dulcis, & est calidā, & sicce cōplexionis in tertio gradu portatur ad nos de partibus oriētalibus. *Lignum aloes*. Istud est lignū odoriferū quod portatur ad nos de partibus Indię. proprietatē magnam habet ad stomachum frigidū, & ad cerebrum, & est calidā, & sicce cōplexionis in secūdo gradu, licet siccitas sit maior caliditate eius. Sophisticat, & adulteratur, vel alteratur per decoctionem eius in aqua, & sic tollitur virtus eius: ideo studiū est de crudo habēdo, quia crudū est melius cocto: & ideo mirandū est quod Auic. non facit de ipso capitulum in secūdo can. vbi de simplicibus tractat. *Macis*, multi dicunt, quod est cortex exterior nucis moscate: alij, quod est cortex alteri⁹ arboris producentis aliū fructum, & asportatur de partibus Indię: medicina est aromatica, stomachalis, iuuans ad digestionem cibi, & ad eius retentionem. est calidā cōplexionis, & sicce in secundo gradu: sed siccitas eius superat cum virtute styptica. *Margarita* margaritarum scilicet crassarum, & minutarū, crassę tamen omnino sunt meliores, & perfectiores. aliter, & melius, scilicet perforatarum, & non perforatarum: artificialiter autem perforantur, & efficiuntur magis parue, & clarę; ex eis etiam reperiuntur aliquę perforatę: quas puto tamen ex artificio perforatas fuisse. Nō perforatę cōplexionis sunt frigidę, & sicce versus primum gradum cū virtute aliqua liter absterfua, sed perforatę participāt plus de virtute styptica, quā non perforatę: quia in pforatione & practica resoluitur plus, si quā humiditas est in eis, sicut pręfise euenit de gallis quercus perforatis, quia pforatę sunt magis sicce cū maiori stypticitate. Oēs margaritę a proprietate sunt cordiales, resistentes corruptioni sanguinis circa cor. Conferunt etiam tremori cordis, & superflue calefactioni eius: ideo communiter ponuntur in confectionibus febricitantium, & debiliū in virtute portantur de vltra, marinis partib⁹, & ibidē iuxta litora maris reperiuntur. *Seta cruda*. Setę crudę adustę, dicit crudę quia virtus eius extrahitur per decoctionē in aqua, sicut dictū est de ligno aloes, demum vtūtur illa aqua cū virtute sua. vnde cruda est melior. & nō adusta est maioris efficacię, si cū artificio subtiliter teratur, vt minutim ipsam incidendo, demū pistando ipsam cū margaritis, sicut dicit Serapio in suo de simplicibus in cap. de seta. ipsa est calidę cōplexionis, & sicce in primo gradu: est medicina cordialis purificans spiritum, & sanguinem, & ipsos clarificans, & vnit virtutem, & a proprietate confortat, producitur a quibusdam vermiculis, qui pascuntur de folijs moris celsi. *Charabe*: gummi est cuiusdā arboris nominatę ibex romana, coloris citrini cū aliquali rubedine congelatum. & sunt ex ea pater noster. virtutē, & proprietatē habet ad se attrahendi paleas, & festucā, sicut magnes attrahit ferrum, vnde in Arabico tantum est dicere Charabe, quantum rapiens paleas in latino. Est calidę cōplexionis ad primum gradum, sicce in secundo secundum

E Auicen. confortat stomachum prohibendo vomitum, & nauſeam, & prohibendo humiditates malas congregatas in eo, & a proprietate confortat cardiacę, & tremori cordis. Coralli rubei tres sunt species ipsorum, rubei, albi, & nigri, & sunt radices, & ramus cuiusdam arboris nascentis in fundo maris, in partibus Africę, efficiuntur nodosi ab aqua marina, & cum exeunt ad aerem indurantur, immo petrificantur. meliores sunt rubei, qui communiter habentur in vsu, & sunt frigidę cōplexionis in primo gradu, & sicce infra secundum. a proprietate confortant stomachum, & remouent mala accidentia ipsius, immo sola ipsius suspensio ad collum ex directo super stomachum curat dolores ipsius, & prohibet vomitum, & nauſeam, sicut suspensio ligni crucis etiam curat epilepsiam, & hæc sunt verba Galeni, auctoritate Auicen. secundo cano. c. de corallo. & ex hoc monentur matronę bene doctę ad suspendendum corallum rubeum ad collum infantium, ad prohibendum vomitum lactis ipsorum, qui plurimum venit ex dolore ventoso, vel alio in eorum stomachis generato. confortat etiam febricitantibus prohibendo resolutionem spirituum, & cor mirifice confortando, vnde in confectionibus communiter apponuntur. Gallia muscata, hæc est quędam medicina composita cuius descriptio sub nomine confectionis gallię muscatę ponitur a Nicolao in suo antidotario: reducitur tamen ad formam trochiscorum, & sic conseruatur: raro tamen habetur in vsu per se sola, sed ingreditur confectiones preciosas, & antidota magna, & componitur ex gallis, & aromatibus alijs, & musco. vnde denominatur a gallis, & musco. virtus autem, & complexio, quę resultat in ea est calida in primo, sicca in secundo gradu. mirabiles operationes habet in confortando principalia membra, & plura alia posita a Nicolao in suo antidotario. Fiunt autem trochisci aliquando de gallia muscata, quorum descriptio ponitur ix Almanforis c. de prouocatione menstruorum, & ad educendum partus. quorum dosis in puluere albo subtili accipiendā est vsque ad drac. i. & ego iam diu vidi in his certam, & veram experientiam in facilitando partum difficilem, & ipsum absque nocumento factus, vel mulieris accelerando, immo etiam in educendo foetum mortuum, & secundinam. Ozimi, idest basiliconis caryophyllati tendentis ad aliqualem citrinitatem, & illa est expositio vera, nam ozimum idem est, quod basilicon citrinum, idest caryophyllatum cum aliquali citrinitate habens odorem caryophyllorum, & virtutem. Est enim duplex ozimum, habens flores nigros, & caryophyllatum, quod etiam in multis locis reperitur. vnde citrinati conuenienter posset exponi, idest de illa contrata vbi nascitur basilicon caryophyllatum habens folia, & flores recentes ad aliqualem citrinitatem. & est calidę cōplexionis in secundo gradu, & est magis conueniens, quam ozimum caryophyllatum. iuuat vero ad digestionem cibi crassi, & est difficilis ad digerendum. Confortatiuū est cordis, & appetitiuū oppilationum hepatis, summe confortat cerebrum, desiccando superfluitates phlegmaticas multiplicatas in eo, sed principaliter iuuat ad aperiendū oppilationes factas a phlegmate in carunculis, vel in naso, solo odoratu, vel quomodolibet aliter preparato, vt attrahēdo eius

Corall.

Gallia muscata.

De ozimi.

Behen.

Folij
et du.

Spica.

Caryophyl.

Zingiber.

eius aquam distillatam per nares, vel eius succum, si-
cut fit communiter de aqua maiorana. Behen al.
& rub. radices sunt, quæ portantur de India, & de eis
sunt alba, & rubra: Rubra tamen sunt magis cor-
diales, quam alba, utraque sunt calidæ complexio-
nis, & humida in secundo gradu, sed quando desic-
cantur diminuuntur ipsarum humiditates, & recen-
tes comesta, vel condita cum zuccharo, vel cum mel-
le augmentant sperma, Et hic memorandum, quod
behen scriptum per h, & per duo ee, est radix alba,
& rubra, de qua nunc dictum est, sed ben scriptum
solum cum vna litera e, absque h, est semen catapu-
tiæ, quod est medicina solutiua, de qua dicetur in-
ferius. Folij sunt eius duæ species scilicet aquosum,
quod nascitur in aqueis locis, vel in aquis dulcibus
absque radice in aqua, sicut lenticula aquæ, & est
aliud arborosum, quod nascitur ex arbore quadam
in partibus Indiæ extra aquas, similitudinem in vir-
tute habent cum spica nardi, & istud folium arbori-
sum, est illud, quo utimur in medicinis nostris, quia
laudabilius est alio, & est calidæ complexionis, &
sicca in secundo gradu. odorem habet aromaticum,
& virtutem habet confortatiuam membrorum prin-
cipalium in omnibus operationibus ipsorum a pro-
prietate, conseruat pannos a corrosione tinearum
tempore aestiuo, dicunt tamen aliqui, quod folium
non est aliud nisi folia plantæ producentis caryo-
phyllis. Spica duplex reperitur, scilicet spica nar-
di, & spica celtica seu spica inda, quæ idem est cum
spica nardi: spica romana, quæ idem est cum spi-
ca celtica. utraque est aromatica cum odore acuto,
calida est in primo gradu, sicca in secundo. confortat
stomachum frigidum, & efficit odorem bonum, &
confortat cerebrum, & prohibet descensum reuma-
tis ad partes pectoris, vel pulmonis: aperit oppilatio-
nes hepatis, & stomachi, & plura alia habet iunamen-
ta, quæ vide ab Auic. secundo cano. c. de spica. Quan-
do autem spica absolute profertur, intellige semper
de spica nardi, seu spica inda, quæ est idem cum il-
la: quia magis aromatica: & quia omnes operatio-
nes habet perfectiores, quam spica celtica, vel ro-
mana: quæ pro eadem assumitur. Caryophyllorum
noti sunt caryophylli. deferuntur ex India, & sunt
calidæ complexionis, & sicca in secundo gradu. Fru-
sta autem caryophyllorum satis deficiunt a virtute, &
operatione ipsorum: ipsi sunt principaliter stomachi
confortatiui virtutis digestiue: & hepatis: & stoma-
chum, & cerebrum confortant, masticati. & reten-
ti in ore odorem oris, & totius corporis efficiunt bo-
num. Zingiber radix est cuiusdam plantæ, quæ af-
fertur de partibus Indiæ: calidæ complexionis in se-
cundo gradu: humidæ in primo dum est recens: sed
post collectionem continue priuatur humiditate, &
efficitur sicca complexionis in primo gradu: & tunc
caliditas eius augetur æqualiter in ipso ad tertium
gradum: zingiber autem conditum cum melle sic-
cius efficitur siccitate mellis: nõ sic autem conditum
cum zuccharo: diuersificantur autem radices zingi-
beris secundum diuersitatem loci in quo oriuntur:
non tamen specie differunt: quia vbiq; eadem est
planta producens zingiber: & est optima medicina
ad calefaciendum stomachum, cerebrum, nucam,
& omnia membra neruosa: & mire confert omni-
bus doloribus ventosis, & factis a materia phlegma-

tica post euacuationem, velociter, & a proprietate
vigorat operationem turbith, vt inferius apparebit.
conditum autem cum zuccharo confert paralyticis,
& stomacho debili. Cubeba sunt fructus cuiusdam ^{Cubeba.}
arboris, seu grana quædam, similia piperi nigro, quæ
afferuntur de partibus Indiæ, & sunt calidæ comple-
xionis, & sicca in secundo gradu, confortatiua mul-
tum omnium virtutum cerebri, & maxime mastica-
tæ, & diu in ore seruata, spiritus claros faciunt: sunt
valde potentes in aperiendo oppilationes hepatis,
& ipsum mire confortant. Piperis longi. fructus est ^{Piper.}
arboris, qui affertur a terra multum remota in In-
dia, calidæ, & sicca complexionis, vltra tertium gra-
dum: sed caliditas eius superat siccitatem. Reperiun-
tur autem tres maneries piperis: licet ab eadem
arbore producantur: est enim piper longum, quod
colligitur quando incipit maturari: est vltius piper
nigrum cum est perfecte, & vltimo maturum: deni-
gratur autem ex forti incendio solis in partibus illis,
nam in partibus orientalibus oritur. Est etiam piper
album, quod est medium inter piper longum, & ni-
grum ex parte maturitatis ipsorum. Nam sic euenit
de pipere longo in exemplo loquendo, sicut de bora-
chijs scismorum, qui elongantur post ipsorum natiui-
tatem ex humiditate superflua. Est autem piper ni-
grum calidius, & siccus albo, & album calidius, &
siccius longo. & in longo est maior stipticitas. omnis
maneries eius calefacit summe stomachum, muscu-
los, & omnia membra neruosa, oppilationes aperiendo,
& humiditates superfluas phlegmaticas desiccando,
& mastiatum cum passulis attrahit phlegma a
partibus cerebri: & vocem raucam clarificat mastica-
tum, & retentum in ore. Musci est enim res odorife- ^{Musci.}
ra multum, quæ reclusa reperitur in quodam folli-
culo in quo oritur: & sic extrahitur a quodam ani-
mali, assimilato gazelo in partibus Indiæ, & est ca-
lidæ & sicca complexionis in secundo gradu: licet ca-
liditas superet siccitatem: mirabiliter subleuat virtu-
tes cordis, & cerebri prostratas, portando etiam vir-
tutes aliarum medicinarum ad membra ipsa: & ab
ipso denominatur præsens electarium, quoniam sensi-
bilis quantitas ingreditur compositionem eius. Est
enim muscus theriaca venenorum, & maxime Napel-
li. Confice cum melle crudo: & sit quadruplum pon-
deris omnium scilicet supradictorum aromatum: vn-
de ad libram mellis ponantur tres vnciæ de supradic-
tis aromatis proportionabiliter secundum descri-
ptionem: pondera particulariter supposita in litera:
quam per te ipsum lege: quia clara est: & hic specifica-
tue ponitur quantum mellis requiritur ad hoc ele-
ctarium conficiendum: quod non facit in alijs elect.
subsequentibus, sed superius quantum fuit expe-
diens declarauimus. Mellis autem, quod mel apum voca- ^{De melle.}
tur, quia ab eis producitur cum depascuntur ex rore
super floribus mellifluis adhaerente: & est calidæ com-
plexionis, & sicca in fine secundi gradus: licet calidi-
tas superet siccitatem. In iuuenibus autem conuer-
titur in choleram: si eo superflue vtuntur: & in senibus
in benignum sanguinem. Insuper habet virtutem
fortiter absteriuam maxime phlegmatum: & aliarum
superfluitatum contentarum in stomacho: est etiam
oppilationum aperitiuum, & maxime cum sit cru-
dum. Nam per decoctionem viscositatem aliqua-
lem acquirit: & est conueniens ei, qui fungos veneno-
sos co-

MESVEDELECTARIIS.

fos comederit: & ei, qui opium sumpserit: per se solum non est saepe usus eius bonus: ponitur autem ad componendum aromata, & ad ipsa dulcorandum in electarijs quibus communiter admiscetur, ut delectabilia reddantur in gustu, & ad faciendum alias operationes dictas superius cum virtute sua. Dosis autem dicti electarij est, usque ad drach. ij. de quibus dispositionibus dictum est superius in principio declarationis huius electarij, & similiter dictum est in vno notabili anteposito tempus, & hora assumptionis. Est autem drach. ix. pars vnciae. Complexio autem dicti electarij resultas ex suis simplicibus componentibus ipsum est calida, & sicca, & eam primum operatur, licet etiam a proprietate plura alia faciat iuuamenta. Restat transire ad declarandum simplicia, quae ingreditur in additione huius electarij diamulci, posita in fine capit. ab autore. Sed vocatur diamuscus amarus sicut superior vocatur diamuscus dulcis. Et cum dicit absinthij, diuersificatur absinthium secundum diuersitatem loci, & proprietatem in quibus oritur. Et ideo denominatur absinthium Romanum: & istud est melius alijs, vna tamen, & eadem est species: quod autem in montibus, & in locis saxosis oritur est melius, quam paludosum, vel quam id quod nascitur prope mare. herba est nota satis, quae suo acuto odore, vel amaro sapore cognoscitur: calida complexionis est iuxta secundum gradum, & in siccitate ipsum transcendit cum stipticitate: quidam tamen ponunt ipsum calidum in primo gradu, quia in fine primi gradus: & quidam in secundo, quia in principio secundi gradus: & sic etiam dicunt ipsum esse siccum in secundo gradu, quia in fine secundi gradus: quidam in tertio, quia in principio tertij gradus: habent enim gradus medicinarum latitudinem magnam, & sic potest discordia autorum diuersimode gradus medicinarum accipiendo, facilius declarari. Nam declarandum est modo iam dicto. Vtilis, & efficax medicina est absinthium in reducendo appetitum prostratum, & in confortando virtutem digestiuam stomachi, hepatis, & membrorum: oppilationes aperit meseraicarum: colorem corporis bonum efficit, & mire subuenit cachexiae, & habitudini malae cum qua est aequalis admixtio coloris citrini cum albo: virtutem lenem habet in soluendo choleram subtilem cum phlegmate aquoso permixtam a stomacho, intestinis, & hepate, non tamen ulterius extenditur virtus eius. Et dosis eius in infusione seu in decoctione eius quatuor vnc. est usque ad vij. in puluere autem ab vna drach. usque ad ij. & in succo a duabus drach. usque ad tres. Et omnibus praedictis modis cum adest dosis debita leuis fit solutio ventris rarissime tamen vtimur eo solo secundum aliquem praedictorum modorum: admixto autem saepe vtimur ipso: non quantitate, vel pondere quo sensibilibiter soluat, sicut in additione praesentis electarij ponitur. Posset tamen omnimodo assumi, & summe confortat in dispositionibus dictis, si non esset eius displicentia in sapore, & etiam in odore. Rosa. Rosa est ex medicinis benedictis in operationibus suis, & cordialis, & odorifera. Sunt autem ex eis albae, & rubrae, planae, & crispae in folijs suis. rubrae, & planae sunt meliores albis, & crispis, & magis odoriferae, & complexio omnium ipsarum est in primo gradu frigiditatis, modicum ipsum ascendens in gradu stipticitatis, & maxime dum sunt sic-

ca, quia recentes in dictis gradibus remittuntur. Rubrae tamen minus, quam albae sunt frigidae, & in siccitate remittuntur. Coniungitur etiam in eis manifesta stipticitas, & aliqualis caliditas propter ipsam amaritudinem cum dulcedine quadam. Vnde diuersae operationes possunt ab ipsis prouenire: tamen operatio ipsarum principalis est remittere caliditatem superfluam cordis, & hepatis. prohibere resolutionem spirituum in membris principalibus, & quaecunque membra principalia relaxata confortare, & maxime stomachum. Reprimunt undique vapores ascendentes ad caput, virtutem solutiua leuissimam habet succus recentium, vel ipsarum decoctio, quia a siccis tollitur omnis virtus solutiua, quae est in eis, & dosis succi earum est ab drach. j. usque ad ij. admixti cum zuccharo, & dosis decoctionis earum recentium est ab vnc. ij. usque ad iij. sed his duobus modis raro vtuntur eis pro solutione facienda, quia leuissima est earum solutio cum displicentia aliquali in ipsarum sapore, & quia non semper rosae recentes reperiuntur, loco autem succi, vel decoctionis earum vtimur cassia, vel tamarindis, vel manna, quia illarum copiam magnam habemus. Soluit autem succus, vel earum decoctio materiam cholicam sanguinem purificando ab eo, & ipsum aquosum remittendo a calore superfluo, vtimur saepe aqua ex rosis distillata, quae aqua rosata vocatur, in epithimatis cordis, & hepatis: & alijs complexionibus calidis, oculorum, & omnium aliorum membrorum. Ac etiam vtimur saepe rosis conditis, cum zuccharo minutim incisis, quae mixtura vocatur zuccharum rosatum, & confert adustionibus oris, & linguae, & stomacho calido, & aliquando alijs membris cum aqua hordei colluendo vel gargarizando, vel quomolibet aliter assumendo. Et aliquando, imo sapissime, vtimur rosis conditis cum melle minutim incisis, vel cum zuccharo, & melle simul admixtis ad sole positis, & parum decoctis, quae mixtura vocatur mel rosatum cum folijs, vel colatum, & huius melis rosati usus est valde communis, & conueniens ad abstergendum, & excicandas materias phlegmaticas putridas contentas in stomacho, ac etiam in testinis. Calefacit virtute mellis. Et in frigiditate aliquali virtute rosarum, sed omni modo desiccatur, vincit autem apparenter caliditas eius frigiditatem, & non transit virtus eius ultra regiones hepatis, assumpti in forma electarij nunc dicta. Sed si assumatur cum decoctione aliqua, aut aquis distillatis inferius declarandis, cum virtute sua usque ad regiones venarum pertransit, & illo modo dosis est, usque ad vnc. ij. sed raro per se solummodo sumitur, licet cum alio syrupo permixtus in eodem pondere, & mensura, sicut apparet in cura phlegmaticae febris, vel tertianae nothae, quibus in principio mel rosatum est summe conueniens, diuersis tamen modis, & potionibus vt alibi est videre: non tamen minus constringit, desiccatur, & calefacit stomachum, isto modo praeparatum, quam cum rosis incisis, vel cum zuccharo admixtum, immo plus, cum eius virtus transeat ad profunda: & sic generaliter in usu vbique locorum ab ipsis, qui practicam insequuntur: & geleniabini. i. mel rosatum vocatur ab omnibus autoribus medicinae. Vtimur etiam rosis siccis in lotionibus, facellis, embrocationibus, in electarijs, pilulis, & pulueribus, & alijs, quae mirabilem operationem efficiunt cum suis qualitatibus

Rosa.

Aqua ros.

Zuccharum rosatum.

Mel ros.

Rosarum siccitatis.

bus primis, & ipsarum stipticitate. Sed magis operan-
tur etiam a forma specifica, membra principalia con-
fortando, & spiritus cum suis odoribus suauibus, &
amenis. Et fit etiam ex rosas recentibus oleum rosa-
tum: nam fit, vt plurimum cum oleo oliuarum perfe-
cte maturarum, & istud communiter est in vsu ad re-
percutiendum virtute rosarum materias fluentes, si
ex ipso inungantur, & virtute olei aliquantulum resolu-
endo, vnde in principio contusionum est optima
medicina. Fit etiam oleum rosatum ex oliuis imma-
turis, vel non perfecte maturis, quod vocatur oleum
omphacinum, & istud est magis repercussiuum, frigi-
dum, siccum, & stipticum, quam aliud dictum: non
tamen nisi magistraliter preparatur ab aliquo. Fit
tertio oleum rosatum ex oliuis complete maturis ad
mixtum cum rosas, & aliquantulum salis, & istud est
fortius in desiccando, & etiam resoluendo cum virtu-
te leniter compressiua: & ista de rosas sufficiant qua-
litercunque paratis, seu administratis, & si hic pro-
longauimus sermonem, breuitate vtetur in posterum
cum in mixtis, de rosas faciam mentionem. Aloes

Aloe. optimi idest succottrini, inter omnes alias species a-
loes succottrinum est melius. Abluti. i. loti cum aqua
endiuiæ, vel aqua pluuiæ, sicut communiter fit ad re-
mouendum acuitatem ipsius, & nocumenta, quæ ex
ipso accidere possunt, maxime de fractura seu apertu-
ra venarum, sed ex lotione ipsius frangitur, & debili-
tatur satis virtus eius solutiua, sed additur eius virtus
in confortando virtutes membrorum intrinsecorum,
& maxime stomachi. Eius autem potentia soluendo
non transit ultra regiones hepatis nisi cum alijs me-
dicinis solutiuis admixtum: vel cum alijs vigoran-
tibus eius operationem. Non ablutum autem vigoro-
sius soluit, minus tamen membra confortat. Et ideo
cum ponitur in isto electario, est abluendum cum
aqua pluuiæ, vt eius acuitas, & solutio remittantur,
licet quantitatis eius, quæ ingreditur in additione
eius electarij non sit potens ad soluendum etiam si
ablutum non esset, considerata dosi, quæ ipsius de-
bet assumi assignata superius. Et notandum, quod

*Diuerse
opi. de Aloe.*

de aloe varij varia dicunt. Est enim quorundam opi-
nio, quod aloe tripliciter variatur solum in nomi-
ne, & in suis partibus per decoctionem ad ignem: di-
cunt enim quidam ipsum esse succum cuiusdam her-
bæ in vltimarum partibus adinuentæ, qui ad ignem
tandiu decoquitur, quod ad solidam formam reduci-
tur, & quod eius pars superior, in decoctione est aloes
succotrinum, & illud est purius, & melius alijs: pars
autem media est aloes hepaticum, & istud sequitur in
bonitate post succotrinum: vltima est pars infima,
quæ dicitur aloes caballinum, & istud est minoris bo-
nitatis alijs supradictis. Et hæc opinio pluribus cre-
ditur, & pro firmo tenetur: non tamen traditur a do-
ctoribus medicinæ aperto sermone, Alij autem di-
cunt, & affirmant prædictam opinionem clarissimis
rationibus impugnando, quod aloes est (vt dicitur)
succus inspissatus ad ignem, vel ad solem tempore
arstiuo diuersarum herbarum, non tamen aliter ad in-
uicem differunt nisi secundum, quod diuersitas est in
vuis, & consequenter in vinis: dicunt enim quod
herba ex cuius succo fit aloes hepaticum in bonita-
te perfecta est, post aloes succotrinum: & vltimo in bo-
nitate est herba ex cuius succo fit aloes caballinum, si-
cut enim vna, & vna multum differunt in sapore, &

A in bonitate ipsorum, non tamen adinuicem diffe-
runt genere: & vt sic quilibet succus prædictarum
herbarum ad perfectionem decoquitur de per se, &
huic opinioni est plus adherendum. Vnde alij di-
cunt, quod prædictæ tres herbæ diuersificantur secun-
dum diuersitatem loci, vel patriæ in quibus oriuntur
vel crescunt, & sic subsequenter diuersificantur species
aloes, sicut contingit in diuersitate vuarum, & vini se-
cundum diuersitatem situs, & loci in quibus vut oriun-
tur, & fiunt, vt patet de vinis collectis in partibus val-
lis Armeniæ inferioris, & etiam de vinis collectis in
vallibus, secus, quæ sunt media in prædictis. Et hæc
opinio non discrepat in prædictis a recto tramite ve-
ritatis, quælibet tamen species aloes est calidæ, & sic-
cæ complexionis in secundo gradu, licet siccitas su-
peret caliditatem, quia ascendit ad tertium gradum.

B Aloe autem per se solum non assumitur, propter pe-
ricula, quæ exinde accidere possunt. Est enim princi-
paliter solutiuum materiei cholericæ contentæ in sto-
macho, & meseraicis, ac etiam in intestinis, multum
tardatur eius operatio, vt a xij. horis, vt plurimum vs-
que ad xxiiij. horas, & dosi est vsque ad drachmas
ij. & s. secundum potentias corporum assumentium
ipsum, sed non consulo vsu eius, nisi alijs medici-
nis admisceatur. Habet insuper virtutem desiccati-
uam humiditatum, & putredinum stomachi, ac etiã
intestinarum, sed prouocat hæmorrhoidas, ideo ad
eas dispositi non assumant, & aliquando est abstinen-
dum ab ipso tempore frigido, ac etiam multum ca-
lido, sicut Mesue expresse declarat in capitulo pro-
prio. In omnibus operationibus autem aloes succo-
trinum est potentius, & vigorosius alijs, & maxime

*Aloe per
se solum as-
sumi non de-
bet.*

C in soluendo. Cum autem aloes in aliqua descriptio-
ne absolute profertur, intelligendum est de aloes suc-
cotrino tanquam de meliori, & magis perfecto. Ca-
storei, est enim pinguedo inuoluta in quoddam folli-
culo iuxta testiculos cuiusdam animalis, & in meri-
dionalibus partibus reperitur, & est calidæ comple-
xionis in tertio gradu, sicca in secundo gradu, virtutem
habet calefactiuam, & confortatiuam neruorum cū
manifesta resolutione materialium contentarum in
eis. Et ideo confert spasmus humido repletionali si me-
brum spasmatum ex eo liniatur. Confert etiam super
fluu pruritui puerorum, ac etiam epilepsiæ, ipsum mi-
re potest subuenire, si collum, & nuca inungantur ead-
em operationes efficit manifeste si abluatur, & su-
matur vsque ad drach. ij. sed non vsitatur, a medicis
de per se nisi admixtum cum alijs medicinis compo-
sitis, Keisin. i. lenistici planta est satis nota nascitur iux-
ta tumulos sæpe, & est calidæ complexionis, & sicca
in secundo gradu, vtitur in omnibus medicinis eius
semine non folijs, vel radice, quia efficacius est: habet
enim virtutem aperitiuam oppilationum, & desicca-
tiuam humiditatum contentarum in stomacho, & re-
solutiuam ventositatum crassarum, & forticatiuam
digestiuam virtutis cum caliditate, & aromaticitate
sua. Et si ipsius seminis puluerizati exhibeatur alicui
in ætate perfecta vsque ad drach. j. cum aqua grami-
nis, uel absinthij, mire educit vermes, & ascarides, ta-
men quantitas prædicta debet minui in pueris. In fe-
brientibus autem febre cholerica non sic secure con-
ceditur. Cinnamomi, duæ sūt eius maneries, est enim

Castoreum.

*Mirabile
in epilepsia.*

De Keisin.

*Mirabile
in vermibus.*

De cinna.

D Cinnamomum, quod est subtile multum, longum,
perforatum, aromaticum valde, & cum multo sapore.
Est

Est

MESVÆ DE ELECTARIIS

Est enim cortex interior cuiusdam arboris odoriferi valde, & istud vocatur proprie cannella, perforatum est, & tale est perfectius in omnibus operationibus suis. Est aliud quod vocatur cinnamomum, quod est crassum, & est cortex exterior arboris in partibus Indiae. vtrumque est calidæ complexionis, & sicca in secundo gradu, sed caliditas eius superat siccitatem: prærogatiuam habet super omnia aromata ad confortandum virtutem digestiuam in stomacho, & ad excitandum, & prohibendum putrefactiones in eo: ac etiam ad aperiendum oppilationes hepatis, & aliorum membrorum. confortat cerebrum, & alia principalia membra, & est multæ prouocationis, & maxime menstruorum. odoré oris efficit bonum, & totum corpus redolere facit, & hæc est declaratio descriptionis præsentis electarij, cui de melle crudo ad ipsum confortandum proportionaliter addi debet secundum quod in hac additione aromatum factum est supra.

A D D I T I O.

AVICENNA quinto can. habet plures descript. diamusci, sed non sunt in vsu. Similiter Halliabas, & Serapio in proprijs antidotarijs habent descript. diamusci dulcis, & amari, parum ab ista differentes. Rassis etiam. ix. ad Almanforem, & in diuisionibus ponit diuersas descript. diamusci, quæ non sunt in vsu, quia ista, quæ est Mes. videtur alijs nobilior, ideo apud omnes plus in vsu habetur, & dulcis plus quam amara, quamuis sit maioris efficacitæ ad ea, quæ describuntur, tamen propter eius malum gustum a modernis relinquitur.

Ozimum
operatum
quid.

ERRAVIT comment. circa illa, quæ hic dicit de ozymo, nam per ozimum citratum intelligere debemus mellissam, & non duas res scilicet per ozimum basiliconem, & per citratum ozimum caryophyllorum: nam quando reperitur ozimum caryophyllatum non intelligimus ozimum, & caryophyllos, & quando reperitur ozimum carminum non intelligimus ozimum, & ciminum. Similiter nec per ozimum citratum debemus intelligere duas res, vt iam dictum est. Sed debemus considerare omnes species ozymi, & per illud, quod habet odorem citri, debemus capere pro ozymo citrato, quod est melissa, vt iam dictum est, quia si fricemus folia melisse, habebunt odorem citri. Præterea vide Simonem Ianuensem, qui dicit circa expositionem istius vocabuli turungem, quod Arabice est, idem, quod citraria, est autem citraria melissa, aut ozimum citratum, quod habet odorem citri. Auicenna etiam loco iam allegato in sua descript. habet ozimum citratum, & sic bene cōsidera errorem multorum.

SYLV. ELECTARIUM diamoschi dulce, multis in vsu est: amarum, ob saporis ingratitudinem, nulli: humores, ac spiritus tenuat, atque purgat, principesque partes roborat. Margaritarum, non albarum, sed ambarum quidam legunt scilicet crassarum, & minutarum, vel integrarum, & perforatarum, quarum crasse, & integræ præstantiores sunt. Datur autem mane horis duabus ante cibum, affectibus quoque cerebri pulmonisque pituitosis confert, vertigini, paralyti, apoplexiæ, epilepsie, asthamati. Secunda Actuarij compositio diamoschi viribus eadem cum ista, licet simplicibus multis variet, vt aliorum diamoschi. Iisdem prope simpl. constat elect. ex xylaloe, & idem promittit. Mel qua druplum erit, si pul. creti vnc. iij. lib. mellis singulis miscantur sit autem id mel purum, aut despumetur. Hodie autem electarium sit solidum ex saccha. coct. lib. j. & pul. vnc. j.

COST. MOSCHVM odoratum non norunt veteres Græci. Nouit ex recentioribus Aetius, qui de eo meminit lib. 16. nouit, & Symeon Sethi, qui eius historiam conscripsit, sed fusius hac de re Serapio, nouissime etiã

M. Paulus Venetus, Odoardus Barbosa, & Pighafetta in suis de Indiarum rerum commentarijs de hoc plura. Inter omnes conuenit moschum esse animalis aliquid: sed quale sit animal, quidne ipse sit moschus, non conuenit, quoniam alij animal caprea speciem asserant, alij cato comparent: alij paruum dicant, alij magnum: alij cornua, vt caprea duo, alij vñ tantum, vt monocerot tribuant: alij binos ex inferiori mandibula dentes veluti apris inesse testatum reliquerint: alij quatuor, ex vtraque maxilla binos, atque hos alij termin digitorum, alij palmi longitudine esse dicant. Sed in tanta tamen varietate plerique consentiunt animal esse caprea simile. quod quidem persuadet nos, vt Brasauolo credamus qui Ferraria id fuisse scribit, capreolo, & figura, & multifidis ungibus, & agilitate, & cursus celeritate simile, sed eo interdum maius, quanquam, quia is de dentibus, aut cornibus nihil, cogimur etiam hic hæere. Est vero de moscho quoque, qui ex hoc sit animali varietas. Alii ad eius animalis umbilicum vomica nasci vbi in Venerem agitur, seu vt Aluiscus Cademustus Venetus, singulo plenilunio, tunc vero egrotare, cibo potuque abstinere, humi cerebro volutari, atque ad saxa, & arbores vomica fricare, vt disrumpatur, & sanies effluat, quod autem effluit scetidum esse, sed vbi concreuerit fæore deposito bene olere, atque hunc esse probatissimum moschum, quem incolæ studiose perquirunt in regum vsu, sed, & varijs prætere a artibus eius præde intendere, eoque capto vomica cum corio absconde re etiam immaturam, tetri autem tunc odoris, sed vbi libero aere suspenderit, ac decursu temporis veluti concocta fuerit, odoratissimam. Qui autem inter secandum sanguis effluit, seruari scribunt pro optimo moscho, ac crebris ad vulnus admotis hirudinibus, quod sanguinis animali reliquum est cum vita exugere, & exuctione, ac desiccatione cum eius, qui inter secandum fluxerat portio commistum in vesiculas ex eiusdem animalis corio paratas conijcere, quæ ad nos afferuntur. Atque hæc illi. Contra tamen, qui compendium orientalium regionum, & vrbium Lusitano idiomate scripsit eo pacto confici negat, fieri autem ex eius animalis sanguine ac carnibus contusis, & in vesicas coniectis, cuius rei signum esse, quod cum moscho ossium interdum confractorum frustula inueniuntur. Hæc ergo sunt, quæ de moscho odorato hæcenus deprehendimus, quæ certe de re, quid statuendum sit increti sumus, quanquam enim refragatur posteriori huic opinioni Arist. 13. sect. probl. nullum animal esse odoratum scribens præter pantheram, quod & Theophr. 6. de caus. plant. præter pantheram tamẽ etiam cercopitheci est genus quoddam, sunt & sebellini sponte sua odorati, non dicam belluarum sensu, sed hominum, atque adeo moschi animal odoratum esse nihil obstat. Caterum his nunc prætermis, atque vt, vt se res habeat, probatissimus est moschus, qui (vt Lud. Rom.) ieiuni hominis naribus admotus statim sanguinem elicit, atque, vt Simeon Sethi, qui in pelum madentem de missis, vbi in eo paululum dimiseris, grauior euadit.

Ocimi citrati. Ocimum est latifolium, quod citri odorem prorsus refert. Sed quid siamendum? foliæ an semen? Arbitror semen, vt in superioribus quoque folia enim quanquam dum recentia sunt præstant ea odoris gratia, desiccata tamen parum olent, est enim illis odor in superficie.

Confici cum melle crudo. Ita, & Auicenna. cardiaca ferè omnia crudo melle excipit, vt dicebam, ob flatum, qui

qui spiritibus nostris affines eos etiam augere plurimum videntur. Sed deligendum purissimum mel quale Hispanum ex Valentia, & Creticum.

Aloes optima abluta. Aloen sumit lotam, quia ventriculum magis roborat, quam non lota. Quot modis autem hæc abluatur nos alibi fusiis ubi de catapotijs alaphanginis. Quod ad hunc locum facit, quia aloen hic optimam, & ablutam poscit, existimavit aliquis velle aloen, quæ ex aqua cum speciebus aromaticis sit parata. neque enim si ex simplici aqua, aut pluvia, aut fontana lotam vellet optimam adiunxisset: quando quæ optima est, minimum sordium habet, neque eget, ut abluatur. Sed vere quum aloen non elota etiam optima, ventriculo minus sit amica quam, quæ lota, simplici aqua ablutam non esse hic importunam puto, quanquam si ex aromaticis speciebus lotam sumas, non erraturum etiam te arbitror. Sed quando de eare non meminit Mesf. simplicem satisfacere lotionem pro certo habeo.

M E S V E.

DIASATYRION analepticum, & nutritorium phthificis, hecicis, vel aliter consumptis, & emaciat. Semen auget, veneremque incitat. Accipe radicem satyri plenarum, & recentium libram vnam, tere, coque exacte in lacte ouino dulci quantum satis esse videbitur, ad lactis consumptionem. Postea tere pistillo ligneo cum vnciis tribus olei recentis amygdalarum dulcium. Deinde syrupum ex succi buglossi cocti, & despumati libris ij. succi pomorum dulcium vnc. xij. cum sacchari optimi lib. iij. coctum superfunde, misce percoquendo. Postremo ab igni deposito iunice cinnam. drach. v. been albi, & rub. ana drachm. ij. ligni aloes drach. iij. croci, santali flauo, tragacanti, gummi araboici, ozymi caryophyllati, cubebe, macis, ana drach. j. & s. reponere in vase vitreo. Da ab aureis tribus ad aureos v.

CHR. **D**VA descriptiones sub eodem titulo describuntur, quæ in modo compositionis, & virtute aliquantulum variantur. Est enim prima descriptio, quæ hic ponitur maioris efficacæ, & virtutis, corporibus consumptis, & exiccatis, & phthificis, & hecicis, & similibus si absque febre consistent, maxime talia corpora humectando, cum hoc etiam iuuat ad coitum multiplicandum, & incitandum: descriptio autem subsequens est maioris potentie in faciendo virilis membri erectionem, & appetitum ad coitum incitandum, & multiplicandum, & semen spermaticum augendum, & est, quod magis habetur in usu, & præparatum reperitur. Notandum, quod ambæ nomen accipiunt radice herbæ, quæ vulgari nomine testiculus vulpis appellatur: & est herba in nostris partibus satis nota, habet radices ad similitudinem testiculorum vulpis, & in compositione huius electarij magna eius pars ingreditur in primo videlicet de his duobus: sed secundum electarium est magis delectabile ad gustum, & licet cum zucharo componatur, & hoc posset ad formam veræ confectionis reduci, tamen sub forma electarij præparatur, quia melius conseruatur

A propter succos, & lac, quæ ibi ingrediuntur, & sic efficacius etiam operatur: communiter in apothecis præparatum reperitur, & sic etiam magis habetur in usu, & pro coitu incitando. Conuenit istud electarium, hecicis, & consumptis, si absque febre consistent, exiccationem corporis prohibendo sua virtute humectatiua, aliquanti leui in frigidatione, & fortificatione resolutæ virtutis, multiplicatiuum est coitus, & hæc est eius principalis operatio, propter quod habetur in usu: generando ventositatem in vasis seminalibus, vel adiuuando virtutem digestiuam in eis conuersione sanguinis in materia seminis: vnde fit augmentum in semine, & in virilis membri erectione, ut prius dictum est. Sequitur eius descriptio. Testiculorum vulpis.

Scinduntur a patre suo, hoc est a stipite suo, hæc radix dicta testiculus vulpis est calidæ complexionis, & humidæ circa secundum gradum, multiplicans ventositatem, & pruritum in genitalibus membris, vnde est causa erectionis virgæ, & a proprietate incitans ad libidinem etiam secundum omnem usum ipsius.

Terantur, & coquantur cum lacte ouino, scilicet dictæ radices testiculorum vulpis: est enim lac frigidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, licet humiditas superet frigiditatem ipsius, & ideo conuenit hecicis, & consumptis, diuersificatur tamen lac secundum diuersitatem specierum animalium, a quibus emulgetur, non tamen, quod exeat extra latitudinem dictæ complexionis, nisi extra vbera diu moram contrahat, & inde acetositatem acquirat, ex quo efficitur frigidius cum siccitate aliquanti. Lac enim muliebre siue humanum est medium inter omnia genera lactis, plus appropinquans temperamento complexionis, & post ipsum immediate sequitur lac caprinum; lac autem ouinum, & vaccinum de frigiditate, & aquositate minus participant. Sed asininum lac frigidius est, & humidius omni alio lacte: & ideo non ita conforme ponitur humanæ naturæ. Et potest faciliter separari omne lac in tres substantias complexionum diuersarum.

Est enim in eo pars calidæ, quæ est frigidæ complexionis, & sicca, & est pars butyrofa, quæ est temperatæ complexionis attingens circa primum gradum caliditatis, & ad primum attingens humiditatis: est vltima pars serosa, quæ est frigidæ complexionis, & humidæ licet Mesf. ipsam ponat calidæ complexionis, propter virtutem solutiua, quæ est in ea, Galen. autem iij. de simplici medicina dist. 3. capit. vlt. ponit hanc scilicet serosam partem esse frigidæ complexionis expresse. Sed illorum concordia faciliter habetur: nam Mesf. solum considerauit quasdam partes ipsius aquositatis nitrosas, & salvas, quibus mediantibus virtutem habet aliquantulum solutiua, & sanguinis purificationem, & illæ sunt calidæ. Galenus autem alias partes considerauit aquosas, quæ sunt manifeste alterantes ad frigidum, quæ sunt multo plures partibus predictis nitrosis, & salis, vnde tota eius complexio resultans ex dictis, frigida, & humida prædominatur in ipsa serositate iam dicta: tollitur autem illa nitrositas, si de nocte teneatur ad aerem. Olei amygdalini dulcis. Amygdalæ dulces, calidæ sunt complexionis versus primum gradum, sed amaræ sunt calidioris complexionis, transeuntes primum gradum siccitatis, & sic olea quæ fiunt ex his, appropinquant complexionibus earum in caliditate, & humiditate in dulcibus, & caliditate, & siccitate in amaris.

Suc-

Testiculus vulpis.

Cuiuslibet lactis complexio.

Tres lactis substantie diuersarum sunt complexionum.

Amygdala.

Buglossa.

Succi buglossæ, idest lingue bouis, herba est nota, quæ lingua bouina vulgariter dicitur, & est calida complexionis versus primum gradum, & in humiditate appropinquans versus gradum secundum, & est medicina cordialis conferens asperitati gutturis, & canna pulmonis.

Toma.

Succi pomorum dulcium, hæc poma, vt appiola, & similia, sunt multum cordialia, frigida complexio nis versus primum gradum, & humida circa secundum.

Dezech.

Zucchari boni albi, quod alio nomine mel canna vocatur, ipsum est calida complexionis ver sus primum gradum, humida etiam in eodem, dum est recens: & dum antiquatur, gradum primum sic citatis acquirit, & eius humiditas exiccatur: vnde per se ipsum assumptum in stomachis calidis, & cholericis, ac febre acuta febrientibus conuertitur in cho leram, & maxime, quando cum vino lauatur, vt ip sum preparari faciunt medici ignorantes. Cinnamo mi subtilis, & electi, de ipso dictum est in diamusco. Behen albi, & rubei, dictum est in diamusco: Croci, dictum ibidem. Sādali citrini, sunt tres species sanda

De sandale.

lorum, alborum, rubeorum, & citrinorum, asportan tur de partibus Indiae. Et sunt ligna cuiusdam arbo ris, quæ in quodam flumine capiuntur cum ex mul titudine aquæ superflue augentur, & crescunt. & quæ libet sandalorum species de prædictis est frigida com plexionis in secundo, sicca in primo, tamen secundū Gal. frigiditas sandalorum rubeorum est maior, quā alborum, & citrinorum: & sic in omnibus opera tionibus magis collaudantur, sunt enim medicina cordialis, & aromatica, conueniens superfluae calefa ctioni cordis, & ipsius debilitati, & resolutioni, ideo ipsis multum vtimur in epithematibus cordis, & ma xime citrinis, & rubeis. Dosis huius electarij est vs que ad quatuor aureos. Et hic nota, quod aureus est aliquantulum plusquam drach. sicut florenus nouus est maioris ponderis, quam florenus antiquus sæpissi me numeratus, qui floreni ponuntur in sigillo. Vltre rius est notandum, quod cum querimus humectatio nem in corporibus exiccatis, debemus istud electa rium exhibere de mane in dosi prædicta, eum condi tionibus obseruatis absque alia conditione superius antedictis, & quandoque cum pulpa caponis, quan doque cum carne testudinis, vt superius dictum est. Cum autem querimus augmentum in coitu, & viri lis membri erectionem, ipsum exhibere debemus ve spere ante cenam, & cum modico vini subtilis, & odo riferi: prædicti autem electarij simul compositi, & fer mentati complexio quæ resultat, est temperata inter calidum, & frigidum, humida tamen, ad secundum gradum attingens.

Quid sit au rou.

De modo ex hibendi præ sent electa rium.

SYLV.

Hoc inter electaria confectioem de testiculis vulpis appel labat Mesues: Rarum vsu est: nec salubre hecicis, aut alia fe bre laborantibus, nisi aromata tollas: quæ conditio præcedenti etiam addi possunt ad venerem plenius augendam. Venerem vero, quæ excitant, humida sunt ad secundum ordinem, calida tempera ta, & statulenta. Vult autem Mesues eam radicem sumi, quæ supe rior est, ac plenior, non eam, quæ stercida est, & vetustior, alterius ceu parens. Quantum autem viri usque vires differant, leges in Dio scoridis cynosorchis: ad renutriendum autem datur vnc. semisse ma ne horis duabus, aut tribus ante cibum: ad venerem vero, dormitu ris, aut etiam ante cenam.

COST.

SATYRIONVM. Satyrio duplicem radicem non ascribit Diosc. sed orchis: sunt vero affines hæc planta,

quare Arabum interpretes pro orchis vsurpant. orchin autem Serapionis interpres canis testiculum: satyrium vero vulpis testiculum vocat. Hic assumendus orchis duas habens radices canis testium æmulas. Vt autem in animalibus iunioribus testes solidiores, & succi magis pleni quam in antiquis, ita in his antiquior radix est ru gosa, iunior autem solida, & succo plena. reijcit ergo pa trem, idest antiquam, & recentem deligit Mesue. Hanc autem in ouillo lacte dulci, quom decoqui iubet, acidum lac cauet. Dioscor. autem ex quo hæc desumi videntur, Thessalas mulieres in caprino eam bibere affirmat ad stimulos coitus. Et est sanè caprinum lac, ventricu lo aptius, ouillum tamen pinguius, ac status magis exci tans, cuius rei gratia a Mesue hic puto pretermisso ca prino fuisse delectum. Venerem enim, in cuius vsu hæc paratur antidotus, status præsertim excitant. Porro quod subdit super addendum syrupum ex succo buglos si cocto, & despumato, quo pacto despumandi sint succi, & syrupi suo loco.

MESVÆ.

D

IASATYRION alterum semen auget, ac promouet, venerem que arrecto valenter pudendo co citat. Accipit autem lib. j. † radi cum eryngij in aqua ciccerum se cunda coctorum, quæ cum radi cum satyrij plenarum, & recentium vnc. viij. ra dicis † raphani domestici vnc. iij. radice dracon tij vnc. ij. terantur, & adiectis olei sesamini, & bu tyri † vaccini, ana vnc. iij. exacte igni lento co quantur, lactis vaccini, vel ouini quantitate suffi cienti ad iustam crassitiem, tunc adde mellis des pumati † lib. sex, succi coepæ libram vnam, & se missilem, perfecte coctum vbi erit, ab igne depoli to adde hunc puluerem, scinci caudarum, & lum borum drach. viij. seminis erucæ, nasturtij, pastinacæ, napi, asparagi, zingiberis, † cinnamo mi, piperis longi, † lingue auis, ana drachm. iij. cum prædictis misce. Postremo adde strobilorum depellatorum libram vnam, & dimidiā, pistaciorum depellatorum vnc. x. cerebriorum passerum vnc. ij. misce omnia probe, aromatiza drach. vna moschi boni. Datur ab vnciæ semisse ad vnciam vnam cum vino generoso, & puro, sed paucio.

† Vet. sicca cul albi mō di.

† Raphani absoluti.

† Vaccini recentis.

† Libr. s.

† Vet. add. been albi. & rubri. Semen est fraxini.

HOC est efficax, & mirabilis operationis ad mul tiplicandum coitum, faciens virgæ erectionem, ventositatem generans, & pruritum in genitalibus membris. Et hæc est principalis eius operatio. Assu mitur de sero per duas horas ante cenam cum vino calido, licet etiam conuenienter assumatur, & melius de sero cum itur dormitum cum paucio vino. Eius do sis est vsque ad drach. vj. sed, vt efficacius operetur de bet assumi tribus diebus continuis hora, & modo præ dictis. Et sumatur iterato si expedit, sed in vltimis se nibus, & habentibus calidum naturale valde debile, frustra assumitur. Dicitur ergo confectio, id est com positio, quia ad formam electarij reducitur. Recipe secacul. j. eryngij, & est radix calcadrappe, supra quā oritur fungus, qui dicitur caldarella, & est calida co plexionis in primo, ad secundum gradum in humidi tate

CHR.

Eryngium.

rate ascendens. Istæ radices per se solæ assumptæ propter ipsarum dulcedinem, & etiam conditæ cum melle sunt multum delectabiles, efficaciter operantes ad coitum incitandum. Et sic a multis habentur in vfu, & multo fortius operantur, si cum aromatibus quibusdā cōdiantur, sicut cōiter fit, & præparant cortices aromatarij, habent tamen prædictæ radices alias operationes efficere. Elixant in aqua ciccerum, quorum eiecta fuit prima aqua. De cicceribus, quædam sunt albæ, quædam rubæ, & quædam nigra, & sunt calidæ complexionis, & siccæ in primo gradu, licet nigra, & rubæ sint calidiora alijs, & siluestria calidiora domesticis. Cicera vero recentia dum sunt in folliculo suo ad maturitatem attingentia, non in gradu siccitatis alicuius, sed humiditatis ab auctoribus reponuntur. De bent tamen prædicta cicera multum decoqui, vt talis humiditas sit multum ventosa, & inflatiua, & cū hoc portatiua aliarum medicinarum ad genitalia membra. Nam quando parum decoquuntur, ipsa est absterfua prohibens inflationem, & ventositatem generari. Aqua simplex est frigida, & humida complexio nis in secundo gradu. Testiculorum vulpis, dictum est in præcedenti electario. Radix raphani est calidæ complexionis in secundo, humidæ in primo, sed eius semen est calidæ complexionis in secundo, siccæ in secundo, & est radix multum nota, prouocatiua vomitus. Lufplani, idest serpentariæ, vel draconteæ, & est herba nota, calidæ, & siccæ complexionis versus tertium gradum. Olei sesami idest de granis sesami, arbor est cuius semen est calidæ complexionis in primo, & humidæ in primo similiter gradu, licet eius humiditas superet eius caliditatem. Butyri vaccini recentis, est calidæ complexionis, seu temperatæ, humidæ tamen in primo gradu. Succus capræ humidæ, idest recentis, & sunt calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu, multiplicatiuæ ventositatis in genitalibus membris, & ad coitum faciunt, Caudarum scinci cum renibus, & sumine. Scincus est quoddam animal simile lacertæ, degens in ripis aquarum iuxta flumen Nili, & est calidæ complexionis, & humidæ in primo gradu, habet autem usus ipsius proprietatem mirabilem ad coitum incitandum, ideo Saraceni multum vtuntur ipso. Seminis cruceæ, est calidæ complexionis, & humidæ in secundo, dum est recens, in sicco autem semine est siccitas versus primum. Lingua auis, idest feminis, & est semen diliagresis, quod est calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu licet humiditas superet caliditatem. Baucia, i. pastinacæ, & assumitur semen ipsorum, quod est calidæ complexionis, & humidæ in secundo gradu, licet humiditas superet caliditatem. Asparagi supple seminis, & est calidæ complexionis versus primum gradum, siccæ tamen in ipso. Pinearum mundatarum, sunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Fasticorū mundatorum, sunt etiam calidæ complexionis in primo gradu. Cerebrorum passerum, licet communiter omne cerebrum per comparisonem ad alia membra reponatur in complexione frigidum, & humidum: tamen cerebrum passerum est calidæ complexionis in primo, in humiditate vincens caliditatem primi gradus, animal est calidissimum, ideo non mirum si eius cerebrum est calidum. Dosis eius est vsque ad drach. vj. cum bono vino odorifero, & subtili. Vinum antiquum est calidæ complexionis in primo, & humidæ

A in illo diuersificatur autem complexio vini caliditate, & siccitate propter diuersitatem vinorum, & antiquitatem, vel nouitatem ipsorum, & diuersitatem patriæ, in qua nascuntur.

A D D I T I O.

Nicolaus habet aliam descriptionem diasatyronis, quam secundum plurimum dispensant aromatarij Galia. In præfenti electario ingreditur secacul, de qua radice qualis sit, diuersæ sunt opin. doctorum. Nam præfens commentator dicit, quod secacul est eryngium, contra quam opinionem est Lumen aromatariorum, & Luminare maius, & alij moderni, qui dicunt, quod secacul est sigillum S. Mariæ: & quod non sit eryngium probant per Serap. qui diuersa facit capitula in suis simplicibus de secacul, & eryngio. Serap. & Aui. in proprijs antidotijs de conditis dicunt, quod secacul sunt radices sicut zingiber, & asportantur ex India: & fit ex eis ingiba, idest conditum, cum est recens in loco suo, & est sublime valde, & dicunt vltra: apud nos vero fit secundum hunc modum, Madefit in primis in aqua calida, donec mollicatur, & c. per quæ verba satis intelligere possumus, & earent illis, & quod solum reperiuntur in India, quemadmodum zingiber, & myrobalani, & sic de alijs. Similiter credo, quod in istis partibus non reperiuntur, sed loco earum accipiunt communiter moderni sigillum S. Mariæ, & non eryngia cum sint frigidi, tamen Arnaldus de Villa noua in tabulis, quæ medicum informant, cum ignoratur ægrotudo, exponit, quod sunt radices, quas prouinciales girolas vocant, & galli Excreuissim: quas potius acciperem quam sigillum S. Mariæ, secundum rei veritatem secacul caremus.

HAE c est, quæ in communem vsum parata inueni MAN. tur. SECACVL.) Non est Eryngion, vt multi putant: sed est radix, quam geniculum vulgo vocant, a multitudine geniculorum: herbam vero eius fraxinellam, quoniam fraxini folio constat, ego puto esse quam Polygonatum vocant Diof. TESTICVL vulpis.) Orchys scilicet. RADIX raphani.) Domestici potius, quam sylvestris. Lufplani.) Dracōtiū maius, videtur ad hoc aptius. LINGVA auis.) non vna lingua loquuntur Arabes: Serap. enim linguam passerum, auum videlicet salacissimarū in hunc vsum adhibet. Auicenna medullis adnumerat. Recentiores rem quandam in fraxino reperiunt.

MISTA hæc conditura, quæ promittit, potenter præstat: nam calidis, humidis, flatuosis ferè constat, qualia maxime sunt idonea Galeno lib. 7. simplicium, ad semen nō solum augendum, sed etiam promouendum. Ciccerum autem decoctum secundum miscetur, quod flatu iuuat, & cum vretica sint cætera, ducunt ad partes genitivas. Pro succo autem capræ, mallem miscere succum bulborum, qui flatulentis sunt, & venerem excitant Gal. lib. 6. simplicium: quod & Martialis inuuit hoc disticho.

Cum sit anus coniunx, cum sint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis, quam satur esse potes.
Vel radices solæ ex aqua, aut lacte coctæ, melle deinde coniunguntur: radices enim primo melle si percoquantur, mel coctione tam longa vretur.

SECACVL. Secacul, vt ex Serapione, & ex Mesue COST. Snostro, vbi de conditis agit, planta est ex Indis allata, cuius folia, pisi, flores, colore viola, sed maiores, vere, & singulo mense prodeuntes: radix pollicis crassitudine, indicis autem longitudine: similis zingiberi: foris cineritia, intus nervosam habens substantiam, quam matricem vocant, qua detracta cana remanet, vt harūdo: primo ordine calida, & humida. Hæc secacul est descriptio, quā si perpendas, non pot eryngiū esse secacul, Mesue. R quod

Tres ciccerū species.

Sesamum.

Scincus.

Vinorum complexionum variantia.

quod folia pisi non habet nec flores violæ, radices vero ei pollice crassiores, cubitales, adde, & secundo ordine sicca, ut idem met. Serap. diuersum de eryngio caput alibi facit. Neq; etiam cum polygonato conuenit (quod Manar. putat) folio, flore, aut radice, folium huic laurinum, flos albus, radix dodrantalis, nulla intus matrice. Neq; etiam cum maritimo crithmo, quod recentiores, quum neque folia pisi, neque flores purpurei: radix aut cubito etiã longior, a zingibere longe diuersa. Incognitũ ergo nobis est secacul Mesue, & Serapionis. Eius loco pastinacam, quam bauciam vocant vsurpare licet, quamuis in eadem antidoto eandem quoque exposcat.

In aqua cicerum. Abijciendam aquam præcipit, in qua cicerem primum incoxeris, quod scilicet, ut puto falsuginosi nomibilibet habet eius superficies, cuius gratia renes, & vterum expurgat, & interdum aluum subducit. Parat, & Paulus ex cicere medicamenta ad impotentiam Veneris lib. 3. sed discrepant, quales deligendi sint, albi, rubri, an nigri. Vfus probauit rubros, alijs tamen albi magis placent. Parum autem interesse nos arbitramur vtros hic delegeris, sicut in eodem sapore omnes, & ob id viribus ferme iisdem. Rubri tamen videntur magis alere, cuius rei gratia, ut copiosius semen gignant verisimile est, sed, & status excitare hi videntur plures, quod concoctũ difficilioris. Parum tamen referre arbitror vtros delegeris. Aium nonnulli si album cicerem aquæ calidæ infundas per noctem, & eam ieiunio homini propines, lentiginem facere. Sed his reclamare videtur ratio, quando quicquid virium in aqua migrat ex cicere superficie migrat, quæ falsuginosa est, quod autem in cicere Veneri ferre suppetias potest, ipsa est caro, quæ alit, & status parit, fortasse ergo, si modo his experientia astipulatur, non cicere sed aquæ status multos excitanti acceptum id est referendum, quod aium.

Testiculorum vulpis. Testiculum vulpis interpres Serapionis satyrium vertit, orchyn vero testiculum canis, quare hic opportunum esset satyrion contra quam Manard. sentiat, sed quia satyrion caremus, assumendus orchys.

Radici Raphani. Errant, qui radicem illam acerbæ herbe Vngariæ antiquis ignota, sumunt pro raphano, neque aliud quam vulgare raphanum, seu album, ac do mesticum seu nigrum, ac sylvestre est hic opportunum. Hoc quorundam opinione ad excitandum Veneris desiderium ob id valet, quod semen augeat, nobis præstare id videtur potius ob status, & illos acriores, quos gignit, quod & cepa, quam hic itidem exposcit succosam, id enim intelligit per humidam cepam. Neque pro hac ut bulbus assioneretur renuo: placet enim ea opinio, sed ignotum adhuc bulbũ video, neque ascalonia cepa bulbos esse potest, ut quidam opinantur, si Theophrasto ha rendum, qui libr. 7. de ascalonijs, & bulbis seorsum agit.

Caudarum scinci. Si scincus terrestris est crocodilus, ut ait Dioscor. scinco legitimo caremus, qui enim ex Alexandria Aegypti Venerias feruntur, aquatici sunt ex Nilo, crocodilo certe facie non dissimiles, sed magnitudine longe impares, vix enim crassitudine pollicis, & dodrantalem longitudinem æquant. Plinius ergo in Nilo hos nasci affirmans lib. 8. c. 5. & esse contra venena, atque ad inflammandam venerem virorum præcipuum antidotum scribens, propius ad veritatem accedit, quam Dioscorid. terrestrum crocodilum ipsum vo-

cans. Nempe, crocodili duo genera videntur in Aegypto; maximus æncipitis uitæ animal, duodeniginti interdum cubita longitudine excedens, ut Plin. ait, homini infestissimus: alter fere cubitalis, innoxius, per vias passim oberrans lacerti in modum, nunquam autem in aquis visus, præter hos duos, quos Veneriys frequenter vidimus, & tractauimus, alium terrestrum esse crocodilum non constat, solus scincus superest crocodili facie (ut aium,) in Nilo nascens, quod testatur Plinius, & mercatores, qui Venerias ipsam conuehant, hic autem, ut puto verus est scincus, et falso terrestris dicitur, quod innuere visus est Plinius lib. 28. a quibusdam vocatum esse dicens crocodilum terrestrum. Sane autem quæ scinci pars in usum recipienda, dissentiant scriptores. Plinius rostrum, & pedes vino albo epotos Veneris cupiditates accendere literis tradidit, & laterum carnes ad id esse efficaciores, atque adeo rostrum pedes, & latera in usum. Dioscorides carnes, quæ renes amplectuntur ad idem probat: quod, & Gal. de med. simpl. facult. & Paulus lib. 7. & alij fere omnes. Mesue vero nosler caudas, renes, & umbilici fumen vsurpat, fumen autem, aut pingue est, quod ad umbilicum: aut ipse venter totus: ea enim voce, qui ex Arabico sunt interpretati, etiam ventrem appellant. Autem primo eius sal se cundo loco carnem, tertio carnem suminis, id est venteris, quarto, quæ circa renes, ac maxime omnium eorum ad idem probat. Quofit, ut res sit varia. Nobis tamen quæ vim, quæ scincus Venerem excitat etiam à totius subtilitate proprietate perpendimus, totum animal ad id opportunum videtur. Tutius tamen putamus, si, quod plerique consentiunt, caro, quæ ad latera, ac renes, abiectis cæteris assumatur, neque autem audacter vsurpandum hoc est animal, quando referente Plinio, Sextus medicus plusquam drachmæ pondere epotum in vini hemina perniciem afferre tradidit.

Erucæ. Erucæ duplex, latifolia, & angustifolia, hanc sylvestrem nuncupasse videtur Diosc. quum de erysimo agens ipsi sylvestris erucæ folia tribuit. Colitur hac in hortis passim, & in incultis etiam sponte copiose oritur, & ad Veneris usum vtriusque semen sumi potest.

Lingue auis. Linguam auis nihil esse aliud quam fraxini semen, confirmatur ex Serapionis præsertim historia. Commendatur hoc Arabum multorum testimonio recitante Serap. ad Venerem, & augendum semen. Quare quamuis Serapio interdum passerum salacium aucularum linguam salaces reddere testetur: solet tamen fraxini semen propria quadam nuncupatione lingua auis vocari, atque id hoc loco puto vsurpandum, non passerum linguam: quæ si vellet Mesue mentionem de passerum cerebro hic faciens, distincte, ut puto, explicasset.

M E S V E.

LECTARIUM diagalanga, ventriculi, & hepatis intemperiem frigidam sanat: ob id decoctionem iuuat, ructus acidus compescit: & flatus crassos potenter dissipat, atque ab eis natas inflationes: oris halitum commendat, ac gigni prohibet. Accipit autem galange, ligni aloes, ana drac. vj. caryophyll. macis, lignistici, ana drach. ij. zingiberis, macropiperis, piperis albi cinnamomi, calami aromatici, ana drach. vnam, & semina calaminthes

scincos apud Albertum Magi-
neid Vene-
tius dicitur
vixisse in
fabulo ch-
seruauim.
Cap. 6.

cap. 11.

ca. 11. & 13

Fortasse, il-
let scincus
in Nilo na-
scitur, vix-
ze tamen e-
tiam extra
aquam so-
let nos. n.
ipso, q. hanc
scripsi mus,
quatenus

Celsus. de
galanga.

laminthes sicca, menta sicca, cardamomi, semi. apij, foeniculi, carui, ana drachmam vnam, sacchari albi vnc. decem, mellis despumati, q. s. Datur a drach. duabus ad aueroes duos.

CHR. **H**AE c est confectio. i. compositio magnae efficaciae contra materias phlegmaticas in stomacho contentas, & in alijs membris nutritiuis: ventositates crassas resoluit, digestionem confortat, calidum naturale viuificando: & eructationes acetosae consumit: & oris odorem bonum efficit: & dosis eius est de mane ieiunio stomacho, vsque ad drach. iij. cum modico vino odorifero, ac etiam sine ipso: debet assumi per duas horas ad minus ante cibum.

Galanga. Et hic notandum, quod solum radix galangae de mane masticata, & in ore retenta, humiditatem saliualem, & catharralem summe desiccet, cerebrum confortat, calidum naturale viuificat, & omnem fetorem oris prohibet, & obtundit: ideo vsus eius solius multum confert in regionibus frigidis tempore hyemis, iuuat etiam diminutam digestionem in hepate, radix est herbae calidae complexionis, & sicca in tertio gradu.

Calament. Calamenti sicci, quia siccum est siccioris complexionis, quam recens. Reperitur autem calamentum montanum, & calamentum fluuiiale, vtrumque est calidae complexionis in tertio gradu, sicca versus secundum; sed montanum est calidius, & siccus fluuialis. Est autem alia species calamenti, quae nepita vocatur, habens folia minora, quam calamentum: & est eiusdem complexionis cum calamento predicto, & maxime cum montano. Mirabilem habet operationem calamentum contusum, & emplastrum ad sedandum dolorem ischiaticum praemissis euacuationibus necessarijs, & versus declinationem ipsius: succus eius interficit lumbricos, & vermes qualitercunque administratur.

Menta. Menta sicca, intellige de menta domestica, quae conceditur, quae non transit secundum gradum caliditatis, & est sicca complexionis in primo, quando non est recens: ideo dixit sicca, quia recens in humiditate superfluit. Heyl. i. cardamomum, vel species eius, & sic reuera est. Alij dicunt, quod est quoddam aliud granum, quod est simile meleghetae, aromaticum, est calidae complexionis in secundo gradu, & sicca versus praedictum gradum: portatur etiam de partibus Indiae. Seminis apij, herba est nota in partibus nostris, & est domesticum, & sylvestre, domesticum autem est magis in vsu, licet sylvestre sit potentius habens in se plures species, vt ponit Serap. in suis de simplicibus, maior est virtus in semine, quam in folijs, stipite, vel radice, & sic vt plurimum, & generaliter in semine cuiuslibet herbae maior est virtus: & est calidae complexionis, & sicca in tertio gradu: foeniculi scilicet seminis, & est domesticum, & sylvestre, quod est magis acutum, & est illud, quod ponitur in medicinis complexionis calidae in tertio, sicca in primo. Foeniculus autem domesticus, qui communiter comeditur, recens, & siccus est minoris caliditatis, & siccitatis, immo est cum dulcedine quadam: sylvestris autem cum acuitate, & mordicatione. Anisi, scilicet seminis, quod est notum, & est calidae complexionis, & sicca in tertio gradu. Calami aromatici, nascitur in India, & est calidae complexionis in principio secundi gradus sicca in fine secundi. Zucchari tabarzer, id est albi secundum, quod in cannis

Apium. Apium, quod est domesticum, & sylvestre, domesticum autem est magis in vsu, licet sylvestre sit potentius habens in se plures species, vt ponit Serap. in suis de simplicibus, maior est virtus in semine, quam in folijs, stipite, vel radice, & sic vt plurimum, & generaliter in semine cuiuslibet herbae maior est virtus: & est calidae complexionis, & sicca in tertio gradu: foeniculi scilicet seminis, & est domesticum, & sylvestre, quod est magis acutum, & est illud, quod ponitur in medicinis complexionis calidae in tertio, sicca in primo. Foeniculus autem domesticus, qui communiter comeditur, recens, & siccus est minoris caliditatis, & siccitatis, immo est cum dulcedine quadam: sylvestris autem cum acuitate, & mordicatione. Anisi, scilicet seminis, quod est notum, & est calidae complexionis, & sicca in tertio gradu. Calami aromatici, nascitur in India, & est calidae complexionis in principio secundi gradus sicca in fine secundi. Zucchari tabarzer, id est albi secundum, quod in cannis

Foenicul. Foenicul, quod est domesticum, & sylvestre, domesticum autem est magis in vsu, licet sylvestre sit potentius habens in se plures species, vt ponit Serap. in suis de simplicibus, maior est virtus in semine, quam in folijs, stipite, vel radice, & sic vt plurimum, & generaliter in semine cuiuslibet herbae maior est virtus: & est calidae complexionis, & sicca in tertio gradu: foeniculi scilicet seminis, & est domesticum, & sylvestre, quod est magis acutum, & est illud, quod ponitur in medicinis complexionis calidae in tertio, sicca in primo. Foeniculus autem domesticus, qui communiter comeditur, recens, & siccus est minoris caliditatis, & siccitatis, immo est cum dulcedine quadam: sylvestris autem cum acuitate, & mordicatione. Anisi, scilicet seminis, quod est notum, & est calidae complexionis, & sicca in tertio gradu. Calami aromatici, nascitur in India, & est calidae complexionis in principio secundi gradus sicca in fine secundi. Zucchari tabarzer, id est albi secundum, quod in cannis

A nascitur in quadam contrata in partibus Damasci, Babiloniae, & Indiae: & ideo, quod hic in partibus nostris de nouo conficitur, licet sit albidissimum; tamen non est bonum, neque conueniens, & de compositione eius est dictum est superius: & est calidae complexionis ad primum gradum attingens, humida versus principium dum est recens; sed dum antiquatur ita, quod transeat annum, gradum siccitatis acquirit resoluta humiditae ipsius: nominant etiam ipsum quidam mel cannae, quia in cannulis nascitur, quae similitudinem habent cum cannulis, quae saginam producunt: & nascitur etiam zuccharum in partibus Apuliae: sed in bonitate alijs non adheret. Damascenum autem est longe melius alijs, notandum, quod zuccharum est prohibendum febrientibus, & in corporibus multum calidis, quia de facili inflammat. Mellis despumati quantum sufficit, & de ipso dictum est in Diamusco.

LAUDO hanc, communiter enim paratur. Cauendum **MANA.** **L**amen puto in aestate, & in valde biliosa temperatura. **CALAMVS** aromaticus. Ad nos hoc tempore, vt supra etiam dixi, non defertur, sed eius loco radix quadam venditur, quam non credo zius cannae esse, nec ex India adferri, siquidem, & recens multum aliquando videtur, & exiguo nimis venditur. **MELLIS.** Nunc cum solo saccharo conficitur, magnaue vi inflationem pellit.

NVNC fere cum solo saccharo componitur, aut sicca seruat, **SYLV.** per se: aut cum vino decoctionis galangae horis duabus ante cibum datur: inflationemque potenter depellit. Vitanda aestate, & calidis naturis, ac morbis. Etiam radix sola hyeme in regione frigida commanfa idem praestabit.

GALANGAM duplicem habemus crassiore, ac tenuiore. Iunci species videtur si appendices spectentur, quae cum vtraque sunt frequentissime. Legitima autem vtrunque esse, quae circumfertur, collata Serapionis, & Auic. historia patefacit, & eandem non esse acorum vtrique persuadent de acoro, & galanga diuersis tractantes locis. Quo fit, vt de discordia, quae inter recentiores est maxima a nobis praeterea non sit laborandum. Carui. Carum Gal. in tertio calfacientium, et exicantium ordine ponit, ex quo carotarum semen carum non esse demonstratur, quod nulla acrimonia praeditum vix primo ordine calfacere posse videtur. Nobis carote been Arabum potius videntur, verum autem carum quod vulgo carui nomine usurpatur.

Calami aromatici. Mira, & de hoc discrepant recentiores. Vulgatum ego carum acori radicem puto cum doctissimo Manar. usurpari tamen etiam posse pro calamo.

M E S V E.

DIARHODON commune, ventriculolum, & hepar roborat, coctione ob id iuuat, & dolorem horum a calenti, & acri, ac mordente bile mitigat. Accipit rosarum rub. al. drach. † xxx. trochiscorum dia. † drach. x. rhodon, trochisco, ex spodio, glycyrrhizae, ana vnc. s. † caryophyllorum, trium santalorum, galliae moichatae, ana drachm. iij. spodij, croci, mastiches, † ligni aloes, ana drach. ij. asari, spicae nardi indicae, macis cardamomi, semi portulacae, lactuca, † fereos, scariolae, cucumeris, cucurbitae, melonis citrulli, margaritarum alb. ozymi, caryophyll. rasurae eboris, tracaganthi, gum.

R 2 gum.

MESVÆ DE ELECTARIIS

9 al. j. s. gummi Arab. ana drac. j. camphuræ † drac. j. & E
† m. semiss. mosci scrup. dimid. excipe fyr. rosato, † &
aqua rosarum, datur ad vnc. dimid.

CHR. **D**IARHODON ponuntur duæ descriptiones, vna ponitur a Nicolao in suo antidotario, quam vocant diarhodon Abbatis, altera secundum præsentem descriptionem Mes. quam magist. Thomas de Garbo suavis practicæ declarator preparari faciebat, asserens, quod idem faciebat Gentilis de Fulgineo magister suus, & hæc duæ descriptiones virtualiter in operationibus suis, quasi in idem redeunt: quia in componentibus modicum variantur, & mihi etiam hæc descript. Mesue plus placet, & licet ad formam solidæ confectionis possit reduci, quia cum zuccharo præparatur, tamen in forma electarij generaliter ab omnib. conficitur, & sic in vsu habetur. In hoc tamen consideretur displicentia multa, vel complacentia assumptis in forma plus confectionis quam electarij, licet maior operatio, vel efficacior, ut plurimum fiat ab electario, quam à confectione præparata. Primo propter meliorem fermentationem aromatum. quæ fit in electarijs, quæ fieri non potest in confectione. Secundo, quia de aromatibus plus poni debet in electario construendo, quam in confectione, quæ de nouo conficitur, & sic communiter fit. Tertio, quia melius, & facilius operatur, vel euaporat, & transit virtus electarij ad membra remota, quam virtus confectionis assumptæ, ut in passionibus pectoris, & cerebri satis est clarum. Et hoc verificari potest in omnibus confectionibus, & electarijs. Istud electarium est multum efficax ad confortandum membra debilia relaxata, ac debilitata, ex ægitudine calida, & cholericæ, quæ præcessit, & maxime nutritiua, ut hepar, & stomachum, cum in ipso remanent punctiones a cholera mordicanti. Est insuper oppilationum aperitiuum, malæ complexionis calidæ, remotiuum, sitis extinctiuium, ad digestionem iuuatiuum, & appetitus incitatiuum. Et sic etiam confert debilitati renum, & ipsorum doloribus pungitiuis. Et dosis ipsius est vsque ad drach. iij. cum diuersis aquis destillatis, & secundum exigentiam dispositionis, pro qua exhibetur: obseruata regula de modo tempore, & hora assumptionis, dicta superius in electario de aromatibus, quod scripsit Galen. Vltèrius aduertendum, quod isto electario multum vtebatur Thomas de Garbo in corporibus conualescentiū ab ægitudinibus calidis, & maxime a tertianis nothiis, in quibus remanserat aliqua complexio mala calida in nutritiuis membris, cum ipsorum debilitate, & oppilatione, maxime in hepate, & renibus, & cū querebat alterationem maiorem ad frigidum, ipsum de nouo construī faciebat minuendo de aromatibus calidis, quæ ingrediuntur compositionem ipsius, & tunc ipsum vocabat diarhodon sine aromatibus. Tenebat enim aromatarius suus aromata cuiuslibet electarij, quod penes eum erat in vsu, vnde omni hora poterat, & subito omne electarium conficere. Quando autem sine aromatibus illo modo conficitur, tunc similitudinem habet cum electario de triasandalis, & satis conuenit cum operationibus illius.

MAN. **H**æc non paratur, sed alia cum Abbatis cognomine quam Nicolaus describit. **TROCHISC.** Hos inuenies inferius. **Spodij.** De hoc scribam inferius, at-

que pariter de Berberis. **SCARIOLA.** Species est (ut puto) sonchi, minus spinosa. Per citrulum ego intelligo cucumeris speciem, quæ colore, & forma citri æmularur.

VNVM est Gentili de Fulgineo, & eius discipulo Thomæ de Garbo vsurpatum. Alterum est diarhodon Abbatis a Nicolao descriptum, alijs in vsu. Elect. molle hoc fingere potes solidū pro vario sumentis palato. Sunt, qui hoc releuant a febribus biliosis, ut tertianis nothiis esse saluberrimum dicant, quia totum ventrem inferiorem, atque adeo renes ipsos roborat, obstructa liberat, intemperiem calidam tollit, appetentiam excitat, & sumitur cū aquis destillatis cichorij, eupatorij, &c. pro vario scopo. Si vero magis est refrigerandum, recens componatur, & aromata vel tollantur, vel multum minuantur, ut cum elect. trium santal. facultate multum conueniat: hic autem syrup. seu iulep. rosatus sit ex sacch. clarificato in aqua infusionis rosarum, & aqua rosata: & deinde percocto ad aquarum consumptionem, tuncque reliqua sunt addenda, & fiat compositio, vel liquida, vel in buccellis. De hoc syrupo ante actum est. Alij lib. v. aquæ rosarum fermentibus lib. ij. rosarum recentium macerant, manibus exprimunt: idem opus iterum & tertio repetunt: deinde cum sacchari clarificato lib. iij. aquam hanc percoquant in syrupum.

GVMMI tragacanthi. Quæ nunc pro gummi arabico, & tragacantha vsurpantur, non frustrantur medicos expectato euentu. Atque cum asseratur nunc legitimus acaciæ succus Venetias: non est itidem a ratione alienum gummi quoque ex acacia depromptum ferri, quanquam in eo etiam ambigunt. Quod autem tragacantha non liqueat lingua subdita, ut scribit Diosc. liqueat vero gummi arabicum: non cogit nos, ut gummi vulgatum tragacantham esse putemus, aut eam esse illegitimam, quando eadem permixto melle liqueat, ut velle Diosc. videtur. Cur autem viraque hæc gummi, & tragacantha hoc in loco sumantur, si quis roget, id fieri dixerim, ut eo glutine aromata rectius excipiatur.

MESVÆ

ROMATICVM rosatum, cor, ventriculum roborat, appetentiam excitat, & coctionem iuuat, nauseam, & vomitum sedat, viscerum humiditatem excrementosam absorbit. Accipit autem

rosarum rubrarum † drac. vnam, & dimidiam, ligni aloes, macis, galangæ, caryophylli, zingiberis, trochiscorum diarhodon, nucis moschatæ, galliæ moschatæ, ana † drach. ij. & s. glycyrrhizæ rasæ † vnc. j. cinnamomi drach. iij. cardamomi, spicæ, nardi, ana drac. j. syrupi rosati, & fyr. corticum citri quantum sufficit. Sunt, qui aromatizant moschi scrupul. dimid. Datur a drachm. iij. ad drach. v.

IN mala temperatura frigida magis hoc mihi probatur, quam sequens: non tamen in communi vsu est, si cuti id quod sequitur.

IN vsu non est, licet intemperaturas frigidas efficacius sanet quæ quod sequitur vsu frequentissimum.

ROSARVM rub. Docendi sunt sæplasiarij quo pacto rosæ exsiccatæ sint seruandæ, nempe tunc citissime erodiuntur, & promptissime euanescent earū odor, & vires. Desiccandæ ergo sunt ad solem obiecto linteo, seu ut alij furno leniter calido, ne vrantur, & in vitrea amphora ponendæ, cuius os sera sit obturatum diligentissime, seruabuntur integro colore, odore, & virib. plures annos.

Syrupi

Syrupi ros. Non explicat, vt neque in precedenti, qualem syrupum rosaceum sumas, præstabit, autem vt ex stillatitia aqua confectum accipias, sed eo modo parata, vt lib. simpl. nos docuimus. Ita, & in precedenti, & in sequentibus consulerem.

M E S V E.

*Aromaticum
Rosarum de
scribit Gab.*

ROSATVM Gabrielis, cerebrum, cor, ventriculum, atque adeo totum ventrem inferiorem roborat, appetentiam excitat, coctionem iuuat, ventriculi humiditatem excrementosam, & ab ea putredinem omnem corrigit; ob hæc reualefcitibus, & imbecillis mire subuenit. Accipit vero rosarum rubrarum drach. xv. glycyrrhizæ rasæ drach. vij. ligni aloes, santalorum citreorum, ana drach. ij. cinnamom. idrach. v. macis, caryophyllorum, ana drach. ij. & semissim, gummi Arabici, tragacanthi, ana drach. ij. & scrupula duo, nucis moschatæ, cardamomi, galangæ, ana drach. j. *al. scrup.* spicæ nardi ꝑ drach. ij. ambre scrup. duo: moschi scrup. j. syrupi rosati, & syrupi corticum citri quantum sufficit.

CHR. **I**STVD est famosum, & efficax, & preciosum electarium, quod generaliter est in vsu, & vbique præparatum reperitur secundum istam descriptionem, posset etiam ad formam confectionis reduci, cum zuccharo construendo, & aqua rosata, sicut in forma electarij hic describitur, quod construatur cum iuleb rosato: & utroque modo hac descriptione vtimur, licet in forma electarij fortius operetur propter causas superius assignatas in diarhodon prædicto. Valet principaliter istud electarium contra debilitatem virtutis digestiue stomachi, & eius defectionem, omnia membra nutritiua confortat, illa vigorando, & confortando in operationibus suis. Est insuper optimū medicamentum, & expertum contra superfluam mollicationem stomachi, exiccando humiditates corruptas, & putridas contentas in eo, & est confortatiuum virtutum cordis, & cerebri, excitat appetitum sopitum, & maxime in conualescentibus, talia corpora subleuando, & ad veram sanitatem reducendo: & est satis temperata complexionis, licet caliditas, & siccitas prædominetur in eo, & dosis ipsius est a drach. ij. vsque ad tres observato semper canone, & notabili superius posito in primo electario de aromatibus, de tempore, & hora assumptionis cuiuslibet electarij non solutiui, & ideo ibi est recurrendum. Si quis autem vellet istud electarium cum melle componere, & non cum zuccharo, posset: & tunc esset maioris calefactionis, & absterfionis, sed cum ipso non componitur, nec habetur in vsu.

MAN. **P**ARVM calidum, ideoque securius in temperatura, & hora calida dari potest, quam præcedens. **SYRV-PI** rosati.) Paratur, & absque his solidiori forma, cum solo saccharo, simulque, & delectat, & iuuat.

YL. **O**MNES nutritorias partes, cor, cerebrum roborat, ventriculi totius stomachi, & imbecillitatem ab humiditate multa, ab ea putredinem corrigit, appetentiam excitat, coctionem iuuat, conualescentibus, & debilibus mire subuenit. Idem prope pollet apud eundem Mesuem descripta, aromaticum minus, itoma

Achicum rosatum, aromaticum moschatum, aromaticum caryophyllatum, aromaticum cardinum, & aromaticum Galeno a Mesue adscriptum. In vsu est frequentissimo, parum calet aere calido, & temperatura calida, tutius est prædicto, sed fere cum saccharo in aqua rosarum soluto, forma solida coquitur, sicq; magis calet, ac siccatur: delectat tamen, ac iuuat. Melle autem exceptum terget quidem magis, sed etiam fit calidus.

SANDALORVM. mazabari.) Citrinos intelligit, odoratiore, qui vbi aliud speciatim author non præcepit, sumendi semper, quum sandalorum fit mentio. **COST.**

M E S V E.

ROSATVM minus, cor, & ventriculum roborat, & eorum flatus, & ab his inflationes dissipat: recipit enim rosarum rubrarum drach. x. ligni aloes, santalorum citreorum, ana drachm. ij. cinnamomi vnc. dimid. mastiches scrupula quatuor, ambre scrup. duos, moschi scrup. vnum, syrup. rosati quantum sufficit.

HOc quoque parum calidum, præcipue si teneamus sandalos tales esse, quales scribuntur. Nullibi tamen quod sciam paratur. **MAN.**

M E S V E.

ROMATICVM moschatum cerebrum, cor, ventriculum, roborat, ob id confert epilepsie, palpitacioni cordis, & syncope, suffocationi quoque ab utero, oris odorem commendat. Recipit ligni aloes drach. vij. ꝑ cinnamomi crassi drach. x. ambre drach. ij. moschi scrupulos duo, syrupi rosati quantum sufficit. *darfeni electi.*

QVO pacto conueniat præfocationi, cum eximio suo odore utrum sursum trahat, non video, nisi exigua admodum quantitate. **MAN.** **D**ARSENI electi.) Secundum Serapionem est cinnamomum. Sed mirum est, quod hæcenus dixerit, cinnamomum, nunc vtatur alio nomine. Ego potius intelligerem Aspalathum, quem Arabes vocant Darfilahan.

MAIVS in hoc, quam in superioribus moschi est pondus, ob id moscatum vocatur, non inutile ad eos affectus ad quos a Mesue commendatur, si Xiloaloes, cinnamomi, ambre, moschi, ex quibus conficitur, vires expendas. At ambigit Manar. an ad vteri præfocationem conferat, quum suo odore sursum potius trahat. At certe sicuti fetidis odoribus ad nares præfocatorum ad motis præfocatio sepe curatur, ita ledi eas etiam non præfocatos a beneolentibus frequenter obseruamus. Sed viri tamen doctissimi pace, neque semper benevolentia naribus admota præfocatis officium, neque fetida semper profunt, sunt enim multæ quas a præfocatione reuocet moschum ambra, atque id genus alia naribus admota, & quæ item suffusa fetidis rebus utero adinuentur, sed generatim tamen cinnamomum, quod odore est suauissimo, conferre in præfocationibus commansum solet, solent, & caryophylli, nux moschata, anisum, zedoaria, atq; alia eius generis, ob id forte, quod dum celerrime eorum vis in vniuersum corpus persertitur, celeriter quoque ea præstant, quæ merito acrimonia, quam habent Mesue. **R** 3 præsta-

M E S V A E D E E L E C T A R I I S

præstare solent, referandi, scilicet vias flatibus, qui frequenter iunguntur cum præfocatione, & intemperies corrigendi frigidas, atque humiditas calore suo, & siccitate: ferè enim præfocantur, quibus vteri humoribus frigidis scatent, & humidiori vtero sint, ne etiam putridos, ac veluti venenatos vapores sileam, qui sepe præfocant, quos hæc odore incundo temperant. Ita ergo, & hoc antidotum vteri præfocationibus conferre a ratione non est alienum, præsertim pauca, ut Manar. ait quantitate assumptum: secus si ad nares admoueat, allecta nempe odore incundo vterus ad superiora potius conuertitur. Quare solent coxis moschum alligare, quæ in id genus affectuum sunt prone, quamuis, ut dixi, id non sit æque in omnibus perpetuum. Ceterum admiratur rursus Manard. cur Mesue cinnamomum mutata hic voce darseni nuncupet, quod hæcenus cinnamomum vocauit. Et est certe vocum varietas plurimi in medica materia momenti, quæ de diuersis agi rebus inijcit suspicionem. Sed si hoc interpretis non est vitium, quod puto, colligit ex varijs scriptoribus hæc Mes. in aromatum autem delectu, imo in ipsa rerum nuncupatione, quamuis in re consentiant, differre inter se medicos, non est nouum. Quam ob rem quanquam varijs interdum vocibus vtitur latinus Mesue, probatissimum tamè cinnamomum semper expetere pro certo quidem habeo, id vero erit, quod odoratissimum, & acerrimum; tenue autem id sit, aut crassum non interest, quamuis alijs crassum, alijs tenue magis placeat. Quare, quod ad hunc locum pertinet, darseni voce, non, quod Syluius, crassum cinnamomum velle Mesuem puto, sed absolute cinnamomum, quanquam autem electum addit, ipso tamen non admonente, probatissimum semper est deligendum.

M E S V E.

AROMATICVM caryophyllatū, cor, ventriculum, & reliquum ventrem inferiorem roborat, nauseam, & vomitum sedat, flatu dissipat, putredinem humorū in ventriculo arcet. Recipit caryophyllorum drach. vii. macis, zedoaria, galanga, fantali citrei, trochiscorum diarhodon, cinnamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana drachm. j. rosarum vnc. dimid. glycyrrhizæ, galliæ moschata, ana drach. ij. folij, cubebæ, ana script. dimid. syr. de cytro quantum sufficit. Datura drach. iij. ad drach. v.

MANA. **D**IFFICILE est hoc præparare, quia caremus folio: elegans tamen esset, si bene pararetur.

SYLV. **Q**UIRVS DAM in usu est, proximum viribus aromatico Gabrielis prædicto, sed eo calidius: utèdum vero præcipue cocta, & vacuat a putri, aut frigida ex dictis partibus materia. Quidā cū saccharo in aqua rosarum dissoluto electarium formant solidius.

COST. **C**ARYOPHYLLORVM. De caryophyllo meminit Paul. lib. 7. meminisse, & Galenum Serapio testatur, a quo sumpserit Paul. sed in Galeni lib. quos nūc habemus, de his nihil. Egit Pli. lib. 12. de caryophyllo, sed quum esse grano piperis simile asserat grandius, ac fragilius: spicari licet, non esse id, de quo Arabes, & vulgatum, quod equidem neq; granum est, neq; piperis faciem habet. Sane autem quum huius odorem, & nomen

amuletur vulgatus ille, & pulcherrimus flos, quem caryophyllon vocant, antiquis, ut video, ignotus. (neque enim phlox Græcorum est, ut doctissimi quidam viri sentiunt, quando illum ob solum colorem in coronas expetunt, carere odore Plin. lib. 21. testatur, noster vero odoratissimus est) memini quosdam carnosum illud corpusculum, quod senescente flore in eius floris medio veluti fructus quidam longiusculus extuberat, esse caryophyllū contendisse, sed nostras carere odore ob cæli frigus, quum Indum sit odoratissimum. Audio etiam alios, Indi citrij florem, qui decussis foliolis remanet, hoc esse caryophyllum suspicari. Sed vana hæc esse ex Indiæ commentarijs plane constabit, ad quæ confugient studiosi, quibus huius ortus, & historia desideratur.

M E S V E.

AROMATICVM Nardinum, cor, ventriculum, hepar, renes, & cætera viscera roborat, & vesicam: coctionem iuuat, ob id oris, & sudoris odorem commendat: flatu dissipat, tamen veneris appetitum excitat, respirationem facit liberiores. Recipit autem spicæ nardi drach. ij. rosarum rubrarum † vnciam dimidiam, † cubebæ, ligni aloes, macis, caryophyllorum, cinnamomi, folij indi, anisi, corticum citri, trochiscorum diarhodon, & galliæ. Sebellinæ, ana script. iiii. strobilorum, amygdalarum excorticatarum, ana drach. quinque, gummi Arabici, tragacanthi, ana drachmas ii. moschi scriptu. dimidium, syrui rosati, q. s.

† drach. iij.
† vulg. cod.
addunt glycyrrhizæ
drac. ij.

Hoc quoque videtur non bene posse parari. GALMAN. (L. 1. Sebellinæ.) Quære hanc inferius.

SPICAE. Triplex est Dioscoridi Nardus, Indæ, Celtica, & Montana, atqui Indæ rursus alia montana est laudatissima: alia fluuiialis iuxta Gangem fluuiū proveniens, quæ, & Gangitis: alia Sampharitica ex natali loco ita nuncupata, hircus olens, omnino vilissima, neque in usum admittenda. Montanam autem rursus Indæ duum generum esse ait, Indam peculiari nomine ob id nuncupatam, quia in montis regione Indos spectante oritur, & Syriacam in regione eiusdem montis, quæ ad Syriam flectitur repertam. Hæc colligo ex Dioscoride. Est tamen etiam hic scrupulus, quod, & Syriacam Pli. lib. duodecimo, in ipsa oriri Syria scribit, & inter Syros, ac Indos deserta Arabia, Persis, atque aliæ magnæ intercedunt regiones, quæ ultra quatuor mille milliaria expleant, absurdum autem videtur ex tam longinquo loco id transferri nomen. Ceterum quod ad Plinium pertinet, etsi in Syria quoque nasci Nardum multisecius ille vir scribit, non is tamen Syriacam etiam nuncupari Indæ speciem negat, neque a ratione alienum est in Syria nardum nasci, quanquam id nondum exploratum est nobis. De Indæ autem illius Syriacæ nuncupatione, cum doctissimo Matthiolo potius sentirem, Syriacam eam ob id nuncupari, quod in Syriacæ regione oritur, est. n. Ptolemæo teste in India mons, qui a Gange fluuiio ad Syriacæ extenditur. Sed de prima Nardo satis. Celtica autem nardus Itala est, eadem Romana, & quibusdam Gallica nuncupatur, in Liguria alpibus, atque albi quoque freuens, ut obseruauit Matthiols. Tertia Nardus montana,

Cap. 12.

Cap. 7.

tana, quæ & Thylacitis, adhuc ignota est peritioribus nostræ ætatis herbarijs. neq; deesse in Dioscoridis codice mendum videtur, vt de ea nihil certi proferre liceat. Sed subeunt etiam Nardi nomen, ac veluti genus, quæ Lauendula, & Spicum vocatur, in Italiæ hortis passim culta. vsurpanturq; eadem à quibusdam nardi loco. Sed quantum hæc à nardi specie absint (id quod ostensum est ab alijs) tantum errare eos constat, qui in nardi locum ea vsurpant, præsertim quando in Celtica, quæ ad manus facillime est, nullus est accusationis locus, quare legitima non censeatur. Subijt etiam phumardi syluestris nomenclationem, sed alia, & hæc stirpis est species, neque locus est, vt de ea plura asseramus. Porro nostra hæc ætate, & Inda affertur, licet raro probatissima, & Celtica. sed vbi spica metio sit, Inda præsertim, si eius optima sit copia, deligenda: sin minus, Celtica, quam optimam habere paruo negotio possumus, vti præstat, B quam Inda non optima. Optima autem Inda, vt ex Dioscoride colligere est, nota ea sunt, vt sit quam maxime recens, & leuis, largam gerens comam, flauo colore, perquam odorata, ac cyperum redolens, breui spica, amaro sapore linguam siccante, & quæ diu in sua odoris gratia permaneant. Celtica vero ea optima censeatur, quæ maxime recens, iucundi odoris, numerosis radicibus, de sa, plena, nec fragilis. In hac autem deligenda, quum cauendum admoneat Diosc. ne aliam huic similem herbam assumamus, quæ hyrculus vocatur, graui odore, candidior, folijs breuibus, sine caule, & radice, neq; amara, neq; odorata: nunc tamē quid hyrculus sit ignoratur. At vero, quæ nardi pars vsurpada, quum alij radicē, alij spicam, alij caulem assumi velint, difficile est statutu. Galenus porro 1. de antidot. in Andromachi theriaca spicæ nomine radicem intelligendam scribit, ita scilicet ob similitudinem cum spica nomenclatam. Et 6. simpl. spica silentio prætermissa radicis vires explicat. Sed contra Diosc. ex Marcelli versione abijciendas radices censet veluti inutiles, Et Gal. 9. de comp. med. per loc. Philonius antidotum expendens cretici nardi drachmam assumentis, quem falso radicem ait dici, Philoni subscribes, nardi spicam verius nomenclari quam radicem, atque adeo spicam, non radicem, statuit vsurpandam. Cæterum vt paucis dicamus. Nardi partes, quæ in medicina expetuntur duæ sunt, radix, & caulis. id enim de Celtica nardo Dioscorid. monet, atqui vtrumque horum, & caulis, & radix tam spica simile est, vt vtrumque spica appellari possit non incommode. quum, & caulis tam profundo solo nascitur, vt non perperam radicis vox illi etiam interdum conueniat. vt enim in Celtica quotidie videmus, altius emergit caulis, id quod, & Inda fieri verisimile est. non sunt certe (sententia nostra) ij audiendi qui totam sub terra latitare, & totam radicem esse eam contendunt, quum coma, quam partem nardo Inda ascribit Diosc. pars sit caulis non radicis. Hæc igitur quum ita se habeant, vt ego puto, quum queritur vtra pars deligenda, radix ne an caulis, non absurdum existimo, si quis vtrumque assumendum dicat. est enim caulis radicis veluti pars quadam, saporeque, ac odore pars vna inferior altera non est. quamuis, & summus caulis, & tenuiores radiculæ crassiori radici adnascens, & odore, & sapore ceteris partibus cedant, id quod Marcellum fortasse impulit, vt abijciendas a nardo radices putarit licet sensu à Dioscorid. sententia, alieno, qui auferendum lutum iubet, non radices. Igitur de nardi parte deligenda, ita statu-

A dum putamus. cui rei qui sensus consilium non respuit, facile assensuros spero. Non temere ergo Gal. interdum radices probat, interdum etiā caulem, quā spicā vocant.

Gallia Sebellia. Describet huius compositionem postea in distinctione de trochiscis.

Cinnamomi. Cinnami quidam legendum putant. esseque hoc aiunt cinnamomi speciem vilioris. sed hos non est, vt pluribus refellamus. Summa esset inscitia spreto optimo cinnamomo deligere vilius. legendum ergo, cinnamomi. An vero cinnamum differat à cinnamomo, explicabitur postea.

M E S V E.

DIACYMINON, ventriculum, & viscera reliqua calefacit, coctionem iuuat, flatus in dictis visceribus natos dissipat. recipit autem cymini pridie in aceto macerati, & siccati drachm. x. zingiberis, cinnamomi ana † vnc. dimidiam, caryophyllorum, ligni aloes, macis, ana drach. ij. & dimid. galangæ, piperis longi, cardamomi, ana drach. ij. moschi scrip. dimid. mellis despumati. q. f.

SATIS inflationi mederetur, sed pauperes tanti non MAN. faciunt inflationis redemptionem, præsertim cum aliud minoris emere possint, quod ex Nicol. parant: sed & aliud, quod ipse Mel. inferius scribit.

DIACYMINON Nicolai minoris constat, & vsu frequens SYLVII. est, præsertim cum saccharo forma solida, quia gratus quæ cum melle, forma molli, licet inefficacius. Vtrumque flatu à pituita crassa, aut frigiditate natos dissipat, ob id colicos leuat, & singultum præfocantem ex plenitudine, præsertim flatuum crassorum, ructum acidum emendat, obstructa liberat.

ADHVIVS emulationem suam Diacyminum COST. composuit Nicolaus, quo vulgo vtuntur. Quum autem cyminum sit duplex satium, & syluestre, ad hæc autem anni quoque Aethiopici cymini nomen subeat, hic satium est sumendum omnibus notum. Cyminum vero Germanis vulgo in pane vsitatum caron est, quod officina carui vocant, non inutile quidem ad affectus, quorum gratia hoc paratur electarium; sed non ipsum tamen, quod hic expetitur.

M E S V E.

DIANISON, intemperiem frigidam ventriculi à pituita cruda, vel etiā flatibus sanat, & tussim diuturnam à frigida causa genitam. Recipit anisi drach. xx. glycyrrhizæ, mastiches ana † vnc. i. fœniculi, ca- † drach. iij. ri, macis, galangæ, zingiberis, cinnamomi ana drachm. v. trium piperum, calaminthes, pyrethri, casia, ana drach. ij. cardamomi, caryophyllorum, cubebæ, croci, spica nardi, ana drach. i. & dimidiam, sacchari vnc. ij. mellis despumati. q. f.

HOC NON minus vile est quam præcedens, & MAN. minoris emitur. CARV. Caros vocatur à Dioscoride.

VEL

MESVÆ DE ELECTARIIS

SYLV. **V**EL cum sacchari libra vna in aqua rosarum soluta, & pulueris vnc. i. fiat electarium solidum, vel siccum, vt fere fit. Forma etiam solida cum saccharo in aqua rosarum soluto paratur, preciosum est, ac efficacissimum: spiritus, & multos, & puros efficit: calorem natuum senibus auget: mulieres ob intemperie frigidam, humidam, steriles, reddit fecundas.

COST. **F**OENICVLI. Faniculum, & sponte oritur, & feritur. dulcius ac minus acre est, quod feritur, praesertim quod prima messe colligitur. Habemus in Italia etiam faniculum barbaricum nostrate longe crassius, & dulcius, sed nostrate praesertim syluestri, quod longe efficacius est ego semper libentius vtor, quamuis non desint qui barbaricum sola inspecta magnitudine magis probent.

MESVÆ

DIAMBRA, cerebrum, cor, ventriculorum, ac ventrem reliquum inferiorem calfacit, & roborat, exhilarat, coctionem iuuat, affectibus vterinis, & omnibus alijs frigidis prodest, senibus ob id ac mulieribus salubre. Recipit vero cinnamomi, doronici, caryophyllorum, macis, nucis moschatae, folij galangae, ana drach. iij. spice nardi, cardamomi vtriusque ana drach. i. zingiberis drach. i. & s. fantali citrei, ligni aloes, piperis longi, ana drach. ij. ambrae aureum vnum: moschi drachm. s. excipitur syrupo rosato, & aqua rosarum, datur ꝑ aureis ij. aut iij.

¶ Ver. habet dra. ij.

MAN. **P**RÆCLARA est hæc compositio. si bene preparatur, sed preciosa. ego ea sepe vtor praesertim in mulieribus, & senibus.

COST. **A**MBRAE. Ambra Serapio fingi maritimi speciem putat ab eius fundo vbi nascitur, quum mare aestuat sursum eruti. Alij maris spumam dixere, vt Auic. testatur. Ipse vero Auic. cui subscribit Symeon Sethi, & Auer. 5. Col. bitumen, quoddam in mari ex suis fontibus emanans, & vbi induruerit in litora eiectum putat. Incolae Palandurae Indi maris insulae, quod in lib. navigationum refert Pighafetta, auum quarundam stercus esse arbitrantur in mare, vbi aestuat è scopulis receptum. esse vero id triplex, album, quod Porambar vocant maximi precij, fuscum, quod Puambar albo vilius, & nigrum adhuc vilius, quod Pinambar. primum aiunt parum mari fluitasse: secundum diutius, atq; ob id esse fuscum: tertium à balenis deuoratum, & excrementum, propterea nigrum. Alij rursus balenae semen esse aiunt dum in Venerem ruit excidens, & concrefcens. esse vero illud maioris precij, quod ad eius animalis dissecti lumbos reperitur his vero illud astipulari videtur, quod vbi balenae sunt multae, illic etiam magna ambrae copia colligitur, vt in Britannico mari; atq; illud, quod Marocchi incolae aiunt balenam ambari nuncupare. Ceterum si mihi de hac re proferre liceat, quod sentio, quauis fungos interdum valde odoratos, & moschum olentes in Pisanis collibus obseruari; & aliorum animalium stercus odoratum esse non ignorem, quale scilicet est viuerre illius, quae testa perambulat, ac ex vituli stercore rosmarinum, depasti per dies plures, cyprium nuncupatum puluerem se parasse quidam familiaris meus alias pro certo mihi significarit, ambram tamen nihil esse horum, vel fungum, vel stercus,

vel certi semen, vt aiunt, id docere videtur, quod bituminis more, caloris vi ambræ, quæ probatissima est dissoluitur, illorum nihil dissoluitur. aridet ergo nobis Auicennæ, & Symeonis opinio scaturire ambræ veluti bitumen ex maris fontibus. Quæ tamen res quo tandem pacto se habeat, in ipsa deligenda non conueniant scriptores. Serapion albam reprobatur, probatur ceruleam. Symeon rubram, & pinguem extollit, asserique ait ex Silache vrbe: subalbidam vero ex Sicheon oppido Arabiæ felicitis delatam non ita probatur: ac nigram, quæ ex piscibus, damnatur. Auicennas, & nostri griseum querunt: Nobis vero si odoratissimam, & pinguem, quæ calore facile liqueat inueneris, parui pretereas faciens color videtur. Illud vero maxime querendum puto, sit ne ambræ qua vsuri sumus, naturalis an factitia. solent enim eam, vt Auicennas docet ementiri ex gypso cera ladano, & probata ambræ, atq; vt scribit Agricola, ex benzoo, cera candida noui examinis, carie fraxini, & arborum musco. aut ex styrace, ladano, & xiloaloes ramentis, addito vtriusque moscho aut cibeito. Sed fraus (ait Agricola) facile deprehenditur, quia natia non ita celeriter aquis mollescit, vt factitia, & hæc ab illa differt colore atque odore.

Folij. Folium, quod, & malabathrum, alias cognitum, & in vnguenta odorata expetitur nunc ignoratur. Sunt qui Betel seu Betre, aut Tembul Indorum, folium verum putent. sed hos refellit Auic. de folio, & Tembul diuersis agens locis. Huius loco non aliud vsurpandum quam spica, earundem, vt Dioscor. ait cum eo virium.

MESVÆ

GLECTARIUM de Cinnamomo coctionem iuuat, etiam pituitæ putredinem prohibet, distributionem alimenti in corpus promouet. recipit cinnamomi subtilis drach. xv. ꝑ cinnamomi crassi, cymini, enulae campanae ana ꝑ vnc. s. galangae drach. vij. caryophylli, piperis longi, cardamomi vtriusque, zingiberis, macis, nucis moschatae, ligni aloes ana drach. iij. croci drachm. i. sacchari vnc. v. mellis despumati. q. f. vel sacchari lauiissime triti duplo ad pulueres tenuissimos pondere excipiunt, & siccum seruant. Quidam moschi scrupul. duos miscunt puluerando, vt cerebrum, & cor magis roborat. Datur a drachm. i. ad drachm. ij.

† In ver. uers. darfeni. † drach. iij.

DARSENVM.) Ecce quod Darsenum non est MAN. cinnamomum, ideo expone, vt supra. **ENVLÆ.**) idest helenij. accipiendæ radices, vt Diosc. docet, exiccatae. **ET** quandoque.) Si hoc modo cum saccharo misceatur, erit multi vsus ad escas condiendas, specierum vocatarum loco.

ELECTARIUM de cinnamomo dulcem pituitam in ventriculo, & primis venis coquens, & appetentiam excitans est inusitatum. Dignum tamen in vsum recipi, praesertim si puluere illo saccharato eia specierum vocatarum loco condiantur.

SYLV.

CINNAMOMI quum Galeni etiã tẽpore summa esset inopia, sunt qui nostri quoq; temporibus verum cognosci negent. quod aliqui ea praesertim ratione astruunt, quia non cortex, sed lignosum virgultum est Diosco-

COST.

CAP. 5.

Dioscorida, & Galeni testimonio cinnamomum. Ceterum, cinnamomi quidem plantam lignosam esse ridiculus sit qui ambigat, neque enim cortex solus pullulat: at odoratum illud cinnamomum, quod Galeni tempore vsurpabatur, id esse lignum, quod cortice obducitur, neque Galenum scripsisse vnquam animaduerti: neque ut credamus verisimile est, quum id omni, et sapore, & odore sit destitutum. est enim hoc a nobis diligenter obseruatum in canella ramo, quem crassitudine pollicis, sesquicubitalē, habet Sereniss. Dux Sabaudia. Sed, & Theophr. 9. de hist. plant. non in ligno, sed in cortice gratiam esse, proptereaque quod radici proximum est, quia minimum corticis, plurimum autem ligni habet, esse deterri- mum: summa vero cacumina plurimum corticis ligni parum habentia preferri literis commendat. Ergo eorum opinionem, qui vulgatum cinnamomum ob id legitimū esse negant, quia nudus sit cortex, infirmā esse satis constat. Pugnant vero, & aduersus eos, qui ita sentiunt Indiarum commentaria, quibus docemur cum alibi, tum praesertim in Batuan, & Chalaghan, in Zeliā, & Mu- zir insulis optimum nasci cinnamomum. Quamquam autē in eius delineatione huius historiae authores variant, quem alij fruticem esse asserant, alij proceriorem salice arborem, & largiori coma ramos ternos, quaternosve, ferentem, longitudine cubitales, digitali autem crassitudine, ac lauri folio, sed latiore: alij carere fructu, alij ferre fructum asserant; in eo tamen omnes cōueniunt: detracto cortice, qui solis aestu finditur, atque absistit lignum reijci. vocari autem incolarum idiomate caumana, vocabulo nostra uoce non longe dissimili, quasi lignū dulce, cau scilicet lignum, mana dulce significat. Mirū ergo videtur, ut nostro hoc tempore ignotū adhuc cin- namomum quis dicat. Quod tamen si quis pertinacius tueatur, non esset a medicis laborandum, nisi id etiā er- roris sequeretur, quod ubi in antiquis antidotis cinna- momi sit metio, casia duplum semper assumitur. Atqui si antiquorum tempore cinnamomi penuria erat: vixque apud summos Imperatores erat legitimū: eius tempo- ris medicos in antidotis, quibus nunc utimur, vulgatum cinnamomum admisisse putandū est, quale scilicet pos- set reperire: atque adeo ab eorum praescripto eos disce- dere, qui in componendis medicamentis constitutum ab eorum authoribus pondus non seruant. Porro autē, quod ad hunc locum pertinet, mira hic est confusio. Cinnamo- mi primum tenuis, & electi drachmas quindecim po- scit, dehinc addit darseni, quod cinnamomum esse ip- sum ex Serapione docemur. vacare ergo alterum ho- rum probabile est. Respondent ad hac nonnulli diuersa expetere Mesuen, prius scilicet probatissimum cinna- momum, dehinc crassius, & vilius. vocari autē hoc po- sterius darseni cinnamum. quare, & vocem, quae in vulgatis codicibus sequitur, cymini, immutandam, & legendum cinnami. Differre vero eas inter se voces pa- tet ex Serap. cap. de cinnamomo: ubi quintam cinna- momi speciem a Diosc. pseudocinnamomum vocatam, cinnamum ipse appellat. Sed, & Bellunensis in eadem fuit sententia, & Rasis, & alij. Ceterum, ut semel dicā, ineptissimus sit, qui praeter optimum, & praestantissimū cinnamomū, eodem loco etiam vilissimum petat isdem praeditum dotibus, sed ignauū: Abhorret a medicina maiestate farrago ea importuna: neque assentiendū est vllō pacto ijs, qui ita sentiunt. Est ergo, ut cinnamomū a cinnamo differat, quod docti nō admittant, quibus cin- namum pro cinnamomo absolute sumitur: Scribonius

A enim antiquus author latinus hieram simplicem descri- bens, loco cinnamomi cinnamū scribit, quod & poetae: Sed, ut dixi, differant haec inter se: at adduci non pos- sum, ut credā post optimum falsum etiam Mes. petere, ac rem sedare. arbitror potius vocem darseni vacare, siue id scriptoris, siue interpretis vitio euenerit, legen- dumque constanter, ut in vulgatis codicibus omnibus, cy- mini. non abhorret. n. cyminiū ab eo vsu, in quem hoc me- dicamentum paratur. Quod si expungenda non sit ea vox darseni, immutandam tamen dixerim, legendūque cum Manardo darsifaban, quod aspalathum significat. Huius autem loco, quia legitimum vix apparet. poni vitex poterit, quousque veri copia fuerit.

MESVE.

LECTARIUM de† Baccis myr-
ti, ventriculum, & hepar firmat, eo-
rumque coctionem iuuat, ob id li-
enteria, & dysenteria hepaticae cō-
fert. Recipit autem † baccarū myr-
ti tenuissimae tritarum lib. i. myrobalanorum ni-
grarum, bellericarum, imbricarum in aqua cy-
doniorum, & vino odorifero semel feruifac-
tum ana drach. vij. seminū † anisi, cymini, apij.
aceto horis 24. maceratorū, & siccatorum † ana
drach. v. Additur id totum electario de aromati-
bus, excipitur miua aromatizata. Datur cum
syrupo decoctionis cydoniorum.

† De Gra-
m. myrti.† Granatū
myrti vris-
tum drach.
centum.† Vals. ad-
dit carni.
† Item add.
castorei.
ana.

V T I L E quidem esset, non tamen in vsu est.

MAN.

CMYROBALANORVM. Aliqui myrobalanos
purgatos in vinum, & succum cotoneorum fer-
uere incipiens, inijciunt, & quam primum extrahunt.
Nobis magis satisfaciāt, si in idem vinum, succum ve
tepidum myrobalani indantur, permittanturque quan-
diu feruere inceperint. ita enim rarefacta paulatim eo-
rum substantia maceratur ferē, ac mollescent longius-
cula in eo succo mora: & igne quidem ac purgatri-
ces partes adueniente feruore foras trahuntur, astrin-
genti vero maiori etiam facultate imbuuntur, dum in
eo cotoneorum succo diutius immorantur. Exiccandū
vero tunc myrobalani, & in vsum ducendi.

COST.

MESVE.

LECTARIUM Diacalaminthe
Galenī humores crassos, & lentos
tenuat, flatus etiā crassos dissipat,
singultum inde natum vehemen-
tem soluit, coctionem, & alimenti
in hepar, & corpus reliquum distributionem pe-
culiariter iuuat, affectus partium ventris inferio-
ris frigidos sanat, & rigores febrium, spina illita:
vrinas, & menses mouet. Recipit autem calamin-
thes fluuiialis, & montanae, scfeleos, petroselini,
ligustici, ana drach. vj. zingiberis drach. iij. semi-
nis apij, summitatum thymi, ana drach. ij. pipe-
ris nigri † vnc. j. & s. melle despumato excipe. da
ad drach. j.

† drac. vij.

CALAMENTI fluuiialis, i. pulegij, errore cōmuni
Arabū. Galenus nō ponit zingiber. SISELEOS.)
scfeli. PETROSELINVM.) Verum ad nos non por-
tatur:

MAN.

MESVE DE ELECTARIIS

Datur id vero quod sub eo nomine vulgo venditur, imbecile satis est: ego loco veri vtor olulatri semine. **ALHASC.** id est, Thyimi. **CHEISIN** id est, Lygustici. **PIPERIS.** Adde, & longi piperis, & auge pondus, ad drachmas videlicet viginti quatuor.

SYLVII

Lib. 3. Sanitum.

Hoc etiam Auic. s. can. ex Gal. sumptum describit, idem cum Mesue, nisi quod pro thymo miscet xylobalsamum, sed vterque a Galeni diacalaminthe recessit non modo pondere, sed etiam quod hic pro pulegio, calaminthem fluuialem communi Arabum errore scribit, & zingiber addit. cetera Galeno consentit, vbi est inter dum Italis. Quod vero Nicol. describit, hodie magis est in vfu. Antidotum diacalaminthe Gal. lib. 4. san. tuende, coctionem imbecillam inuat, & alimenti in corpus distributione, crassa tenuat, lenta incidit, & terget, ciet menses, & vrinas, flatus dissipat, rigores febrium arceat spinæ illitum. Recipit calaminthes Cretensis, aut ex regionibus editis, pulegij. Cretici, petroselinij Macedonici, sefeleos Massiliensis ana vnc. ij. sem. apij, cacuminum thymi. Cretici vel ex regione alta, & sicca ana vnc. iij. libylici vnc. xvj. piperis grauis vnc. xx. octo. Quod lignosum est, ac durum, ex herbis abijce, & folia tenuissima, & virentissima, & in summis herbis nata accipe. Flores item, & cum his festuæ herbarum minutissimæ, omnia simul tundantur, cribrentur tenui cribro, vt in totum corporis habitum maxime digerantur, & citissime siccum reponere, & salis vice vtere in obsonijs, pituitana, & alijs vice piperis, vel melle optimo curiose despumato excipe: Mesues ac Nicolaus paucis mutatis vel adiectis, Galenum sequuntur suo diacalamiento, & Actuarius, nisi quod pondera multum immutat.

COST.

GALENI inuentum est 4. de tuenda val. Sed hic nos ter alia addit, vt zingiber, alia immutat vt pro pulegio calaminthem fluuialem: in quo tamen, erroris non est accusandus, quando eiusdem hac sunt vsus: & Galeni Diacalaminthe redditur efficacius. Sane calaminthe species tres facit Diosc. ac præter eas non temere Cattaria quoque reponitur, vulgo nota, folijs melissophylli, cattis mire expetita, ad flatus, & frigidas ventriculi ac præsertim vteri intemperies efficax. Hac autem licebit vti vbi copia non fuerit calaminthes primæ montana, aut nepitellæ Tuscorum, quæ secunda est species, aut aquatici illius sisymbrij, quod tertiam esse à Diosc. descriptam speciem arbitrantur.

MESVE.

al. ment.

cas. i.

DLECTARIUM Diatrium pepereon commune, stomachum, & ventrem calfacit, calore suo coctionem iuuat, ob id ructus acidus curat, & compescit dolores ventriculi à pituita multa crassa, cruda. Recipit trium piperum ana aur. v. zingiberis, thymi, anisi, ana aur. ij. spicæ nardi, f. amomi, ana aurum vnum, casia, asari, enulæ siccae, seminis apij, & seminis sefeleos, ana aurum dimidium. melle despumato excipe. Datur a f. drachm. i. ad drach. ij.

CRH.

ISTUD electarium secundum descriptionem præsentem communiter est in vfu, & vbi que præparatum reperitur, est enim magnæ efficacie in calefaciendo stomachum, & omnia nutritiua: ab eis mala complexionem frigidam quantumcunque superfluentem desiccant, & maxime humiditates putridas in stomacho, digestionem vigorem, & prohibet generationem phlegmatis crudi, & confert in mundificando ventrem, & ventositates dissoluit crassas, & ipsas prohibet generari. Imo dolor in stomacho à phlegmate vel crassa ventositate subito resoluit. præmissa tamé vniuersali euacuatione, & in ægri tudinibus ma-

terialibus est conueniens, & obseruata regula de modo, hora, & tempore assumptionis ipsius, vt aliorum electariorum non soluentium, posita superius, & dosis eius est vsque ad drach. ij. Eius autem complexio quæ resultat ex componentibus ipsum est calida, & sicca in tertio gradu. Hæc. i. thymi. herba est nota, calidæ, & sicce complexionis in tertio gradu. Amomi. est semen valde minutum, aromaticum, calidæ, & sicce complexionis in tertio gradu, & portatur de partibus Indiæ. Casia. i. lignea, ipsa est radix cuiusdam plantæ odorifera calida, & sicce complexionis in secundo gradu. Est hic notandum, quod quando in libris auctorum casia reperitur absolute prolata, debet tunc talis descriptio medicina in qua ipsa ingreditur considerari: & si sit medicina solutiua siue lenitiua, tunc debemus intelligere de casia fistula quæ lenitiua est, & ipsam cum diligentia suo loco declarabo. Si autem non est medicina solutiua seu lenitiua, tunc debemus intelligere de casia lignea, de qua dictum est ad præsens: & est medicina multum prouocatiua vrinae, & menstruum, & omnium oppilationum aperitiua, & maxime hepatis. Seseleos. i. filer montanum, & accipitur semen eius, herba producens ipsum est valde nota, & est calidæ, & sicce complexionis in secundo gradu. Ista herba secundum communem modum administrationis eius, & ipsius vsum, multum iuuat ad impregnandum. suffumigium autem factum ex illa herba vel ex semine ponitur conferre ad matricem, desiccando humiditates concurrentes in ea, oppilationes aperiendo, remouendo, & ipsam calefaciendo. per experientiam pluries visum est, quod facit impregnari, si postea rationalis coitus subsequatur. Et hic nota, vt recitat Auic. ca. de sefeleos, & Serapio in suo de simpl. eodem c. quod homines, & alia animalia quærentia impregnari, hanc herbam perquirunt, & ipsam comedunt, & post eius comestionem post vsum animalis sibi conformis in coitu, subito impregnantur. Enulæ siccae, dicitur sicca, quia est maioris desiccationis, quam quando est recens, immo in recenti enula aliqua est humiditas tenax, & viscosa. Nota quod Auic. in v. can. habet vnam descrip. quæ videtur quasi esse eadem cum ista. Mes. habet hæc. Auic. vero non. Auic. habet xylobalsami, Mesues nō. in reliquis concordant in simplicibus eius. Nonnulli tamen addunt aliqua simplicia, & habent talem ordinem. Recipe spicæ, ameos, amomi, cinnamomi, & sic addunt duo simplicia, scilicet, ameos, & cinnamomum, quæ hic non ponuntur, quia credo fuere, addita vltra auctoris intentionem. Galen. iij. de regimi. sanita. habet vnam aliam descriptionem, parum tamen ab hac differentem, quæ non est in vfu.

Documentum de casia.

De sefeleos montano.

HÆ c compositio ponderibus, & multis simplicibus adie-

ctis, quam damnat Gal. a Galenica differt. In vfu est frequenter quibuscumque purgato prius corpore, calida sicca est ad gradum tertium, pituitam crudam, & flatus ab ea crassos vacuat, & gigni prohibet: Antidotum diatrium pepereon, Gal. lib. 4. san. tuende dandum eis, qui male coxerunt, ob recens ventris frigus, & succum pituitosum, ac crudum in primis venis habentibus. Recipit autem trium pepereon ana drach. quinquaginta, anisi Cretici, thymi Attici, zingiberis non pertuli ana drach. vij. Hoc est simplicissimum minimeque medicamentosum ac ex parum varijs compositum: simplicius adhuc, si tollas Zingiber: compositum magis, si anisi, thymi, Zingiberis ana drach. xvj. misceas. Actuarius pondera mutat, semen lini addit, melle excipit: Alterum medicamentosius ad fluxiones a capite in pectus, recipit amomi, sefeleos, libylici, cum, enulam, spicam nardi, casiam, qualis propemodum est Mesues.

SYLVII

luc

sue descriptio, nisi amomum cinamomum, alarum, apij semé re-
cipiet, & ponderibus variaret, melle despumat, idem excipit. Ga-
lenus mellis non meminit. Eo adhuc paulo medicamentosius
est apud Nicolaum, ob additum melanopiper, leucopiper, macro-
piper, marathrum, hyssopum, erocum, trochiscos hedyeros, beto-
nicam, rutam, vtrumque ponderum varietatem omittam.

COST. **D**ESCRIBITVR hoc etiam à Galeno 4. de tu-
ual. ex triplici pipere, aniso, thymo, Zingibere,
quod Venetis ex saccharo paratur frequentissime. Sed
eo valentius, quod hic Mes. scribit. Porro autem Pipe-
ris historiam Dioscoridi, Theophrasto, Galeno, ac pri-
scis illis viris ignotam fuisse deprehensum est nostra
tempestate ab ijs, qui Indiam lustrarunt. Huius dua, si
figuram spectes, species sunt, rotunda, & longa. At ro-
tundum piper aliud caudatum est, & quam acerrimū,
nuper Lusitanis cognitum, vocantque pimienta del Ra-
bo. id est piper caudam habens, quod amomum esse non
nulli putat: de qua re nos postea: aliud sine cauda vul-
gatum, quod & ipsum immaturum alijs viride, alijs al-
bum est: sed ut autumno, recens est viride, exiccatum
vero album, ac ubi maturuit nigrum euadit. Rotundum
vulgare (caudatum enim ex quali oriatur planta non-
dum deprehendi) ex sarmentoso frutice gignitur, cui
proxima, quibus adnascitur, arbores sunt pro pedame-
to, densis a terra ramis, ac folijs hederaceis. fructus ra-
cematim profert: quamuis alij spicatum oriri in agris
asserant, sed racemos piperis vidimus nunc ex indis al-
latos, aceto maceratos, & tanta acrimonia praeditos,
ut fauces vel leuissime degustati violenter admodum
exurerent. Longi piperis plantam hederatidē in mo-
dum sarmentosam esse aiunt, & vicinis arboribus cir-
cumuolui: sed folijs mori. fructus, ut videre passim li-
cet, a salicis ac auellanae nucis iulis sunt non dissimiles.
sed an racematim ipsi quoque prodeant, nodum depre-
hendi. Porro plura alia piperis uice vsu veniunt Indis,
ut ex India commentarijs legere est passim, & sapore
scilicet, & acrimonia non dissimili: sed an ea tamen in-
ter piperis species reponenda, asserere non possumus,
qui plantarum, & fructuum ipsorum historiam ignora-
mus. De triplici autem pipere non leuis inter maximos
medicæ materiae authores controuersia est. Dioscorides
infirmius album, hoc vero acrius nigrum, ac vtriusque
etiam acrius longum facit. At Gal. 3. de simpl. medic.
fac. infirmius longum, longo acrius nigrum, ac nigro a-
crius album putat. atque adeo mire hi inter se discre-
pant. Vere tamen gustantibus nobis, longum infirmius,
nigrum acrius, ac medio inter longum, & nigrum loco
album residere semper est visum. Dioscoridem tamen,
ac Galenum hallucinari ob id non dixerim, quos aliud
alio fortasse antiquius degustante id scripsisse pro certo
habeo, quod sensu explorarunt.

MESVE.

* Cymini
carmeni.

DIACYMINVM ad eadem, sed in-
efficacius. Accipit † cymini pridie
aceto macerati, & siccati, drachmas
xx. zingiberis, thymi ana drachm.
ij. piperis, cinnamomi, ana drach.
ij. ammeos drach. j. & dimidiā, foliorū rutæ sic-
corum, nitri rubri, ana vnc. dimid. excipe mel-
le despumato.

MAN. **D**IOSPOLITICON non valde differt à diacy-
mino: constat enim ex pari portione piperis logi,
cymini, rutæ, nitri. B A V R A C H.) id est nitrum.

A quod nunc ad nos non adfertur: sed loco eius habemus,
copiam factinij, à quo, & falsedinem per artem remotet,
ut sic ad tormenta habilius.

HO c. affine est diospolitico Galeni, quod coctionem iuuat, SYLV.
flatus dissipat. hypochondria turgida, & inflata cruditate, &
flatu liberat, si omnia tenuissime trita sint, & cribrata: recipit cy-
mini Aethiopici in aceto maxime acri macerati, post modice fraxi
in vase fictili probe cocto, rutæ modice siccatae, piperis longi veri,
& integri vel albi, ana, nitri dimidium, trita misce: siccis vitæ, vel
melli cariose despumato nuce. Si vero nitri par alijs pondus acci-
pitur, & crassius teritur, aluum subducit. Diospolites quasi Iouis ci-
uem dicas, vocatur Paulo lib. 7.

AEMVLATVR Galeni diospoliticum, de quo **COST.**
4. de tuenda valet. sed hoc Mesue fortius, & ma-
gis medicamentosum, Cymini autem carmeni nuncupa-
tione nil aliud quam Aethiopicum cyminum intellige.
Serapion enim Dioscoridis historiam referens, Carme-
num vocat, & regale, quod is Aethiopicū, & regium.
tale semper deligendum, ut quod ori gratius, & pre-
stantius. Italis autem vsu venit. Apulum non ignauum
aut infirmum. Quod superest, quum nitrum rubrum pe-
tit; si haberi rubrum non potest, vsurpare licet album.
atque si naturale desit, tuto factitium sumes, de quo nos
lib. simp. Mes.

MESVE.

ELECTARIVM de seminibus co-
ctionem iuuat, obstructions ape-
rit, ob hac lienteriam sanat, & do-
lores viscerum à flatibus excita-
tos placat. Recipit seminum cy-
mini, anisi, foeniculi, cari, dauci,
ammeos, apij, amomi, aceto horis vigintiquatu-
or maceratorum, & siccatorum, ana drac. v. cin-
namomi, zingiberis, macropiperis, scisclecos, ga-
langæ, ana drach. v. cardamomi, spicæ nardi, ca-
ryophyll. ana drachm. iij. libystici drac. ij. melle
despumato excipiuntur, vel duplo sacchari adie-
cto † pulvis fit læuissimus.

* sic sicut
suffus.

ISTA confectio quæ ad formam electarij reduci-
tur, vocatur de seminibus, propter diuersas spe-
cies seminum, quæ ingrediuntur compositionem il-
lius, & confert passionibus quibus confert diacy-
m. iam dictum. sed est magis calefaciens, & oppilatio-
num aperitium, quā diacym. Serapio in proprio an-
tidoto habet vnum electarium de seminibus, quod
tamen parum ab isto differt. similiter Auicenna in v.
can. habet confectioem vnam de seminibus mul-
tum differentem ab ista.

ALIA hæc est ab ea, quam Diaspermaton Græci **MAN.**
vocant. F A C. sicut suffus.) Redigenda videlicet
omnia in tenuem puluerem, quo uti poteris eo modo,
quem in confectioe de cinnamo docuimus.

OMNIA loco specierum vulgo dictarum vsurpantur, simi-
le viribus diacymino, sed calidius, obstructaque valentius
aperit: est enim efficacissimum, & quibusdam in vsu. Quod à Se-
rapione in Anudotario describitur, parum ab hoc differt: pluri-
mum autem, quod Auicennas describit quinto canone, ut, & quod
Gal. & ceteri Græci vocant. *si u. erupatur.*

AMOMI. De amomo interdum meminit Mes. sed **COST.**
amomū verum adhuc latet, ni fallor. Ac de Apu-
lo

lo quidem illo semine, quod ex Gargano mote affertur, non est ut plura dicam, satis reprobato ab alijs. ita, & de pede columbino Serapionis. De Aethiopico vero piperi, quod ad Lusitanos ex Benin regno affertur, caudatum, cubebis non dissimile, etiam hæreo an verum sit amomum, quod placere aliquibus magnis alioqui viris intelligo. acerrimum nempe id esse aiunt, ut eius semina cila selibra efficaciam Indici piperis expleat, quod nobis argumentum præbet in quarti ordinis excessu calefacere. at amomo acori temperamentum ascribitur, quod in tertio calidorum ordine ponitur à Galeno, & Paulo. Adde, & quod nullus in Aethiopia nasci amomum scribit, sed in Armenia, Media, & Ponto Diosc. quibus locis caudatum piper provenire adhuc non constat. Sane autem quænam amomi parte uterentur veteres, recentiores ambigunt. Dioscorides equidem surculis potius uti videtur, quam semine. Contra de semine meminit Gal. 9. de comp. med. per loca, in medicamentis Asclepiadis ad hydropem, & in Hera stomaticis, & 7. de comp. per genera. Sed quantum video, utroque, & semine, & surculis uti sunt veteres, quod patet à Diosc. scribens deligendum recte, candidum, vel sub rubrum, quod nec astrictum cohereat, nec conuoluatur, sed solutionem diffundatur, seminis plenum, vis parvis simile, graue, odoratum, modo cariem non contraxerit, acre, gustu mordens, simplici colore non euariante. Id vero, & Andromachum in Theriaca velle puto, quoniam de Bo-
Τρεῖς ὅς τὸς ἀμύμονος, de racemoso amomo meminit. Atque hæc de amomo. Hic Mes. semen exposcit, sit enim ex seminibus præsertim hoc medicamentum, unde, & nomen sumpsit. Eius loco si quis acoriorum, id est qui calaninus aromaticus vulgo nuncupatur, assumat: vnaque cum reliquis aceto infundat (qua arte attenuandi, secandi que crassiores humores, tollendique obstructions maior vis medicamento comparatur) non temere facturum existimo.

MESVE.

DIACYDONIVM ventriculum firmat, coctionem iuvat, vomitum biliosum, & pituitosum sistit, colorem corporis floridum efficit. Recipit autem carnis cydoniorum in vino coctorum, & mellis despumati ana lib. iij. percoque igne lento, tunc adde cinnamomi, caryophyllorum, cardamomi, galangæ, ana drachm. j. cinnamomi crassi drach. iij. zingiberis, piperis longi, macis, ana drachm. iij. Si autem affectus est calidus, coquenda sunt cydonia cum aceti parte tertia vel dimidia, addito interdum succo malorum granatorum acidorum pondere cydoniorum dimidio, interdum etiam succo citri quarta parte ponderis ipsorum addito. Idque vel sine speciebus, vel cum spodijs, oxyacanthes, rosarum rubrarum, trium santalorum, seminis oxalidis portio ne æquali, vel etiam cum alijs pro vario medicorum scopo. Aromatizant interdum moscho, interdum caphura, aliquando utroque, conditurque nunc saccharo, nunc melle.

CHR. Hoc electarium maxime est conueniens cui libet fluxui ventris, ut dysenteria, diarrhææ su-

perflua, & lienteria, si ante cibum assumatur usque ad quantitatem drach. iij. & quanto plus antiquatur, tanto plus confert, & si à pueris, vel alijs propter eius duritiem, & soliditatem masticari non posset, conuenienter posset mollicari, siue in mortario conteritur cum vino simplici, vel cum iulebo rosato, ut in formam electarij reductatur, & fortius operetur. Recipit carnium, id est pulparum cytoniorum, id est medullarum intrinsecarum sine cortice, & sine granis. cytonia poma sic sunt vocata frigida complexionis, & sicca in primo gradu, cum virtute styptica, & odore aromatico: unde aliqualis caliditas viget in eis, maxime cum sunt perfecte matura. Coquuntur in vino, quia plus habent stomachum confortare, licet communiter decoquantur in aqua: hæc autem est frigida complexionis, & humida, in qua frigiditas superat humiditatem.

HANC nunc etiam mulierculæ parant, cotoneatâ MAN. vocantes. Medici vero Diacytonitem vocant.

HOC duplex diacydonium ex electarijs huc iure optimo trahitur. SYLVII^r stultis nudi videor, hodie succum hunc coctione, & saccharo misto cogunt, vocantque gelatinam, rem perlucidam pulcherrimam, & gratissimam. Idem varie purgatorium fit ab eodem in electarijs, hoc modo.

DARSENI. legendum arbitror darsisabam, ut COST. aspalathum velit. Ineptias enim puto eorum, qui cinnamum, id est crassum, & vile cinnamomum à medicina abdicandum, sumendum aiunt. sed quia aspalathum raro habemus, probatum pro eo cinnamomum poni potest, aut, si libet, vitex, quanquam medicamentum futurum est ingratius. Parantur nunc melle, & saccharo cotonea mala varijs modis. Commendatur autem præsertim, quod gelu vocant, elegantia gratia, pellucidum enim est, & aspectu pulcherrimum, quod etiam coniectis in eo cotoneis crassioribus frustis nunc parant longe gratius. Fit, & solidum quod Genueses vocant album, & elegantissimum sed summo haberi nunc precio in Hispania intelligo album, & minime solidum, quod paratur ex coctis in aqua cotoneis, & expressa aqua saccharo albisimo in puluerem redactis commistis ac diutius agitis. Medico autem uti elegantia hæc sapissime satisfacit, ac propterea pharmacopei in his quoque studium non tenue expetit. Vnum scribit Mes. quod suspitione non vacat, quum ait: & quandoque inuitat necessitas, ut coquantur cytonia in aceto ad causas calidas. inuit acetum refrigerare. At contra lis de eo est non lenis, calfaciat ne an refrigeret. materia certe ex quo fit, vinum est natura calidum: effetrux item causa calida est, putredo, atque adeo frigidum ipsam esse non potest. Sed paucis, de eius temperamento plura Gal. lib. de simpl. med. fac. Inter omnes ferè conuenit constare ex eterogeneis partibus acetum, & mixta esse natura frigida, & calida: frigidam autem excellere. Videtur tamen res etiam æstimanda pro vini differentia, ex quo fit, ex generoso vino generosum, & acerrimum est acetum, quod caloris effectus præstat euidentiores, in ore, ac ventriculo, quod linguam abradit, quod item pituitam non attenuatice solum, sed etiam calfacit vi expugnat. Sed quicquid tamē hac de re statuas, non errat hic Mes. acetum ad calidos affectus addens, quando statim subdit adinungi etiam mali punici acidi, aut citri succum, qui frigidus est, & potest aceti, si calidum sit, calorem moderari.

ME.

MESVE.

DIACYDONIVM factum cum succo cydoniorum appetentiā languentem excitat, ventriculū, & hepar roborat, coctionem iuuat, & retentionem, ea ad stringendo. Recipit succi cydoniorum, & mellis despumati ana lib. iij. aceti boni, puri, libr. ij. coque igni lento continenter despumando ad mellis crassitudinem. Tunc insperge piperis longi, zingiberis, cinnamomi, ana vnc. j. caryophyllorum, ligni aloes, ana vnciam dimidiam, moschi drach. j. partem tertiam. Fit interdum etiam cum alijs aromatibus, interdū sine aromatibus, pro varia vntium necessitate. Fit etiam cum saccharo, alijs quoque aliter parant.

MAN. **N**UNC nouo quodam artificio succum congelant, gelatinamq; vocant, colore pulcherrimum, trans lucidum, & gustu lapidissimum.

SYLV. **D**IACYDONIVM huic simile habet Nicolaus Salernitanus in vsu frequentius, quam hoc, quod nonnulli quoque parant, sine aromatibus tamen parant. Diacydonium prater dicta Mesue est quadruplex in syrupis, & conditum cydoniorum, seu mīna aromatica, hoc est succus ad mellis consistentiam coctus, & multis aromatibus conditus.

MESVE.

CONDITIONIVM de pomis salubre ad cordis, & stomachi imbecillitatem, coctionemque iuuant, recipit carniū pomorum dulcium, & redolentium, intus & foris purgatorum, & in frusta incisorum, libras sex: sacchari albi boni lib. quinque, aquæ rosatæ libras duas, ligni aloes drachmas quinque, fantali flauī drach. tres, caryophyllorum drachmas quatuor, cinnamomi drach. quatuor & dimidiam, ambre drachmas duas, moschi drach. vnius partem tertiam. Eodem modo condiuntur poma acida, & parua, & aromatica, & dulcia.

CHRI. **I**STVD electarium confert debilitati cordis, & melancholicis, & his, qui tristantur sine causa manifesta.

MAN. **A**RABVM inuentum est mala adeo cordi cōgūe re, quod certe vix credo, maxime vbi hoc modo parentur, quo hic vir iubet. quid enim habent cordi congruens prater odorem? quem certe deponunt cum à cortice separantur, & multum coquantur.

SYLV. **S**ACCHARO etiam condimus hodie cerasa, corna, vnam oxycanthæ, vnam ribes nostratis, & ex his, vt ex cydonijs, & fructibus alijs gelatinam, vt vocant, coquimus, ex ribes vero omnium grauissimam sanis, & febricitantibus.

COST. **A**DDVCI non potest Manard. vt credat poma cordi conferre. At quum eadem astipulante experientia melancholicis affectibus prosint, suadere hoc poterat non temere inter cardiaca medicamenta reponi. Sed prater odorem, (ait Manard.) nihil inef-

A se ipsis, quod cordi conferat: abiecto autem cortice hunc auferri. Nobis vero etiam sapor estimandus plurimum videtur, qui superest, cuius præsertim gratia agunt. temperata enim quum sint quæ dulcia, ad humorum temperiem facere verisimile est. quare cor adiunatur.

MESVE.

CONDITIONIVM ex persicis ventriculi ardorem mitigando ipsum roborat, sitim extinguit, tetrum oris halitum, emendat. Accipit persicorum, propemodum maturorum intus, & foris purgatorum, & succi persicorum aliorum ana libras iij. sacchari albi libras duas, tere persica in medullæ consistentiam. coque cum syrupo, vt in condito ex cydonijs diximus. Vbi coctum erit, pulueriza super ipsam ligni aloes, fantali flauī ana drachmas duas, cinnamomi, cubebæ, macis, ana drach. iij. moschi scrupulum dimidium. Et cum sit sine aromatibus, salubre est, ac expertum.

NESCIO quomodo sitim extinguat, si tot aroma MAN. ta apponantur.

VT sitim extinguat, & aliter refrigeret, humectet, tollenda SYLV. sunt aromata.

CPARANTVR Genua pulchro artificio solidæ of-
fæ ex persicis, & saccharo, vt etiam ex cotoneis, persicatum vocant, stomacho, & ventri vtilis. sed maioris vsus electarium, quod hic Mesue docet, ob aromata quæ tamen, vbi sitis gratia paratur, omittenda sunt, id quod ipse Mesues innuit, quum ait, quandoque confici sine speciebus.

MESVE.

DLECTARIUM Regium, cerebrum, cor, thoracem, ventriculū roborat. Accipit strobilorum excorticorum vncias octo, amygdalarum similiter purgatarum vncias sex, sacchari libras quatuor, aquæ rosatæ libram vnam, & dimidiam, olei amygdalarum dulcium recentis, & rosati, ana vncias tres, cinnamomi drachmas octo, & semissem, caryophyllorum, & fantali citreorum ana drachm. iij. & ligni aloes drach. iij. ambre drachm. i. moschi scrupulum dimidium.

EGO vtroque horum vsus plerunque sum, sed à primo amoui oleum, ne vomitum moueret, & à secundo sandalos, qui multis non placent, quandoque addens cucurbitæ, & peponum semina, aromata etiā prout mihi visum, moderans.

AB hoc tolle oleum, ne sit vomitorium si vti libet.

SYLV.

OLEI rosati amygdalæ recentis, & dulcis ana vnc. iij. Perperam additur ana; cetera rectè habent, Mesue.

COST.

MESVÈ DE ELECTARIIS

bent, & in codicibus aequè omnibus leguntur. Docet autem Mes. dist. 12. quo pacto ex amygdalis dulcibus rosaceum oleum paratur; atque id hoc loco esset usurpandum. sed elegantissime conficitur in hunc usum hac ratione. Purgantur amygdalæ, & cū recentibus rosis minutim sectæ amygdalæ, & in patella calefactæ sacculo includuntur, ac prælo subijciuntur, emanat oleum mire odorū, & dulce: id hoc loco maxime opportunum puto, quamquam, neque semper ad manus sint recentes rosæ, neq; ex amygdalis dulcibus oleum servari diutius potest, quin rancidum evadat. Sunt qui oleum in hoc electario prætermittant ob periculum nausæ. Nos vero cum tot aromatibus, oleum quale diximus, & quale etiam Mes. conficit, ventriculo amicum, & minime vomitorium putamus. Non ignoramus tamen eo iniecto oleo, fore, ut dum id prompte ac celeriter rancidum evadit, electarium quoque ipsum ingratum cito fiat. Quare eos laudo, qui oleum tunc solum addunt, quum uti electario est opus. sed neque eos damnavim, qui sandalos excipiunt, ut plurimum ingratos: nisi maior sanitatis habenda esset ratio quam palati.

MESVÈ

LECTARIUM Regium alterum, idem pollet, nam ipsum complent strobilorum excorticatorum vnciæ sex, amygdalarum dulcium etiam delibratarum vnc. iij. aquæ rosarum lib. j. & dimidia. rosarum rubrarum vnc. j. & dimidia, santalorum citreorum drachmæ tres, & dimidia, sacchari libræ quatuor. ambræ drach. vna, moschi scrup. semiss.

SYLV. Vbi esse potest subtilis santalis, ferè ingratissimis aromatis etiam diminutis, & in eorum locum semine cucurbitæ, & melonum addito, vel alio, pro varijs scopis.

MESVÈ

ONDITVM ex fructibus appetentiam excitat, & bilem flavam ex ventriculo deturbat, eiusque intemperiem calidam corrigit. Accipit carnis cydoniorum, & pirorum austerorum, & malorum acidorum ana lib. j. coque ex aceto forti, in quo rhus vigintiquatuor horis maceratus fuerit, deinde addita lib. j. omphacii ex acinis cum seminibus multum, ditius tritis expressi, & carnis sorborum immaturorum vnc. v. omnia cum sacchari libr. iij. coquantur ad mellis crassitudinem, tunc adduntur succi ꝑ baccarum oxyacanthæ ꝑ vnc. ij. spodij, seminis oxalidis ana ꝑ vnc. j. percoctum conde vase vitreo. Datur à drachm. duabus ad drachm. tres cum aqua frigida, & succo citri, aut succo ribes, aut alio eiusdem naturæ.

þ herberis.
þ al. legunt
drach. y.
vulg. ana
drach. j.

MAN. **E**FFICAX est. neque insuaue, si bene præparetur. **SVMACH.** Græci Rhun Syriacum vocant. **PYRORVM** ponticorum. Id est, saporis astringentis & acerbis.

EFFICAX est ac incundum: dari autem potest ab vnc. j. **SYLV.** ad fescunciam, cum nullius in eo simplicis vres sint formidandæ.

STRENVÈ astringit, & refrigerat, ut propterea Mes. non temere dosim trium drachmarum præscribat. Non ergo Sylvi consilium satis tutum puto exhibentis fescunciam, præsertim cum citri, aut ribes succo, ut Mes. iubet. præstat enim interdum idem repetere cum securitate, quam audacius semel sumere, & periclitari.

MESVÈ

LECTARIUM de oxalide Galeno adscriptum ad intemperaturam calidam totius, ut in febre æstuosâ, vel solius ventriculi, aut hepatis, syncopem, cordis palitationem, ebrietatem. Recipit xyloaloes, cubebæ, ana ꝑ vnciam dimidiam, rosarum rubrarum, coralli rubri, margaritarum albarum, santali citrei, ꝑ auellana Indicæ, ana drachm. duas, baccarum oxyacanthæ, seminis citreoli, seminis cucurbitæ, seminis cucumeris, ana vnc. semiss. ꝑ seminis oxalidis, seminis portulacæ, & buglossi, ana drachmas tres, & semissim, spodij electi, gummi Arabici, tragacanthi, ana drachm. iij. boli Armeni drachm. i. & semissim, caphuræ drachm. i. excipe succo citri, aut omphacii coctione inspissato. datur à drach. ij. ad vnciam dimidiam cum aqua frigida.

G Confectio alia G. & est confectio de acetosis faciens ad tremorem cordis, & stomachi caliditatem, & æstuationem, & ad feruorem stomachi, & sitim, & fumosam eructuationem, & oris ardorem, & hepar inflammatum, & febrem, & syncopim, & ebrietatem.

FAVVEL secundum Serap. est auellana indica, CHRL. arbor cuius emittit cannulas, in quibus est fauvel sicut dactylus, & arbor ista non est in terris Arabum, postea dicit auctoritate Isaac ben naram. quod de fertur ex siz, & est frigida, & fortiter styptica, & fortificat membra, & virtus eius est sicut virtus sandalorum rubeorum, quæ quando non reperitur, ponitur loco eius ex sand. rub. & medietas ponderis eius ex coriandro recenti.

NON esse Galeni. Camphora, & Sandali ostendunt. **MAN.** **FAVVEL.** Fructus quidam adstringens, antiquis incognitus, nunc auellanam Indam vocant. Bolo armeno caremus, falsum apothecarij passim habent. Cæpit aliud ferri ex orientali plaga, quod nec ipsum esse verum Armenicum puro.

GALENO id male tribus indicant fantala, & caphura, **SYLV.** & auellana Indica, cubebæ, spodiura Arabum, id est ebur vitem (nam Cræorum spodium, id est cinerula, metallicum est excrementum pompholygi congener in corpus non recipiendum) margaritæ nîsqum quod sciam, Galeno appellatæ, vel vîrputæ.

GABRIELIS est nō Galeni. Appelles autem de **COST.** acetosa, id est oxalide, ut Syluius, aut de acetosis ut alij, nihil refert. Illud autem magis quid sit fauvel, ac quid

quid eius loco sioni debeat. Aitunt Arabes faufel Indam esse auellanam. & fructum nos alias habuimus, cum moscatis nucibus repertum, qui foris nostratis auelana duriori cortice oblecta faciem haberet, intus vero nucleum amygdala. sed raro id ad nos venit, neque an faufel sit constat. Huic loco quid usurpandum sit, habemus. atque ut alij iudicent, relinquimus. Meminit de faufel Auic. 2. Can.

MESVE

CONDITVM ex prunis ventriculi ardorem, & inde natam sitim extinguit, febres mitigat, aluum soluit. Accipit carniū, prunorum nigronum, oblongorum, † mediorum, subdulcium, elixatorum in aqua, cui portulaca incocta fuit, lib. ij. sacchari albi lib. j. aquæ violarum lib. ij. coq; igni lento ad crassitudinem, reconde vitreo vase. Da ab aureis quatuor ad sex aureos.

MAN. **N**ON displicet, modo stomachus non sit valde debilis. M V Z O R V M,) idest, quæ dulcacida sunt.

COST. **Q**VVM hic variant miro modo codices, non est improbanda vulgata lectio, quæ habet, saccari libram vnam, aquæ violarum libras duas. quanquam enim saccari mensura comparata prunorum mensuræ parior videtur; corpulentia tamen prunorum plurimum facit ad electarij consistentiam. Sed erit nihilominus ori, & ventriculo gratius si libras duas saccari assumas. Aquæ autem violarum nomine infusum intelligendum putamus, quod & alij. est enim electarium hoc, ut ait Mes. subductorium.

MESVE

CONDITVM ex sorbis ventriculū roborat, immodicam purgationem sistit. Accipit carnis sorborum propemodum maturorum coctorum in aqua, cui rosæ prius incoctæ fuerint, & † cortices granatorum, lib. iij. mellis, aut sacchari lib. ij. & dimidiam, coque ad crassitudinem, & reconde vase. Da vnc. j.

CHRI. **H**OC saepe utebatur Thomas de Garbo in fluxibus ventris superfluis, ante cibum assumpto eo in quantitate castaneæ crassæ. preparatur tamen cum zuccharo, & non cum melle in forma electarij loco diacitonite sine aromatibus, & efficacius operabitur quam ipsum. Sorbe autem sunt frigide complexionis & sicca in primo gradu, quando non sunt maturæ. Et sic est finis primæ summæ de electarijs delectabilibus.

MAN. **V**EHEMENTER adstringunt, & ad eum usum communiter paratur, id factum vehementius, si pro sorbis mospila accipiemus.

SYLV. **F**LVOREM alui immodicum sistit ante epulas sumpti, præteritum cum saccharo conditum, in quo malicorij vnc. ij. aut

A tres, rosarum vnc. iij. aquæ prius incoctæ fuerint. Ex mospilis vtrisque, & similibus fructibus idem fieri potest.

SV M E N D A E sunt decocti ex rosis, & malicorio **COST.** lib. iij. atq; adeo legendum cortices granatorum, non corticum, longe diuerso sensu. Rosæ autem sint sicca. recentes enim exoluant. & opus Mesue intentioni contrarium moliuntur.

SECUNDA PARS
PRIMÆ DISTINCTIONIS

De antidotis amaris magnis.

THERIACA diatesaron. idest ex quatuor, ad affectos frigidos, tum cerebri, ut epilepsiam, paraly sin, spasmus cynicum idest oris torturam; tum vetriculi, ut inflationem, & ab eo dolorem, tardam coctionem; tum denique hepatis, ut hydropem, cachexiam, obstructionem; præterea morsui scorpionum, & potioni veneni confert. Recipit autem gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, aristolochiæ rotundæ, singulorum portionem æqualem. trita curiosa omnia melle despumato excipiuntur. Datur ab aureo dimidio ad aureum vnum.

HAEC est secunda pars principalis primæ summæ, in qua auctor determinat de antidotis. i. de medicinis compositis, seu conuenientibus diuersis ægritudinibus, his tamen reductis ad formam electarij, vel solidæ confectionis. Et primo incipit à famoso electario, quod dicitur Theriaca. reperiuntur enim theriaca duæ famosæ descriptiones, & aliæ quāplures, non sic famosæ. Prima est, quæ dicitur fuisse Galeni, quam ponit Nicolaus in suo antidotario, & Auic. 5. can. tract. primo. & denominatur ab eis, quia ipsi fuerunt inuectores illarum descriptionum. commendatur, & præparatur, & sic plus generaliter habetur in vsu theriaca Andromachi, quam theriaca Gal. licet in simplicibus componentibus eas parua sit differentia. Ponit autem Auic. loco iam dicto laudes, operationes, proprietates, & virtutes: per longa verba dictæ theriacæ Andromachi, verificando particulariter simplicia ipsam componētia, ad quem locum recurrendum est pro eius notitia. Dicitur autem theriaca sublimior medicinarum propter eius excellentiam. dicitur etiam theriaca à thero serpente propter trochiscos theri, qui ingrediuntur compositionem eius. ponuntur autem dicti trochisci in quinto can. Auic. & habet insuper theriaca prædicta diuersas operationes efficere, secundum diuersitatem suæ ætatis. seu suæ confectionis, & constructionis. Declarat autem Auic. loco iam dicto, quod theriaca habet diuersas ætates, sicut & quæcunque composita, & sic diuersimode operantur secundum diuersitatem illarum ætatum, habet enim primo infantiam, secundo pubertatem, tertio adolescentiam, quarto senectutem, & vltimo decrepitā. In infantia autem quæ est ætas eius, incipiendo à die suæ constructionis, & nouæ compositionis perdurans

Dua theriaca descripta, famosæ.

Theriaces ætates.

S 2 vsque

MESVAE DE ELECTARIIS

vsque ad annos tres, est ista stupefactiua mortificatiua caliditatis innata, & quanto plus appropinquat suo principio, tato plus habet suas operationes efficere, in ætate autẽ pubertatis iam incipit habere virtutes principaliter contra venena calida, & frigida, & contra morsus animalium venenosorum, & contra quamplures alias dispositiones, & ægri tudines, de quibus Auic. loco iam dicto, & alij auctores de ipsa loquentes asserunt, & affirmant. & talis ætas pubertatis est à tertio anno vsq; ad nonum, vel decimũ, vel (secundum quod ab antiquis describitur) à quinto anno vsque ad quintumdecimum. In ætate autem senectutis, completas habet, ac perfectas operationes suas. & tunc est in potissimo suo esse cum mirabilibus suis operationibus. de quibus Auic. mentionem facit loco superius allegato. & talis ætas est à vigesimo anno vsque ad trigessimũ. Post sequitur mors ipsa, quæ ætas decrepitas, quæ est, si rationabiliter potest nuncupari, in qua est ablatio cuiuslibet operationis ipsius. Et licet Auic. in can. prædicto loco, & cap. allegato longiores ponat ætates theriacæ prædictæ, quia plura aromata ponebantur in ea, quam Archigenis temporibus fiebat, nunc tamen dictæ ætates sunt ei magis conuenientes, & congruæ, & modernis medicis practican-
tibus magis conformes, & vsuales. Et hic nota, quod si quis diligenter aspiciat mentem Auic. Gal. & aliorum omnium antiquorum auctorum. theriaca Andromachi, ac etiam theriaca Gal. & quolibet alia theriaca composita efficaciores, & potentiores habebat operationes ipsorum temporibus, & etiam Archigenis quam habeat modo. vel aliqua ex prædictis habeat temporibus nostris. Et hoc idem euenit electarijs omnibus propter defectum quantitatis aromatum in constructione ipsorum, & electariorum. Nam ad lib. mellis ipsorum temporibus in theriaca, & sic in quolibet alio electario poni faciebant drach. iij. aromatum, Nunc autem ne assumentes ipsam abhorreant, solum poni facimus drachmas duas aromatum. & vt minus expendant. & ideo non est tantæ efficacix, nec laudes suæ ex ipsa sequuntur, vt eorum temporibus sequebantur. Operatur autem theriaca cum est fermentata perfecte post annum quintum suæ constructionis, quia ante dictum tempus vsus eius non est nisi ad somnum prouocandum cum complexione sua calida, & sicca, quæ ultra secundum gradum modicum accendit, quæ resultat ex simplicium commixtione componentium eam. vincit tamen siccitas caliditatem ipsius. Operatur etiam à forma specifica, aut à proprietate suæ specificæ formæ insequentis mixtionem simplicium componentium eam, & cuilibet de per se, qua complexione calor naturalis vigoratur, & spiritus. Vnde prædicta theriaca generaliter omnibus passionibus nostris, immo quibuscunq; dispositionibus nostris in corporibus, in quibus non est superfluous excessus caliditatis est utilis, & conueniens, licet plus frigidis quam calidis temporibus. quantitate conuenienter exhibeatur, & maxime in declinatione ægri tudinum materialium, & post ipsarum digestionem, vt in fine feb. phlegmaticæ regulariter exhibetur, vacuo tamen stomacho a superfluitatibus, & à cibo, & corpore mundificato diligenter. Sic etiam post eius assumptionem non est cibis, vel potus, vel aliquid aliud assumendum, nisi transactis ad minus quinque horis; & illis elapsis,

*Electaria
filiis ex-
trixisse tem-
pore Gale-
ni, quam
magis.*

E potest tamen conuenienter exhiberi theriaca, & similia cum aliquo paruo potu, vt vino, vel aqua flechados, vel maiorana in passionibus frigidis capitis, vt virtus eo citius euaporet ad caput. & sic etiam cum aliquibus liquoribus frigidis temperatis, vt cum aqua buglossæ seu melissæ in passionibus cordis venenosus. sed tutius est sine aliquo potu ipsam assumere. Vltimo pro laudibus, & operationibus eius, & modo, & tempore recurrendum est ad Auic. loco superius allegato, quo diffuse tractat omnia superius allegata prædicta, & maxime circa theriacam Andromachi, quæ omnia inrelligenda sunt esse de Theriaca Galen. insuper notandum, quod theriaca non solum est ægri tudinum curatiua, sed etiam est sanitatis præseruatiua, & etiam illius conseruatiua, & dosis eius communiter in prouectis ætate erat quantitas lupini, quæ erat pondus drachm. j. Et hæc erat, & esset quando theriaca esset constructa cum lib. mellis vnc. iij. aromatum. sed hodiernis temporibus dosis eius est drachm. j. vsque ad drachm. i. s. propter defectum, & diminutionem aromatum ingredientium compositionem ipsius, vt superius dictum est.

*Theriaca de
sit.*

THERIACA dicitur, quia ad morsus valet ferarum. **MAN.** *διὰ τὴν ἄρωμα*, quia ex quatuor, pter mel cõponitur. Antiqua est, & valde utilis. Mulo medici addunt ebur, & vocant *διὰ πύρε*, sublimemq; esse dicunt ad præseruanda, curandaq; iumenta, vt videre potes apud Absyrtum, & Vegetium. MYRRHAM. Hoc tempore apud nos reperire bonam, est difficile. Cum melle, MEL fit quadrum plurimum specierum in hac, sicut in alijs similibus.

THERIACA dicitur, quia valet ad morsus ferarum. **SYLV.** *ad eborẽ diapente faciunt Absyrtus, & Vegetius mulo medicis, iumentis seruandis saluberrimum. a circumforaneis pro magna theriaca passim venditur.*

CONFICE cum melle. Quod Manad. quadrum plurimum mellis ad specierum pondus addendum ait, ex vulgata, & communi consuetudine emanat: quæ in huius generis electarijs admitti potest: in purgatorijs secus. aliunde enim mellis desumenda mensura est, vt nos supra admonuimus.

MESVE

RYPHERA antidotus Saracenicæ magna coctionem ventriculi, & hepatis suo calore iuuat, ob id statim dissipat, humores in vetriculo, & alijs visceribus putres absorbet, oris & corporis reliqui odorem, & colorem cõmendat, lassitudinem tollit, sanitatem præsentem tuetur, & morborum generationem prohibet, venerem auget, hæmorrhoidas sanat. Recipit autem myrobalanorum cepularum, Indarum, embli. bellericarum, citrearum ana drach. v. cinnamomi, triu piperum, † eryngij, folij spicæ nardi, cardamomi vtriusque, calix, † lepidij, cyperi, apij, linguæ auis, caryophyllorum, bechen vtriusque, zingiberis, ana drach. ij. nucis moschata, macis, scilammi excorticati ana drachm. iij. amygdalarum ambarum ana drachm. v. ligni aloes, mastiches, rhubar-

*† Secari.
† Sotarg.
Ind.*

rhobarbari, feminis foeniculi, ana drach.ij. ozi-
mi, menthae sicca, origani Persici ana drach.j. &
semissem. Myrobalani frigentur cum butyro re-
centi, ceterae species cum oleo amygdalino. mel-
le excipiuntur omnia. datur a sesquidrachma ad
drac. iij. addunt aliqui turbith drach. v. † moschi.
drach. j. partem quartam, seu grana quindecim.

CHRI. **T**RYPHERA Graece est dicta delicata Latine
Sarracenica, quia à Sarracenis inuenta. Nico-
laus in proprio antid. vnam aliam habet descrip. dif-
ferentem multum ab ista, quae in Gallia magis in vsu
habetur quam ista Mesue. Setaragi quid sit vide apud
Serapionem proprio cap. vbi dicit auctoritate
Galen. quod virtus eius, & sapor, & odor sunt similia
virtuti saporis, & odori nasturtij, nisi quia est minus de-
siccantium, & sic loco setaragi Indi, possumus pone-
re semen nasturtij.

MANA. **T**RYPHERA quasi deliriosa vel voluptaria.)
SETARAGI Indi. Est Lepidum dicit Auicen-
na, quod Indum est. frustra parua subtiliaque ligni.

SYLV. **T**RYPHERA Sarracenica Nicolai Gallis est vltior Try-
phera autem idest delicata, dicta videntur per antiphrasim:
sunt enim ob amaritudinem ingratae. Arabum inuentum esse osten-
dunt myrobalani, & alia quaedam alij hominem iuuenem reddentes
interpretantur. Annos duos seruant. possunt cum sacchari libra
vna in vnciam solidum fieri electarium.

COST. **T**RYPHERAE vox Scribonio largo medicamento
est nomen causticam vim habentis. Arabibus lau-
tum videtur significare. Exponit autem hic seitaragi,
quae vox Auic. lepidum quoque significat. Sed seitaragi
tamen quod est lepidum, non est Indum. Indum autem
idem Auic. esse ait ligni frusta parua, & tenuia, ac cor-
tices instar caryophylli. Quare non assentiendum Ma-
nardo videtur seitaragi Indi nomine lepidum hic vsur-
panti. Quid vero seitaragi Indum sit, ex Auic. descri-
ptione non habemus, sed si Bellunensem quis spectet qui
in 5. Can. Auic. vbi interpres verterat cassia seu Indica cas-
sia, sytragi ipse est interpretatus; seitaragi cassia odorata
speciem esse forte iudicabit. Sed vere neque eadem est
vox seitaragi ac sytragi: neque quod Bellunensis Ara-
bicam vocem restituerit, probat id esse cassiam Indam:
quin antiquum interpretem cassiam perperam posuisse
potius significat, neque enim immutanda erat lectio si
sytragi cassia erat Indica. Adde quod vbi de cassia Auic.
de hoc seitaragi planè nihil. Quidquid tamen sit, quod
ad hunc locum pertinet, si aut seitaragi omittas, aut
pro eo nucem moschatam aut quid tale reponas, arbi-
tror non fore piaculum, neque enim purgatoria haec sunt
de quibus adeo sit verendum. Sanè meminit hic de ori-
gano Persico. Eius loco quia Persicum non habemus,
Creticum licebit sumas.

MESVE

TRYPHERA antid. moschata ead-
dem promittit, quae prior, sed im-
becillius, recipit vero myroba-
lanorum cepularum nigrarum,
embl. bell. piperis nigri, & lon-
gi, zingiberis, casiae, spicae nardi.

† ana drach. v. feminis anethi, feminis porri; ana
drach. ij. feminis † dauci, rosarum rubrarum, cin-

A namomi, nucis moschatae, caryophyllorum, ana
drach. j. & dimidiam, macis, cardamomi maio-
ris, galangae, ligni aloes, moschi, ana drach. femi-
nis, nasturtij drach. x. excipitur melle despuma-
to, datur à drach. ij. ad drac. iij. adduntur inter-
dum scoriae ferri nutritae † drach. ij.

Tryphera muschata quam fecit Alcāzi, exper-
ta mirabiliter ad mollificationes, & ventositates
stomachi, & viscerum, haemorrhoidarum, & ad
corruptionem complexionis, & foeditatem co-
loris cutis, & addit in coitu.

BAVCTA.) Est pastinaca domestica.

MANA.

SEM. Bautiae. Bauciae nomen tam sylvestri quam
domesticae pastinacae ascribit Serap. efficacior au-
tem est in omnibus sylvestris quam domestica Dioscoridi:
quo sit ut hic, contra quam Manard. sylvestris potius
vsurpanda sit quam domestica.

Scoriae ferri. Antiqui codices legunt vncias ij. neque
longe est ab huius authoris instituto qui in sequenti tri-
phera tantundem scoriae addi iubet, quantum pendent
cetera. Errant, qui scoriam ferri loco eiusdem squamam
sumunt, quae malleo decutitur, est enim scoriam id inutile
recrementum: spongiosum, globosum, quod ferrarii fa-
bri abijciunt: squama vero excrementum utile est, quod
in fusorias fornaces iniectum liquefit, & utile redit
ferrum. Porro scoriam ad leuorem trita, & aceto mace-
rata vsus est Gal. 9. simpl. ad externos affectus. sed quod
is vel vllus Graecorum intra corpus assumendam dede-
rit, nondum obseruavi. Frequenti tamen experimento
Arabum, ac posteriorum deprehensum est saluberrimum
esse medicamentum, & magni vsus in internis vi-
scerum ac praesertim lienis obstructionibus. Eius pa-
randa hic est modus, ut tritam in fontana aqua diutius
abluas, & quae emergent sordes effusa aqua abijcias,
& alia rursus iniecta aqua tantisper insistas dum sor-
dium nihil amplius emergat. tum accerrimo aceto
insidenda, ac ut aiunt, nutrienda dies circiter quin-
que, ut in Tryphera minori Phanonis Mesues docet. &
in leuorem redacta exiccanda, & reponenda. Hac ve-
ro etiam ratione squamma, & scobes, & ferri, & aris
vbi opus fuerit, sunt paranda.

MESVE

TRYPHERA antid. Gal. eadem om-
nino promittit. Recipit omnium
myrobalanorum ana drach. x. zin-
gib. & mastichis, cinnamomi, ca-
ryophyllorum, ana drach. vij. galan-
gae, spicae nardi, asari, croci, semi-
foeniculi, anisi, apij, ammeos ana † vnc. s. costi, pi-
peris nigri, & longi, casiae, ana drach. iij. nucis mo-
schatae, cardamomi vtriusque, macis calami aro-
matici, ligni aloes, ana drach. ij. † behen albi, & ru-
bri, † rad. piperis, cyperi, ana drach. iij. & semiss.
ambræ drach. j. moschi † scrup. i. frigentur myro-
balani cum oleo amygdalarum dulcium, melle
despumato omnia excipiuntur. Scoriam ferri in a-
ceto nutrita aliquando additur à Gal. ad mensu-
ram omnium, vel dimidij. Datur à drach. j. ad ij.

Tryphera Galen. confortans stomachum, & ANT.
calefacit ipsum. Et confert ad ventositates, &

Mesue. S 3 haemor-

MESVE DE ELECTARIIS

hæmorrhoidas, & humorem crudum, & adiuuat desiderium coitus. Et clarificat colorem, & calefacit renes, & confert ad ventositates matricis, & fluxum, qui per hæmorrhoidas.

MANA. **N**ON credo esse Galeni, cum neque behen, neque ambram, neque moschum agnouisse videatur. **ALSULFUMEN.** Difficile est de his barbaris diuinare dictionibus, potes tamen sumere ocimum. Interpres Auicennæ exponit radicem piperis. Quidam textus non habent hanc dictionem.

SYLV. **N**ON esse Galeni, indicant simplicia Galeno indicta, & incongnita, myrobalani, ambra, moschus, galanga, caryophylla, nux moschata, macis.

COST. **T**RYPHERA G. Esse puto Gabrielis. Obscura autem hic est vox alsulfumen. Eius loco Manar. ocimum admittit. ceteri piper nigrum, atque id forte non inepte, significat enim ea vox Arabibus, radicem aut lignum piperis: quæ tamen quia à nobis ignoratur, sumi eius loco piper potest.

MESVE.

TRYPHERA antid. minor Phenonis. ventriculum, hepar, renes, vesicam roborat, ob id fluxum alui, hæmorrhoidum, mensium immodicū cohibet. sanguinis corruptionem, & cruditates, & in ventriculo putredines humorum emendat, colorem bonum reddit, ac formæ corrumpi cœptæ vitium redimit. Accipit autem myrobalanorum cep. Ind. belleric. embl. nucis moschatæ, ana drach. v. nasturcij, asari, origani perfici, piperis, thuris, ammeos, zingiberis, † fructus tamaricis, spicæ nardi, schænuanthus cyperei, ana † vnciam dimidiam, scorix ferri diebus quinque in aceto nutritæ † drac. xx. myrobalani assentur in butyro vaccino, & cætera inuoluantur oleo amygdalarum dulcium, aromatizentur moschi drach. j. melle despumato excipiantur. Post sex menses datur à drachma vna ad drachm. iij.

MANA. **C**ARMEZIT. Est fructus Tamarisci: magnam vim habet in adstringendo, quæ hoc desiderant, & præcipue mulierum redundantes menses.

SYLV. **E**X his omnibus sola ferri scorix, & fructus tamaricis aperte adstringunt, spica nardi, & alia quædam imbecilliter. Eademque multo plus calore suo, & essentia tenuitate menses ac hæmorrhoidas promouerint, quam adstrictione leui steterint: ob id in hos affectus duos, ea omnia tollerem, vel horum partem bonam, neque solum pondus minuerem. Ad affectus alios frigiditati succedentes, & menses, vt vocant, albos, esse possit salubris: non autem ad eos qui calorem sequuntur, nam putredo humorum, & formæ corruptio, qualis in elephantis, calorem ferè sequitur, rarius caloris imbecillitatem: licet hac mistione integra mirifice valere ad mensium corruptionem, & fluxum eorum, ac hæmorrhoidum immodicum vsuum suorum affirmet autor Luminaris maioris. Scorix autem in aceto nutritur, dum eo diu maceratur, aliquoties mouendo, vt docemus in nutritione lib. 2. pharmacopæiæ.

COST. **Q**VVM commendet hoc electarium Mes. ad alui, mensium, hæmorrhoidum fluxum, & ad sanguinis corruptionem, videntur tamen in hoc sola ferri sco-

ria, tamaricis fructus, & spica aperte asstringere, & alia quædam imbecilliter, atque eadem calore suo, & tenuitate substantia aptiora vt menses ac hæmorrhoidas promouerint quæ leui adstrictione sistant, sed & humorum, ac formæ corruptio qualis in elephantis, calorem ferè sequitur, raro autem caloris imbecillitatem, quo sit vt bona horum medicamentorum pars, aut omnia sint tollenda. Hac ferè Syluius. Sed tanti viri pace. myrobalani strenue asstringunt qui huius medicamenti, & tripherarum omnium sunt basis. Sed & ex affatione astri. toria vis extollitur, acrimonia vero, & dissectoria, ac reseratrix facultas deprimitur, quod Mes. lib. Can. satis explicauit. præsertim vero aerem, & disseccantem illorum vim reprimit temporis diuturnitas, quo etiam obliteratur quicquid caloris affationis vi concipi in hoc poterat medicamento. Aptum ergo est ad sistendum aluum, menses, hæmorrhoidas. Sed & elephantis conferre potest. quanquam enim putredorum humorum colluies in ijs nonnaturalis caloris vim sequitur, ob innati tamen præsertim caloris augeatur inopiam, non coquentis, digerentis, & superfluum humiditatum affluxum desiccantis. dum vero corroborant hac adstrictione sua intestina omnia, & principes gignendi sanguinis partes munim, ne affluentes alium de humores prauos prompte suscipiant, immaturo etiam calorem adiuuant, & sanguinis probi generationem procurant. atque adeo elephantis quoque conferre possunt. ne interea etiam id silentio pertranseam. corruptos humores hoc medicamento myrobalanorum vi deorsum interdum deturbari, id quod ad sanguinis probi generationem maxime facit.

MESVE.

TRYPHERA alia minor ventriculum, & hepar firmat, lenteria confert, & hæmorrhoidibus malignis, & formæ corruptæ. Fit ex myrobal. cœpularum Indarum, belleric. embl. singularum portione pari: hæ butyro vaccino inuolutæ frigentur, melle emblicarum excipiantur, aromatizentur mosco. Addunt alij, cyperei, thuris, asari, seminis apiij, & nasturij, ana † scripti. i. scorix ferri nutritæ partes tres.

MANA. **E**FFICACIOR videtur scorix ferri addita, quæ nutriti dicitur, quando in aceto mandet longo tempore.

COST. **I**NVOLVANTVR in butyro vaccino, & frigentur. Non vna est myrobalanos assandi ratio. Alij, quod Seruitor, & Syluius, eos succo aliquo astringenti veluti cotoneorum maceratos, & linteo exiccato sartagine assante, vt ne vrantur. alij confractos butyro illitos frigunt eadem sartagine: atque posterior hic modus Mesuè præscripto magis respondere videtur, qui de maceratione nihil. Arbitror tamen maceratos primum, postea exiccatos, dehinc illitos butyro, assari posse non præter auctoris mentem quanquam de maceratione non meminit. ex hac enim primo, postea etiam ex fritione eorum adstrictio magis augeatur, atque adeo ad ea efficacius medicamentum redditur quæ author quærit.

ME-

MESVE.

DIACVRCVMA magna ventriculi, hepatis, lienis, morbos frigidos, ob id diurnos sanat: & quæ his succedunt symptomata, obstructions, hydropen cachexiam, colorem corporis foedum, humorum in ventriculo corruptelam, à flatibus craisis inflationem, dolorem quoque renum, & vesicæ à causâ frigida, vel obstructione mitigat, vrinamque prouocat. Recipit autem croci, asari, seminum petroselini, dauci, anisi, opij, ana † vnciam dimidiam, rhabarbari, † mei, spicæ nardi, ana drachm. vj. costi, myrrhæ, cassiæ, schoenu anthus, carpobalsami, rubiæ, succi absinthij, succi eupatorii, olei balsami. ana drachm. ij. calami aromatici, cinnamomi, ana drachm. j. & semiss. scordij, scolopendrij, succi glycyrrhizæ, ana drachmas ij. & dimidiam tragacanthi drach. j. melle despumato excipitur. Dat. ur a drachma vna ad drach. iij.

CHRI.

Curcuma.

ISTVD est electarium magnum, & denominatur diacurcuma à quadam radice, quæ nominatur rubea tinctorum. Et à quibusdam dicitur quod curcuma est species chelidonis, sed hic sumitur pro rubea tinctorum. valet principaliter ad omnes ægitudines frigidas antiquas, factas à materia frigida, & maxime hepatis, & splenis, cum quibus coniungitur debilitas virtutis digestiue, seu sanguificæ cū oppilatione ipsius, aperit enim oppilationes ipsius, & hepares facit, & virtutem digestiuam corroborat, colorem totius bonum efficit, & mortificatum bene viuificat. vnde eius principaliter operatio est in corporibus cachecticis, idest ad hydropisim præparatis, & sic in tali dispositione principaliter communiter vitimur. valet etiam in passionibus renum, & vesicæ frigidis, & etiam stomacho, & alijs in litera positis. Cachexia enim est dispositio prima ad hydropisim, in qua color corporis incipit dealbari, & aliquantulum citrinari, substantia corporis mollescit. Et dosis eius est à drach. j. vsque ad drach. iij. Et potest simul assumi cum modico vini subtilis, vel cum aquis aperitiuis calidis conuenientibus hepatis, de quibus inferius mentionem faciemus. Et vsus eius potest esse continuis diebus pluribus, nisi in tempore magni feruoris, & in corporibus quamplurimis febrientibus, nisi cū eo administraretur electarium minus calidum, vel frigidum, vt cum diarhodō abbatis, vel cum triafandalis. & assumendum esset cum aquis temperatis, vel frigidis, vt cum aquis radichij, seu lupulorum, vel endiuicæ, seu seminum communium, vel cum vino aqua limphato. Sumitur hic eupatorium. herba est nota, conferens multum malæ complexionis frigida hepatis, & oppilationi eius, secundum omnem modum administrationis, & maxime in aqua distillata. & sic habetur plus in vsu. & est calidæ complexionis in primo, sicca in secundo. sumitur & lingua ceruina. herba est nota, quæ multū valet in passionibus frigidis ipsius splenis, & oppilationi, & duritiæ eius: & est calidæ, & sicca complexionis in secundo. Et nota, quod licet reubarbarum ingrediatur huiusmodi co-

A positionem. non tamen efficitur solutiuum propter paruum eius quantitatem, quæ ingreditur, & leuem dosim, quæ assumitur ex toto composito.

MELIYS est hanc dimittere, quia non bene conficitur. si quis tamen conficere eam velit, videat vt habeat verum eupatorium: nam quod passim vruntur, mendax est. Sed & verum meon. & scordium non agnoscunt, vt oleum balsami taceam. Scolopendrium est, quam vulgo citrach appellant.

MAN.

Δι' ἡψηπιδάκω. Græcis potest vocari: nam curcuma est Arabicis, *ἡψηπιδάκω*, id est rubea: alijs placet curcuma esse chelidonium à cuius colore flauo huic antidotos sit nomen, vel corrupte pro *ἡψηπιδάκω*, quem capit largiorem.

SYLVII.

EX croco nuncupari hoc electarium puto, corrupta voce, recte autem diacrocuma, saepe enim ex eo, quod primo loco in medicamentis sumitur, ea Arabes denominarunt. Ita electarium de gemmis, alchermes, de xilooloe, de citro, de galanga, diarhodon, caryophyllatum, nardinum, & alia multa, quamuis non omnia. Non venit hunc in locum curcuma, aliudque est curcuma ab erithrodano Mauritanis, contra quam nonnulli sentiant. Porro autem, vt de croco aliqua. Crocum tota ferè Italia colit. sed copiosissimum, & probatissimum mittit Aquila Vestinorum. Adulterari interdum audio salita bubulæ filamentis. sed adulterinum ab ijs, qui syncerum saepe tractarunt solo intuitu deprehenditur. est enim adulteratum colore minus viuido, & maceratum aquam minus inficit. Numeratur inter cardiaca. vias scilicet spirituum calore, ac substantiæ suæ tenuitate laxat, & perit corpus reddit. spiritus frigidos, & sopitos calfaciens excitat, turbulentosque, ac crassos depurat vi, quam insignem habet discussoria, & eosdem naturæ nostræ gratiores facit iucundo odore. atque astrictoria, quam mediocrem habet, facultate, solidas cordis partes corroborat. Copiosius tamen assumptum in interitum etiam perducit, arbitror ob nimiam spirituum dissipationem. Observatum etiam est, qui croci sacculo puluinaris, aut strati vice vsi sunt, oborto insigni capitis dolore cum incredibili grauitate, interuisse. nempe dum sui tenuitate in intimos cerebri anfractus penetrat, & calore vaporum copiam secum ducit, opplet adeo caput, vt ocluso spirituum transitu suffocentur. Porro planta ex qua crocum, nulli non cognita est. sed & hæc duarum specierum: maior & minor. maior post autumnum æquinoctium, minor vere ferè primo floret, vulgato illo, & flore, & folijs, & radice longe minor, eadem tamen in omnibus facie. hoc nos frequenter vidimus, & collegimus in monte S. Iuliani Pisis, & coluimus in hortulo nostro Laudæ plures annos. Sane meminit hic de eupatorio Mes. Manardus vero legitimum reperiri dubitat. Sed nunc Mesue eupatorium agnosci satis constat. estque id herba Iulia de qua lib. simpl. Meminit & de balsami oleo, quod licet vix apud summos reges reperiatur, nos ipsi tamen habemus muere Iosephi Parpallioni nobilis Nouariensis, & medici præstantissimi, ex Cayro, vbi multos egit annos, delatum. quum autem eius non est copia, pro eo expressum ex myrrha oleum satisfaciatur.

COST.

ME-

MESVÆ DE ELECTARIIS

MESVÆ

DIACURCUMA minor idem pollet, † (sed imbecilius.) Recipit spica nardi, myrrhæ, casia, croci, schoenanthi, costi, cinnamomi ana, melle despumato excipiuntur.

ANT. Diacurcuma minor valens ad ea sicut maior. Recipe spica, myrrhæ, casia, croci, floris schoenanthi, costi, cinnamomi, ana, confice cum melle despumato. & est bona, & experta.

MAN. MINOREM hanc quibus parare potest: non multum enim errabit qui herbam Schani pro flore receperit.

SYLVII. Hæc ab usit recessit, & quæ maior, & minor, tam Auic. quinto can. quam Serapioni in antidot. scribitur.

COST. NON desunt iunci odorati flores pro hoc parandomedicamento. sed, ut & Manard. sumi folia possunt etiam opportune.

MESVÆ

DIAMORVSIÆ præstat quæ diacurcuma: nam affectus ventriculi, hepatis, lienis, frigidos, proindeque chronicos sanat: hydropem, frigidam ventriculi intemperiem, ac inde natam crudorū succorum copiam, & dolorem. Recipit autem croci, acori, ana drach. ij. myrrhæ, drach. iij. baccarum lauri, drach. ij. & s. dauci cinnamomi, casia, cymini carmeni, carpobalsami, schoenu anthus, semini. apij, anisi cardamomi, spica nardi, menthæ sicca, † marrubij † ammeos, ana drachm. j. costi, trium piperum, ana † drach. j. melle despumato excipitur. Datur à drachma vna ad † drach. iij.

CHRI. DIAMORVSIÆ raro in usu habetur. hæc descriptio videtur concordare cum illis quas describunt Auic. in quinto can. & Serapio in proprio anti. & appellat apud istos istud electariū hamorusia.

MAN. DAVCVS est trium specierum.) Eligendus est Creticus, cuius flores & semina alba. A CORI.) de hoc quid sentiam, infra notabo. MARMACVR.) idest Melysophyllon.

SYLVII. ELECTARIUM hamorusia dicitur Auic. quinto can. & Serap. in Antidotario.

COST. SI legitimum est balsamum, quod ego habeo, profecto cur vulgatum carpobalsamum, atque etiam xilobalsamum eodem, licet inferiori, odore saporeq; prædita legitima non sint censenda, non intelligimus. qui tamen secus senserit, pro carpobalsamo cubebas poterit vsurpare.

MESVÆ

DIALACCA magna ventriculum, & hepar roborat, hepatis obstructions aperit, eius scirrhum dissolvit, & his nascentem cachexiā, & hydropem sanat, urinas mouet, lapidemque renum, & vesicæ frangit. Recipit lacca lotæ, rhabarbari ana † dra-

Echm. ij. spica nardi, mastiches, schoenu anthus, costi, myrrhæ, croci, cinnam. bdellij, seminum apij, anisi, ammeos, feniculi, succi absinthij, succi eupatorij, sabina, asari, aristolochia, gentiana, hyssopi sicca, amygdalarum amararum, rubia, † ana drach. j. & s. piperis nigri, zingiberis, ana drach. j. myrrham, & bdellium vino infunde, cetera tere, omnia melle despumato excipe. Dabis ab aur. j. ad aur. ij.

DIALACCA maior, est efficax & experta, & CHRI. quasi consimilis operationis cum diacurcuma maiori, sed magis, & plus appropriatur passionibus renum, & vesicæ, & lapides frangit per vias urinæ educens. Et dicitur dialacca à quodam gummi quod vocatur lacca, quæ ingreditur eius compositionem. Et modus assumptionis eius, & tempus, est secundum regulam datam in electario de aromatibus secundum deser. Gal. Et dosis eius est sicut dictum est de diacurcuma. Est aut lacca, Gummi quod portatur de Arabia, & est calidum in primo, siccum in secundo, coloris citrini rubei, & cum ea tingitur sericum quantum ad colorem cremuli. Abluitur autem secundum quod hic conuenit cum decoctione schoenanthi, & aristolochia, per quam ablutionem acquirit subtilitatem, & apertionem maiorem. Sanna. Arbor est nota, calida, & sicca versus tertium gradum, & est multæ apertionis, & prouocationis. Bdellium gummi est arboris in terra arabum, & est calidum, & siccum in primo cum virtute mollicatua, & resolutiua, & est bdellium Syriacum. idest de Syria, & est Iudaicum, & melius.

GHAe tutius vtimur, quæ Diacurcuma: omnia, quæ in ea ponuntur, nota sunt, solum attendendum, ut lacca sit quod dicunt Græci καύκαρον, quia arte alia paratur, quæ passim infectores vtiuntur.

SYLVII. καύκαρον Græcis diceretur: id gummi saepe adulteratur, eoque infectores passim vtiuntur, sericum colore Kermelino tinctum. Hæc tutior est, quam diacurcuma. Lauanda autem hic lacca decocto schoenu anthus, & aristolochia, vt essentia tenuitate attumpta valentius aperiat. calida primo gradu, sicca secundo. Cymas, seu summitates schoenu sustuli, quod hæc cum floribus sumantur, quibus sunt inferiores.

VVLGATAM Laccam, gummi, scilicet illud rufum, pellucidum, mirrhæ aspectu simile, firculos quosdam ligneos inuoluens, verum esse cancamum Græcorum, fatebitur qui Matthioli commentaria in Diosc. legerit. Esse vero eam laccam quoque Arabum, de qua scilicet. Auic. & Serap. ex Isaac sententia, pro certo habeo. Quanquam enim (quod quis obijciat) nunc eius vsus ad inficiendum est nullus; erat tamen superioribus annis, sicuti ex fide dignis, & expertis artificibus intelleximus, multus, & frequens. immo color qui ex lacca, pertinacius inhaeret, quam qui ex cocco, vel chermes, quamuis minus sit floridus. Omissa est nostra ætate ob chermes copiam, cuius paucos ante annos erat inopia. Ex illius reliquijs vbi serica opera infecerant, parabantur pastilli nullius inferioribus vsus, sed à pictoribus expetiti, sicuti inuit Serapion. quod nunc quoque fit vbi infecta sunt serica ex chermes. ex reliquijs enim ipsius eodem exemplo pastillos parant in picturæ vsu. Ergo qui laccam illam nullius esse aiunt ad inficiendum vsus, falli puto. Quanquam vero infecturam ex lacca, charmes

chermes vocari Serap. affirmat, hoc tamen non per-
suadeat Arabum laccam chermes fuisse. vocabatur
enim chermes etiam tinctorium coccum, quod granam
vocant: neque chermes nostrum, de quo supra, lignorum
circumvoluitur surculis, vt lacca Arabum: sed, vt di-
cebamus, ad pimpinellæ radices. neque etiam aspectu
est rubrum, vt lacca Serapionis, sed purpureum. Ex his
ergo constare puto pro lacca in Arabum medicamentis,
vulgatam laccam naturalem, verum scilicet cancam
Græcorum, esse usurpandum, non autem chermes no-
strum, quod non norunt Græci, aut Arabes: neque vul-
garem sanguinis draconem, quo insectores non vtuntur,
ac ne norunt quidem. Vtrum autem in medicina vsum
sumendi surculi, an gummi, quia Arabes interdum li-
gna laccæ, seu laccam lignorum exposcunt, sunt qui non
mediocriter ambigant. Sed solum gummi accipiendū
abiectis surculis docemur ex Serapione. is enim expli-
cans quo pacto abluenda sit lacca, vbi contusi surculi
sunt (vna scilicet cum gummi) superiecta calida aqua
ex aristolochia, & imco odorato, agitari iubet pistillo,
& quod postea resederit abiecta aqua siccandum: ac si
pellucidum fuerit reponendum vitreo vase, sin minus,
repetendam purgationem, vt pelluceat. Ex his, quum
surculi non subsideant, sed emergant, solum autem gum-
mi subsideat, vt illos quoque cum aqua abiciat, puto
oportere. Non ergo vt eos sumas, iubent Mauritani,
quando laccam lignorum petunt, sed vt probatissimam
deligas admonent. duplex enim affertur lacca, crassior
quedam lignosis surculis non aduoluta, sordida, & opa-
ca: alia quæ surculosa est, longe lucidior, purior, &
omnino præstantior. hanc ergo docent, vt deligas abie-
cta crassa, & sordida. Porro ex qua nam arbore lacca
proueniat, & quid sit, quum Serapion ex Rasid senten-
tiam ferre esse asserat collectum in mesphilo, recen-
tiores tamen qui Indiarum lustrare orbem, lacrimam
esse aiunt (quod verisimile est) arboris inglandi nostre
similis. Audio tamen visum esse Venetis ramulum,
cui vtraque hæc inerant, & lacca & caryophylli, quasi
ex eadem arbore vtrumque proueniat.

M E S V E.

DIALLACCA minor, eadem po-
test, (sed inefficacius.) Fit ex lac-
cæ lotæ, croci, costi, schœnu an-
thus, rubia, aristolochiæ longæ,
glycyrrhizæ, piperis, ana drach.
vna, & dimidia, rhabbarbari dra-
chmis tribus, myrrhæ, bdellij, ana drachma vna, D
missis vt in priore.

MAN. Hæc quoque bona est, & facilius, quam prima pa-
rari potest.

SYLVII. ACTVARIUS describitur & a. & a. duplex, ex his duabus
ferè sumpta: vt hæc, & aliorum alia, ab vso recesserunt.

COST. ARISTOLOCHIAE longæ. De Aristolochia
satis lib. simpl. Quod hic rotundam assumendum
nonnulli aiunt, legique in castigatioribus textibus ro-
tundam, non negamus. noster manuscriptus longam ha-
bet, vt & impressi omnes. neque id multi facerem vtrā
sumas, quando quæ author de hoc medicamento polli-
cetur, ad eadem longam satis est opportuna.

M E S V E.

LECTARIUM ex Rhabbarbaro,
obstructiones potenter aperit, &
indenatos affectus, icterum, fe-
bres putridas etiam inueteratas,
formæ corruptionem sanat. Re-
cipit rhabbarbari, succi eupatorii,
ucci absinthij, ana drachmas v. myrrhæ, croci
ana drachmam vnam, spicæ nardi, asari, casia,
schœnu anthus, fumariæ, seminis anisi, apij, a-
mygdalarum amararum excorticatarum, ana
drachm. s. melle despumato.

B PLACET mihi & hæc, si bene paratur: multum MAN.
enim in mulieribus valet, quibus ob malam hepatis
temperaturam ad frigidum, retinentur menses.

AMYGDALARUM amararum. Amygdalæ COST.
amara ex planta sunt congeneri illi, quæ dulces
profert. sunt tamen qui perfici nucleos earum loco as-
sumant, quos, quanquam non ignoro plurimi esse vsus
ad eadem ferè, ad quæ amygdalæ amara, perperam ta-
men agunt, qui vsurpant, vbi harum copia est. substitui
tamen possunt in inopia. Ex amygdalis seu dulcibus,
seu amaris detrahendus est cortex, non calida aqua, sed
cultello. Puluerabis autem eas facile, si in mortario
positas momento scriptoriae chartæ, qua nunc vtimur,
veluti tegas, & parumper pistillo tundas. excipitur
enim in chartam oleosi illarum humoris nonnihil, atque
abiecta charta in tequem postea duci puluerem possunt.
Sed præstat forte, cum rebus alijs in puluerem antea re-
ductis conterere. ita enim quidquid olei terendo effluit,
in pulueres illos excipitur, & facultas amygdalarum
integra seruatur.

M E S V E.

LECTARIUM diacoston, ob-
structa viscera liberat, & inden-
atum dolorem mitigat, hydro-
pem gigni ceptum perfici pro-
hibet. Recipit costi amari, ca-
sia, cinnam. ana drachm. v. asari.
drachm. iij. rhabbarbari, schœnu anthus, semi-
nis apij, anisi, ana drach. iij. croci, aristolochiæ,
myrrhæ, ana drach. ij. mellis despumati q. s.

POTENS hoc est in quavis temperatura frigida, & MAN.
humida, & in obstructione: procurandum tamen
vt verum costum habeamus.

COSTI & c. Costum quum triplicem faciat Dio- COST.
scor. Arabicum, Indum, Syriacum, nostra hæc
ætate nihil habent seplasia, quod veri legitimi quæ costi
faciem referat sine controuersa. De vulgata sane ra-
dice, quam ex Gargano Apuliæ delatam, amarum co-
stum officina vocant, non est, vt verbum faciam, quando
vna leuitate excepta nulla prorsus in ea spectatur costi
nota. insipida enim est, ac inodora, & nulla illi demum
gratia inest. quum tamen costus, & excelleret acrimo-
nia cum leuicula amaritudine, & odore maxime com-
mendaretur, quem etiam in odoratis vnguentis vsur-
parent. iure ergo à peritioribus pro costo non admittitur.
Osten-

MESVE DE ELECTARIIS

Offendunt alij Venetij magnam quandam radicem ex Indijs allatam, densa substantia, colore nigro, & leui amaritudine, & costum dulcem vocant: sed & hac odore caret, & acrimonia dulcoris saporisve alterius vix quidquam prodit degustata. Allata etiam nuper est ex Indijs radix alia crassiore zedoariam magnitudine duplo superans, albo, si transuersim feces, pulchro quodam fibrarum ordine distinctam à medio veluti centro ad extimam superficiem ductarum, vt in rhapontico. atqui odore hac leui aut nullo, acrimonia autem quum lingue admoues, tenui, amarore vero vbi paululum degustaris tam insigni ac pertinaci, vt vix tandem fauces abluto ore expedias. quae omnia nos persuadent abesse radicem hanc à legitimo costo plurimum. Affertur etiam ex Indijs radix alia zingiberis amula, foris alba, intus subcrocea, cupressi odorem quum mādatur referens: atque hanc legitimum esse costum nonnulli putant. Verum, quum huic leuissima, & acrimonia, & amaror & odor insit, dissentire ego quidem ab illis cogor: suspicor vero Indi cyperi potius esse speciem, quā costi. Consultius autem mea quidem sententia alij odoratam vulgaris Angelicae radicem, alij etiam vulgatam zedoariam costi species putant. Inest sane Angelicae radici prater eximiam odoris suauitatem, insignis quoque acrimonia, & amaritudo leuis. est & zedoaria acris, ac leuiter amara, & odore suo ferit caput, quae costi sunt legitimi qualitates. Ceterum de Angelica quidem hoc ob stare videtur, quod illi tanta acrimonia non inest, vt exulceret, quod praestare costum Gal. testatur. De zedoaria vero multa sunt, quae non temere obijcias. Ac primum, quum costus suauissimo esset odore, sapore vero acri magis, quam amaro; inesse hac zedoariae non videntur. grani enim potius odore est; & amaritudine, longe quam acrimonia maiori. quum etiā costus exulceret Galeni testimonio, zedoaria non exulcerat: atque quum costum helenij radice adulterari scribat Dioscor. radice quoque vt sit magna, & vegeta oportet. talis enim helenij est radix. Ad hac, siue Arabicum, siue Indium costum dicas, grauis hac est radix colore potius luteo, quam albo, quā Indus, atque Arabicus sint leues, atque hic candido colore, is vero nigro. quod si Syriacum dixeris, grauis enim zedoaria est, & buxco colore, quae duo Syriaco costo Dioscor. inesse testatur: atqui zedoariam non ex Syria, sed ex India afferri constat. Tot ergo & tam variae sunt de costo opinionones. de quibus quidem si & nobis proferre liceat, quod sentimus, praetermissis alijs, non temere agi videtur, qui Angelicam, & zedoariam inter costi species recensent. Equidem quod ad Angelicam pertinet, quū obijcitur non tanta eam rigere acrimonia, vt exulceret, Galeni verba puto diligentius perpendenda. neque enim is costum ait exulcerare quando manditur, sed, si ex illo, & oleo corpus confricatur, scilicet calefacta olei, & costi vi particula, non difficile est summam quoque abradi cuticulam. solet enim vel sola interdum frictio, vbi sit asperior. idem praestare. Adde vero etiam costi huius nostratis acrimoniam ex Italici soli clementia posse imminui. De zedoaria vero quanquam non sum nescius de hac, & costo seorsum egisse Anicen. & Serap. incertos fortasse ac nescios eandem duo illa rem esse, coniecturam tamen non mediocrem hac faciunt, vt eadem esse cum Syriaco costo zedoariam putemus, grauitas, color buxus, odor non vulgaris, acrimonia, amaror, dotesque aliae multae experimento comprobantur.

E quales costo ascribit Diosc. vt est ex calfactoria, vrinasciere potest, vteri affectibus, atque eius, & ventris flatibus mire confert, ac ne reliqua particulatim prosequar, collato sapore eadem posse docemur, quae costus. At aiunt odorem non suauem esse, atque acrimoniae esse amarore inferiore. Mihi vero ac palato multorum (quod aliorum pace sit dictum) suauissimus est odor, acrimoniaeque ipsa longo excessu, quam amaritudo superior, atque vix quidē amaroris quidpiam ea degustata percipio: linguam vero profundius, & diutius feruere sentio. An vero tam sit acris, vt exulceret, experiri videretur, vt etiam de Angelica diximus, addito oleo ac confricato ex ijs corpore, neque vni gustatui fidendum. ac feruor certe qui illi inest, consentire hac etiam in re videtur. De helenio autem cui similem esse costū oportet, ne plura dicam. Comagenum helenium de quo Diosc. quale sit non noui, nostras vero prater crassorem illum, vt ita dicam radicis caudicē, appendices quoque digitali crassitudine habet plures, quae zedoariae magnitudinē emulgentur. sed illud etiā dixerim, quod si exiccata helenij radicem dissecueris, colorē in extimo cortice nigricantem spectabis, qualem in zedoaria. Nihil ergo ob stare haecenus videtur, quo minus costum esse zedoariam putemus. atque non illum sane Arabicum, vt nonnulli sentiunt, grauior enim est zedoaria, neque prorsus candida, sed Syriacum à Diosc. vocatum. buxco enim colore est, & est grauis. At ex India (aiunt) non ex Syria affertur. Fateor deesse hoc ad notas à Diosc. ascriptas. Suspiciari tamen licet, Dioscoridis tempestate aut Syriam huius generis costū coluisse, aut ex Indijs in Syriam translationem frequentiori, quam nunc commeatu, Syriaci nūcupationem suscepisse. alioqui autē quod in alijs quoque obseruare est, Dioscoridi costi historiam non admodū patuisse ex eo constat, quod de planta figura, atque historia eius hac est radix, ne verbum quidē. Sed quid hoc loco sumendum pro amaro costo quā Mesues petit? Est ne ēt dulcis costus? Meminere certe Arabes, & de costo dulci, qua voce quid intellexerint, fateamur ignorare. Quidquid tamen id fuerit, eius loco & vniuersē p costo, si per meliceret, à zedoaria, & Angelica non abstinere, quoad costum anasarum, & dulcem legitimum aliquis ostenderit.

Calami aromatici. Quod vulgo calamum odoratū vocatur, legitimum esse acorū, non possum ego certe nō sentire cū Manardo, pro qua sententia Matthiolus quoque pugnat. Hodie vero etiam Turcis acorū vocari audio. Calamum autem aromaticum intelligo pro stare in Aegyptijs, & Asianis officinis ea prorsus facie, quam Diosc. delineat, vocarique cassab offerri, est autē cassab camia. Sed mirum quod cum tam frequenti nostrorum mercatorū negotiatione Venetij haecenus sit ignotus. Eius vice quū & Gal. & Paulus muscum arboreū substituant, quae tamen longe viribus inuicem differunt, nō errabis fortasse si vulgato hoc calamo aromatico, vero scilicet acoro vtare, minori tamen portione, quādo acorū tertio ordine calfacit, calamus in secundo reponitur.

MESVE

LECTARIUM à nobis inuentum, ventriculum & cetera viscera roborat, & calfacit: ob id lenteriam, diarrhoeam, dysenteriam hepaticam, & alios dictarum partium affectus frigidos sanat, & immodicam medicamenti purgantis vacua-

Confessio le-
ta ex inuen-
tione nostra.

vacuationē fittit, & hæmorrhoidas, flatus quoque discutit. Recipit ligni aloes, galliæ moschate, spicæ nardi, cyperi, calami aromatici, an. drach. ij. cymini Carmeni aceto vigintiquatuor horis infusi, & affati, drach. iij. seminis porri torrefacti drachm. j. & dimidiam emblicarum belliric. succo ^{† cydoniorū.} intybi infusarum, & tostarum. nucis moschate, ana drach. ij. & semiss. seminis nasturtij tostorum drachm. vj. seminum vuarum drach. v. sem. myrti tenuissime tritorum drach. xxvj. balauftij, concharum vstarum, thuris, fructus tamarici, ana drachm. ij. & semiss. ammeos drach. iij. Tere omnia, & frige in vino odorato. & sicca, frige iterum aqua cydoniorum, aut baccarū myrti, & sicca: iterum tere subtilissime, excipe miua aromatica. Dantur drachmæ tres cum syrupo cydoniorum, aut myrtino.

MAN. **S**ICUT Alchol. in tenuissimum puluerem. Per conchulas adustas, intellige cooperacula paruarum conchularum, qualia apud nos multa, ut quæ piperatia vocant, & similia: quanquam meliora essent, quæ blattas byzantias vocant, & Græci onychas, hoc est, vngues.

COST. **C**ONCHYLARVM adustarum. Hoc medicamentorum genere vsi sunt, & Græci, sed extrinsecus. Arabes etiam intrinsecus. Hic quanquam non ignoro Manardum virum scientia præstantissimum, eorum testas, quæ capparotia vocant, siue onyches, id est blattas byzantias vsurpare: mallem tamen ego cum alijs, margaritifera conchis uti, quas Serap. ubi margaritarum desit copia, vsui proponit.

MESVE.

LECTARIUM alterum confirmans ventriculum, & viscera alia roborat. fluorem alui a causa calida, vel medicamento nimis purgante fittit, appetentiam excitat. Recipit ^{† granorū.} ^{† drach. xij.} nucis moschate, calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drach. iij. & semis. ^{† zingiberis drach. ij.} myrobalan. Indorum, emblic. belliric. ana drach. vj. granorum myrti libram vnā, balauftij, thuris, corticum citri, fructus tamarici, ana ^{† vnc. semis.} Feruefiant semel omnia in vino generoso antiquo, post siccentur, feruefiant deinde semel in succo cydoniorum, exiccenturque in vase terreo vitrato, terantur tenuiss. miua excipiantur. Dantur drachmæ ^{† drach. j.} tres cum syrupo cydoniorum acidorum.

MAN. **M**AGNAM vim haberet adstringendi, si bene pararetur. Seminis rosarum. Quid sit, vide in nostris epistolis.

COST. **S**ANDALORVM. Sandalum non defuere ex recentioribus qui aspalathum esse crediderint: de quo Diosc. sed horum sententiam hæc resellunt, quod de sandalo, & aspalatho diuersis locis Serap. agit: quod, quum aspalathus, ut ait Dioscor. sirculosus sit frutex, multis spinis horrens, sandalum, ut ex India commentarijs legere est, arbor est proceræ magnitudinis, neque spinas habet. aspalathus rubens odoratus, albus in odor: contra sandali albi rubris multo odoratiore. asp-

A lathus acribus constat partibus, ob quas calefaciendi vim habet, sandalis nulla acrimonia: & nullus aut certe exiguus calor, ut in confesso est omnibus.

Sem. rosarum. Rosarum semen quamquam Plinio id luteū nuncupatur, quod capillamentis rosarum insidet, vere tamen id est semen, quod in rubro calyce, quum maturauerit, durum ac veluti acinus reperitur. Hoc contra quam Manar. ego potius vterer, ubi semine sit utendū, efficaci ad fluorem album muliebrem, ac ad gonorrhææ præsidio, ut quotidianum experimentum docet. Sane quod ad huius electarij calcem ait fricentur ex omphacio. legendum dubio procul. frigentur. ut etiam in superiori. ita enim maior adstringendi vis medicamento comparatur, quod authoris fuit propositum.

MESVE.

LECTARIUM Alcanzi, vetriculum, & hepar calfacit, & roborat, ob id appetentiam excitat, coctionem iuuat, flatus dissipat, vomitum pituitosum, & ab eo virium dissolutionem emendat. Recipit

autem rosarum, costi, spicæ, ana ^{† drach. iij.} ^{† alchelin.} vnc. dimid. florum ^{† granati syluestris vnc. vnā,} nucis moschate, calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drach. iij. & semis. ^{† zingiberis drach. ij.} myrobalan. Indorum, emblic. belliric. ana drach. vj. granorum myrti libram vnā, balauftij, thuris, corticum citri, fructus tamarici, ana ^{† vnc. semis.} Feruefiant semel omnia in vino generoso antiquo, post siccentur, feruefiant deinde semel in succo cydoniorum, exiccenturque in vase terreo vitrato, terantur tenuiss. miua excipiantur. Dantur drachmæ ^{† drach. j.} tres cum syrupo cydoniorum.

FLORVM Alchiel. credo legendum esse alKilchil, MAN. quod vocant Arabes granatum syluestre.

FLORVM alchelin. Rosmarini florem interpretantur. neque importunus certe is est ad vsu, qui ex hoc electario expetitur. Manardus tamē alchilchil legendum putat, estque id syluestre punicum malum: ut propterea Manar. sententia author balauftium querat. Ceterum infra etiam balauftium petit Mesue, atque adeo cadit Manardi coniectura, ni ipsi fallimur: sumendi ergo iudicio nostro rosmarini potius flores.

MESVE.

LECTARIUM ex Lasere ad febres antiquas, & circuitus repetentes, ut quartanas (quotidianas) somnum grauem, tremorem, venenosos morsus. Recipit ^{† liquoris Cyrenaici,} ^{† piperis,} ^{† myrrhe,} foliorū rutæ siccorum, ana ^{† vnc. dimid.} melle de spumato excipe. Datur a drach. j. ad aureum vnū in febre cum oxymelite per horam ante accessionem: contra venenum, cum vino calido.

ISTVD electarium licet non sit in vsu: tamen vtebatur eo quidam magnus practicus, & bonus exper-

MESVE DE ELECTARIIS

perimentator versus declinationem vniuersalem febris quartanæ periodicæ. dabat enim de ipso ante principium patoxyfmi per horas duas vsque ad drach. j. s. cum vino subtili pauco, & calido tribus vicibus. subsequenter in die quietis exhibebat de omnibus myrobalanis puluerizatis, vsque ad drach. iij. cum vino subtili, & quandoque cum melle in forma datyli de mane ante diem, sicutis tamen prius dictis myrobalanis, sic puluerizatis cum oleo amygdalino dulci pro ipsorum rectificatione, vt dictum est supra. soluit enim ventrem comprimendo, & euacuat principaliter materiam melancholicam, & subsequenter cholicam, & phlegmaticam, & generaliter omnem materiam adustam, leuiter tamen. Est tamen electarium displicibile multum, plus ratione fætoris à se quam ratione saporis. valet etiam à proprietate morsibus animalium venenosorum, si assumatur in dosi prædicta eodem modo, quo dictum est, scilicet fætida, est gummi cuiusdam arboris in partibus Indiarum, calidum, & siccum in tertio cum multo fæto. Quidam autem dicunt, quod assa est succus herbarum in spissatus, & in illismet partibus adinuentus.

MAN. **L**ASER, vel opus Cyrenaicus Dioscoridis est res, quam Arabes vocant assam: non defertur ad nos nisi fætida: Optimum est subrubeum, splendidum, myrrhâ referens non porrum, & quod facile dissoluitur in colorem album. Sunt qui putent benzoin nunc vocatum esse verum laser.

SYLVII. **V**TILE est hoc electarium in declinatione vniuersali quartanæ, horis duabus ante accessionem, ad drachmam vnam, & s. cum vino tenui calido. Malo opum Cyrenaicum vulgo, assam aromaticam (quam dictum benioium quidam putant) miscere, si proba habetur, quam Medicam, vel Parthicam viuis olentem, ob id assam fætidam vulgo dictam. Proba autem fuerit subruba, splendida, myrrham referens odore, non porrum, & solum facili in album colorem.

COST. **Q**UANTUM non desint, qui vulgatum benzoinum assa speciem esse pro certo habeant; hic tamen fætidam assam sumendam puto. præfertur enim apud Serap. fætida bene olenti in omnibus. Cæpit nunc afferri probatissima.

MESVE.

Confectio
anacard.

LECTARIUM Anacardinum ad ventris totius inferioris, & cerebri affectus frigidos. sanguinem reddit puriorem, & inde spiritu animali reddito purgatiore, & tenuiore, sensus omnes, apprehensionem, intellectum, & memoriam iuuat, coloremque viuidum corpori tribuit. Recipit autem piperis nigri, & longi, myrobalanorum, cæpularum, emblic. belliric. Indarum, † castorij, anacard. iij. costi, anacardi † melanthij, sacchari boni, ana drach. sex, cyperi drach. quatuor: tere anacardos per se deinde alia excipe butyro vaccino, & melle simul coctis portione æquali. Datur post sex menses ad drach. duas cum aqua fœniculi, & apij, quo sumpto, vitabis laborem, iram, coitum, ebrietatem.

CHRI. **I**STUD electarium rarissime habetur in vsu propter excessiuam eius caliditatem, & dicitur, quod

est confectio sapientum exacuens intellectum, memoriam reparans superfluitates maxime in stomacho, & cerebro repertas consumendo. Conueniret corporibus frigidissimis in complexionem, & quando quæreremus aliquam inflammationem in spiritibus cum calore febrili, & dosis eius est à drach. j. ad drach. j. & s. cum aqua fœniculi, vel cum modico vini albi. sumentis tamen se oportet summe cauere à labore, ira, coitu, & ebrietate, & similibus, sed tutius est ipsum non assumere, quam velle febrem inducere propter timorem aduentus putridæ, ubi quæreremus solum ephimeram. Anacardi, sunt fructus cuiusdam arboris calidæ, & siccæ complexionis in quarto, qui fructus habet similitudinem cum corde auium paruarum, habentes intra se rubedinem quandam ad similitudinem sanguinis: & nascuntur in Sicilia in montibus igneis, qui quotidie comburuntur. & ab ipsius denominatur hæc confectio anacardina. Et hic notandum, quod ibi fructus dum sunt recentes condiuntur cum melle, quia ponuntur in ipso post liquefactionem ipsius, & sic diu morantes in eo, illud tale mel vocatur anacardinum mel. et habetur in vsu absque dictis anacardis, quia ingreditur in aliquibus electarijs, vt inferius apparebit, & illud tale mel intensiorem gradum caliditatis acquirit, & siccitatis, quam esset in ipso simplici melle. Burungis est nigella, semen minutum, & paruum, & reperitur in partibus nostris, & est calidæ, & siccæ complexionis versus tertium gradum. Vltimo ponit modum compositionis ipsius cum butyro propter myrobalanos, & cum melle, ana partes æquales. & vsus ipsius non est conueniens ante sex menses, vt malitia anacardorum remoueatur propter fermentationem. & debet assumi cum aqua fœniculi, vel apij.

A D D I T I O.

Confectio anacardina à multis authoribus describitur, diuersis tamen modis. Nam Auic. in 5. cap. tres habet descrip. ab ista differētes, similiter Serapio, & Haly. 10. practicæ vnam habet descrip. quæ etiam est multum differens. idem Mes. cap. de ægritudinibus neruorum habet vnam aliam descriptionem, Vnum tamen notabis, quod multi aromatarij falso dixerunt, quod debemus hic dicere vinum debuisse duas res intelligentes per ista duo vocabula. falsa tamen est eorum opinio, nam Auic. in præsentī confectio habet loco iunde bedust castoreum, similiter & Serapio, & Haly. habent iunde bedust. id est testiculi castorei, & sic boni authores volunt, quod per iunde bedust intelligamus castorei. Circa burungi dicemus; quod aliqui volunt dicere, quod sunt cubebæ, vt voluit Luminare maius reprehendens lumē aromatariorum, qui dicebat, quod burūgi, id est sem. nigellæ, eadem tamen ratione probauimus, quod sit nigella, qua probauit, quod debemus dicere iunde bedust. nam Auic. Serapio Haly. habent in præsentī descrip. sem. nigellæ, & non cubebas.

HAC perrarè vtitur, nisi ad febrem in frigidioribus morbis prouocandam. **BENVS.** Intelligit castorium. **BVRVNGI** Pro hoc pone Melitophyllon, vel Erysimon. Aliqui tamen intelligunt erucam agrestem. De Anacardo non video Græcos inter simplicia medicamenta scripsisse: inuenio tamen eis vlos, & vocare

Varia anacardine compositiones.

Burungi.

MAN.

& vocare Anacardia. Auertroes reponit inter noua medicamina. Paulus describit Theodoretum, quam per Anacardia vocat.

ADDITIO.

SYLVII. **V**ITAE, & cetera immodice calefacientia, & vacuata, quia calidissima est, solisque multum frigidis secuta. Nam spiritibus accensis, febres excitat diarias, a quibus saepe transitur in putridas, vel hekticas: ferè autem vsurpatur ad febrem excitandam in morbis frigidioribus. Datur autem post sex menses, cum, si vis anacardorum feruendo expirauit, ante namque vti est periculosum. Antidiana cardon Aet. ad vertiginosos, comitiales, difficulter spirantes, & ilecosos, menses pellit, incipientem hydroperem, & cachexiam sanat: recipit anacardorum, epithymi, acori, piperis, saxifragæ, masticis, iridis, myrabolani, singulorum quadrantem: croci, cassiæ, folij, spicæ nardi, mei, agarici, iunci odori, rhei, singulorum sescunciam, aloes sextantem, caryophyllorum vnc. j. mellis quantum erit satis. Mel vero anacardinum, cui incocti sunt anacardi recentes, & relictis, vsu frequens est, in compositionibus præferum, vt post leges.

COST. **P**IPERIS nomine, quod inter species piperis maxime excellit intelligendum: illud nigrum est acrius, & odoratus, & albo, & longo. vt propterea errent qui album aiunt esse siamendum. Beduister castoreum est. cur interpres non dixerit latine vt in superioribus, ignoro. Durum quid sit nescimus. pro eo nigella vterer, vt etiam alij. habet enim Serap. in descriptione quadam Anacardinæ confectionis, nigellam.

DISTINCTIO SECUNDA.

de Medicinis opiatis.

MESVE.

CONFECTIO Philonij. **A**NTIDOTVS Philonis efficacissima, & expertissima ad sedandos vehementes, & lethales partium dolores, ventriculi, coli, hypochondriorum, hepatis, lienis, renum, vteri, excitatos à crudis humoribus aut flatu crasso, aut amborum causa intemperie frigida: valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendente vindicat. Rec. autem piperis albi, hyoscyami albi, ana dra. xx. opij drach. x. croci drac. v. spicæ, pyrethri, castorei, ana drachm. j. mellis despumati quadruplo omnium excipe. Addunt aliqui moschi scriptulum vnum. Datur quantitas ciceris, aut fabæ parua, cū liquore aliquo conuenienti.

CHR. **S**ECUNDA distinctio est de medicinis Opiatis, quæ ad formam electarij reducuntur, & dicuntur Opiate, quia in eis ingreditur opium, vel aliæ medicina stupefactiua præferentes in virtute similitudinem cum opio, vel cum eis insimul ingreditur opium. ponuntur etiam cum istis aliæ medicina multum calidæ, quæ habent corrigere malitiam opij, & aliarum similitum. Et hæc est secunda pars principalis superius diuisa, in qua determinat de electarijs opiatis, quorum vsus non est conueniens nisi in casu magnæ necessitatis, & cura cautela, vt dictum est supra in expositione theriacæ Andromachi.

Notandum, quod duæ famosæ descriptiones ponuntur ab auctoribus de Philonio, & vbiq; generaliter præparantur. vna ipsarum ponitur à Nicolao, quam vocat Philonium Romanum, & eam ponit Auic. 5. can. qui ipsam describit, & adducit auctoritatem Galen. in lib. x. tractatum. vbi tale Philonium Romanum summe commendat, & fuit inuentum à Philone medico Romæ, & principaliter conuenit ad somnū inducendum, & ad sedandum acutissimos dolores, & magnos, & plura alia iuuamēta habet, quæ ponit Nicol. Ibi ergo cum ipsum exponemus prædictam descriptionē aperte declarabimus. Alia famosa descript. quæ multum habetur in vsu, ponitur à Mes.

B inferius cap. de sputo sanguinis à pectore, & vocat ipsum Philonium Persicum, quia inuentum fuit à Persis. In expositione illius literæ non procedam. hoc Philonium est multæ virtutis, & excellētis vtilitatis, & principaliter ad omnem fluxum sanguinis vndeunque emanet, & maxime a pectore, vel à matrice, vel ab hæmorrhoidibus, est etiam sedatiuum dolorum intrinsecorum, & somni prouocatiuum, licet non tantum quantum Philonium Rom. & vsus eius debet esse ad minus transactis sex mensibus à die constructionis, nam ante esset timor de opio, & alijs medicinis stupefactiuis, & hæc fuit vna regula generalis, in qualibet medicina opiata, quod inueterata, vltra quatuor annos non sic vigore operatur. Dosis autem Philonij Persici, & similiter Romani, est sicut cicer, de sero post cenam vna hora transacta cum

C modico vini, vel sine ipso, cum quærimus somnum prouocare. Cum autem intendimus, sedare dolores seu fluxum sanguinis prohibere, nisi vacuo stomacho à cibo, & superfluitatibus, nō est exhibendū, neque post v. horas est cibus assumendus, vt de theriaca dictum est. Insuper multum laudo, quod Philonium non exhibeatur nisi post vniuersales euacuationes, & iste canon regularis, & verus in qualibet medicina stupefactiua, cuius Philonij persici hæc descriptio. Rec. papaueris albi, alias piperis albi, & est melior litera, & de pipere dictum est. Sed papaueris, tres sunt species, est enim papauer album scilicet, quod habet semen album, quod est domesticum, & hortulanum frigidæ, & siccæ complexionis in secundo gradu. Et est aliud, quod habet semen nigrum, frigidæ, & siccæ complexionis in tertio gradu, ex succo

D cuius papaueris nigri, qui colligitur per incisionem eorum capitum, dum talia papauera sunt recentia, fit opium, qui succus est frigidæ, & siccæ complexionis in quarto, sicut est ipsum opium. Est, & aliud papauer, quod habet semen rubeum similiter, quod attinet alicui caliditati: sed est siccum in tertio, & tale semen non est in vsu. Hyoscyami tres sunt species, scilicet seminis. Nam quædam sunt semina alba, quædam rubea, & quædam nigra. sed species rubei, & nigri sunt omnino fugiendæ tanquam venenosæ, & non sunt in vsu medicina, & sunt frigidæ, & siccæ complexionis in fine tertij, licet rubeum sit minus frigidum. Qui vero facit semen album est in vsu medicina, & est frigidæ, & siccæ complexionis in tertij principio, est valde notum, vulgo dens caballinus vocatur. Terræ ligillatæ, opij, ana drachm. xj. fa-

Mesue.

T

tharagi,

Tres papaueris species.

Tres hyoscyami species.